

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Diplomová práce

Bc. Alan Balha

Postoje českých studentů k politice

Attitudes to Politics among Students in Czech Republic

Praha 2017

vedoucí práce: Mgr. Martin Štefek, Ph. D

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl a citoval všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 13. 7. 2017

Alan Balha

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat vedoucímu diplomové práce, Mgr. Martinu Štefkovi, Ph. D, za vedení, cenné poznámky, podněty a náměty, odborné připomínky a výpomoc při organizaci práce. Dále bych rád poděkoval Ústavu politologie za rozhled a vědomosti získané v průběhu studia. V neposlední řadě děkuji své rodině a přítelkyni za trpělivost a podporu.

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá tématem, které v České republice dosud nebylo zkoumáno. Práce je zaměřena na politickou participaci studentů vysokých škol v České republice. Cílem výzkumu je zjistit, zda studenti vysokých škol v České republice participují na politice. K tomuto postoji chceme najít důvody, motivaci i způsoby, jakými participace probíhá. Dále chceme určit, jak studenti vnímají sami sebe z pohledu socioekonomického, na levoprávé škále nebo s jakou ideologií, politickou stranou či režimem se ztotožňují. S ohledem na dlouhodobý trend podpory strany TOP 09 mezi mladými lidmi, a zejména studenty, se pokusíme o detailnější charakteristiku této skupiny občanů.

Data jsou získána z 365 dotazníků strukturovaných do několika tematických celků na mikro, mezo a makro úrovni, které odpovídají předpokládaným vlivům na politickou participaci. Dále se zabýváme vztahem studentů k režimu, otevřenosti systému k participaci a jejími formami, vnitřní efektivitou apod.

Analýza ukázala, že 95 % studentů na politice participuje. Nejvíce užívanými formami jsou, stejně jako v případě celé české populace, volební účast, podpis petice a účast na skupinové akci. Mezi nejčastější důvody a motivace patří zájem o vlastní okolí, občanská povinnost, projev svobodné vůle a další. Zájem o politiku projevuje 96 % studentů. Politiku studenti řeší hlavně s přáteli a rodinou a v obou prostředích jsme zjistili vysokou míru názorové shody. Intenzitu politické participace pozitivně ovlivňuje mj. výše příjmu, členství v organizacích a kontakty na lidi, kteří jsou aktivní v politických organizacích. Kromě intenzity participace výše příjmu pozitivně ovlivňuje také zájem o politiku, vnitřní efektivitu a vnímání otevřenosti systému k politické participaci. Dále identifikaci na levoprávé škále směrem k pravici. K té inklinuje většina studentů včetně nízkopříjmových skupin. Studenti se nejčastěji považují za liberály, ale více jak pětina studentů se s žádnou ideologií neidentifikovala. Vládu nedemokratického režimu si umí představit 42 % studentů, zejména z vyšší střední třídy.

Sympatizanti a podporovatelé strany TOP 09, se již se pozitivně identifikuje 42,5 % respondentů, se od vzorku odlišuje identifikací na levoprávé škále, která je blíže k pravici. Dále vyšší mírou shody názorů se svým okolím. Naopak intenzitou i formami participace se od zbytku neliší. Strana má překvapivě vysokou podporu mezi lidmi s nižšími příjmy a její podporovatelé nejsou zcela ztotožnění s demokratickým režimem.

Klíčová slova: politika, participace, studenti, vysoká škola, Česká republika

Abstract:

The thesis is focused on the political participation of university students in the Czech Republic. This topic has not been studied there yet. The aim of the research is to find out whether university students in the Czech Republic participate in politics. To this attitude we want to find the reasons and motivation and the forms in which the participation takes place. We also want to determine how students perceive themselves from a socioeconomic point of view, on a left-right scale, or with which ideology, political party or regime they identify. Taking into account the long-term trend of TOP 09 support among youth and especially students, we will try to get a more detailed characterization of this group of citizens.

The data are obtained from 365 questionnaires structured into several thematic units at micro, meso and macro levels that correspond to the expected impact on political participation. We also deal with the relationship of students to the regime, the openness of the system to participation and its forms, internal efficiency.

The analysis showed that 95 % of the students participate in politics. The most used forms are election attendance, petition signature and participation in group action. The most common reasons and motivations are interest in the surroundings, civic duty or the expression of free will. Interest in politics is reflected by 96 % of students. Politics is mainly discussed with friends and family. We found a high degree of consensus in their opinions and attitudes. The intensity of political participation is positively influenced by the level of income, membership in organizations and contacts in political organizations. The level of income also positively influences the interest in politics, internal efficiency and perception of the system's openness to political participation. Next, identifying the left-right scale tends to the right. The majority of students, including low-income groups, tend to do so. Students are most often considered liberals, but 22 % of students have not identified any ideology. A non-democratic regime can imagine 42 % of students, especially from the upper middle class.

The supporters of the TOP 09 party, with which 42.5 % of the respondents positively identify themselves, differ from the sample by identifying on the left-right scale that is closer to the right. Furthermore, there is a higher degree of consensus with their surroundings. Conversely, the intensity and forms of participation do not differ from the rest. Surprisingly, the party has high support among lower-income people and its supporters are not fully identified with the democratic regime.

Key words: politics, participation, students, university, Czech Republic

Seznam zkratk

ANO – hnutí ANO 2011

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

DSSS – Dělnická strana sociální spravedlnosti

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

ODS – Občanská demokratická strana

Piráti – Česká pirátská strana

SPD – Svoboda a přímá demokracie

Svobodní – Strana svobodných občanů

Úsvit – Úsvit přímé demokracie

Zelení – Strana zelených

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č.1 – Debatní prostředí a názorová shoda

Tabulka č. 2 – Důvody zvyšující míru politické participace

Tabulka č. 3 – Vliv členství na míru politické participace

Tabulka č. 4 – Souhrnná tabulka sebeidentifikace

Tabulka č. 5 – Vliv příjmu na míru participace, otevřenost systému a vnitřní efektivitu

Tabulka č. 6 – Vliv důvodu „možnost ovlivnit události“ na vnitřní efektivitu studentů

Tabulka č. 7 – Charakteristiky studentů, kteří se ne zcela identifikují s demokratickým režimem

Tabulka č. 8 – Charakteristiky studentů, kteří sympatizují a podporují TOP 09

Graf č. 1 – Zájem o politiku

Graf č. 2 – Důvody ne/zájmu o politiku

Graf č. 3 – Formy politické participace

Graf č. 4 – Vliv věku na míru politické participace

Graf č. 5 – Vliv vztahu k režimu na politickou participaci

Graf č. 6 - Vliv podpory TOP 09 na levopřávnou škálu

Obsah

Úvod.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	16
1 Politická participace.....	16
1.1 Výzkum a definice politické participace	16
1.2 Trendy politické participace	18
1.2.1 Klasické formy politické participace.....	18
1.2.2 Nekonvenční formy politické participace	20
1.3 Mikro úroveň vlivů na politickou participaci	22
1.3.1 Vliv věku a rodiny na politickou participaci	22
1.3.2 Vliv vzdělání na politickou participaci	27
1.3.3 Vliv zaměstnání na politickou participaci	28
1.4 Mezo úroveň vlivů na politickou participaci.....	29
1.5 Makro úroveň vlivů na politickou participaci	31
1.5.1 Odcizení jako následek neoslovení	32
1.5.2 Vliv politického kontextu na politickou participaci	34
2 Politická participace v České republice	37
2.1 Trendy politické participace v České republice	37
2.2 Mikro úroveň vlivů na politickou participaci v České republice	39
2.3 Mezo úroveň vlivů na politickou participaci v České republice	40
2.4 Makro úroveň vlivů na politickou participaci v České republice.....	44
2.4.1 Politická kultura v České republice.....	44
2.4.2 Vliv politického kontextu v České republice	46
II. ANALYTICKÁ ČÁST	50
3 Metodika a porovnání vzorku s realitou	50
4 Analýza dotazníků	52
4.1 Cíle práce.....	52
4.2 Zájem o politiku.....	53

4.3	Odkud studenti získávají informace a s kým nejčastěji debatují o politice?	54
4.4	Politická participace studentů vysokých škol v České republice	56
4.5	Sebeidentifikace a efektivita.....	60
4.6	Vlivy na podporu TOP 09 z hlediska tří úrovní	70
5	Diskuze	76
	Závěr.....	79
	Citovaná literatura	82
	Přílohy	89

Úvod

Předkládaná diplomová práce se bude zabývat výzkumem politické participace a postoji českých studentů k politice. Pod pojmem politická participace se skrývá několik možností vyjádření postojů nebo názorů. Jedná se o volení, protest, kontaktování a politický konzumerismus. Volební chování je disciplínou, která patří v rámci celé politologie k nejčastěji zkoumaným, protože může poskytnout důležitá data např. politickým stranám v jejich předvolební kampani nebo také zákonodárcům při tvorbě volebních zákonů. Výzkum volebního chování má poměrně dlouhou historii a zejména v období voleb je mu věnována velká pozornost. Zbylým formám participace doposud v českém prostředí příliš pozornosti věnováno nebylo.

V této práci se pokusíme propojit dva fenomény, kterým je v České republice věnována diametrálně rozdílná pozornost. Prvním fenoménem je politická participace, která je, jak již bylo řečeno, zkoumána hlavně v oblasti volebního chování, ale vznikly i práce, které se věnovaly politické participaci obecně a zahrnovaly i další její formy. Druhým fenoménem je výzkum studentů vysokých škol jako samostatné kategorie. Obecně se mladým lidem v politologii věnují práce s tématem politické socializace. V případě volebního chování a politické participace obecně jsou tyto věkové skupiny vždy součástí výzkumu celé populace. Mezi nejvýznamnější texty v této oblasti patří bakalářské a diplomové práce kolegů Petruška, Šímy a Kudrnáče. Je obecně známo, že mladí Češi se o politiku zajímají a zejména vzdělanější jedinci se voleb aktivně účastní. Tato práce se bude zabývat všemi formami politické participace českých studentů vysokých škol.

Výzkum se zabývá studenty všech vysokých škol v České republice. Cílem práce je určit, zda čeští vysokoškoláci participují, jakou formou a z jakých důvodů. Dále se budeme studentů dotazovat na jejich motivaci, postoje, politickou i socioekonomickou sebeidentifikaci nebo sociálně demografické charakteristiky. V neposlední řadě se zaměříme na vnější a vnitřní efektivitu jednotlivců nebo problematiku režimu z pohledu specifické a difuzní podpory. Data budou získána z původního dotazníku distribuovaného mezi studenty. K účasti ve výzkumu bude potřeba naplnit jedinou podmínku, sice být studentem jakékoli vysoké školy, a to bez ohledu na její charakter a lokalitu. Dotazníky budou distribuovány elektronicky do všech vysokých škol v České republice a jsou strukturovány do několika tematických celků podle jednotlivých úrovní vlivů na politickou participaci (viz níže). Jsou jimi otázky zaměřené na vliv rodiny, přátel,

socioekonomické a sociogeografické charakteristiky. Dále studium na střední i vysoké škole, členství v organizacích, vliv médií. Poslední část je naopak věnována vnějším okolnostem ze strany systému a institucí. Budeme se ptát na otázky spojené s fungováním institucí a politického systému, legitimitou režimu, Dále budou zaměřeny na postoje k politice, vlastním dovednostem a možnostem apod. Zmíněné okruhy otázek odpovídají předpokládaným vlivům na politickou participaci.

V teoretické části této práce budou nejprve představeny dnes již klasické teorie politické participace, politické socializace, politické kultury, volebního chování. V České republice dosud takové výzkumy bohužel neexistují. Všechny koncepty, které v dané části práce představíme, nám pomohou k vytvoření otázek a sestavení dotazníku tak, abychom s jeho pomocí dokázali získat co nejvíce informací o zkoumané skupině obyvatel. Současně nám poslouží i jako vodítko pro co nejkvalitnější zpracování výstupů ze samotného výzkumu. Teoretické práce se zaměřením na politickou participaci studentů budou uvedeny součástí pouze první kapitoly. Použitá zahraniční literatura se tak vztahuje k politické participaci ve všech jejích oblastech, tedy volení, protestu, kontaktování a politickém konzumerismu. Českou odbornou literaturu reprezentují hlavně Lukáš Linek, Ondřej Císař a Kateřina Vráblíková.

V analytické části diplomové práce budou představeny výsledky dotazníků. Již bylo řečeno, že otázky kladené respondentům budou rozděleny do několika tematických sekcí. Tyto okruhy se budou týkat vlivů na politické chování představených v teoretické části. Otázky tedy budou zaměřeny tak, aby bylo možné odhalit souvislosti mezi sociodemografickými charakteristikami, sebeidentifikací na pravolevé škále, volbou politické strany, četností a formou politické participace. S ohledem na zahraniční studie uvedené v první kapitole se práce bude zabývat také vlivem rodiny, studia nebo vrstevníků. Výsledky budou následně diskutovány. Snahou bude identifikovat nejzásadnější vlivy na politickou participaci studentů vysokých škol.

Mladí lidé bývají díky jejich „nezájmu“ o věci veřejné často označováni za viníky úpadku západních demokracií. Hlavním důvodem takových nařčení je dlouhodobý trend klesající volební účasti této věkové kategorie. Závěry Pleyerse a Karbach (2014) však říkají, že mladí lidé jsou naopak plně emancipováni v demokratických procesech, což vyjadřují svou nevolební participací, která vede k posunu společnosti směrem vpřed. Autorky Petkovič a Rodič (2015) potvrzují tyto trendy s tím, že právě prostřednictvím nekonvenčních činností jsou mladí lidé často aktivnější než starší věkové skupiny občanů a například dobrovolnictvím je často suplována role samosprávy. Přes to, že mladí nevěří politikům a jejich úmyslům, formulují směrem k vládě jasné

požadavky. Mladí jsou přesvědčení, že angažovanost rozvíjí jejich schopnosti i dovednosti. Angažovanost dále posiluje interpersonální sítě a přináší postupně další a další politickou participaci.

Ke sporu mezi aktivisty a institucemi často dochází kvůli tomu, že mladí lidé obecně v instituce nemají důvěru. Instituce naopak neakceptují nebo netolerují některé formy participace a občany, v případě jejich zájmu a snahy o participaci, nutí držet se v daných mezích. Problémem společenských věd je, že výzkumy pokrývají tradiční formy participace, ale nové bohužel nikoli. Z toho důvodu se zdá, že mladé lidi politika vůbec nezajímá (Griffin, 2005, s. 148–150). Dalším znehodnocujícím jevem je, že někteří participantů své aktivity nevnímali jako politické, což souvisí s jejich postojem a vnímáním politiky.

Podle Anny Lührmann (2013) jsou mladí lidé naopak prostředkem řešení problémů, nikoli jejich příčinou. Jako věková kategorie občanů jsou mladí vnímáni jako ústřední aktér při tranzici od nedemokratického režimu k demokratickému (Petkovič a Rodič, 2015). Mladí jsou sociálními vědci chápáni třemi různými způsoby, buď jako věková skupina, životní etapa nebo sociální skupina. Mladí lidé jako věková skupina hrají často důležitou roli při zásadních společenských změnách. Pokud se na tuto kategorii díváme jako na životní etapu, pak se jedná o období charakteristické snahou o poznání sebe sama spojené s tvorbou hodnot. V případě sociální skupiny se jedná o proces osamostatnění se od rodiny neboli nalezení si zaměstnání po studiu, vlastního bydlení, případně i partnera (Kovacheva, 2005, s. 24). Pro účely této práce budeme na zkoumanou kategorii pohlížet jako na věkovou skupinu.

Studium individuální dimenze vstupů je, kromě výzkumu volebního chování, zatím docela přehlíženo, a to jak z pohledu teoretického, tak v případě výzkumů (Vráblíková, 2008, s. 366). Studium politické participace spadá do širšího rámce politického chování. Vedle politické participace sem můžeme řadit např. volební chování, politickou kulturu, socializaci atd.

Neméně důležité je vysvětlení participace. V této práci budeme pracovat s politickou participací v souladu s definicí Jana Teorella (2007; cit. podle Vráblíková, 2008, s. 372 a 2009, s. 871), která říká, že se jedná o „aktivitu obyčejného občana/-ky zaměřenou na ovlivnění politických výstupů: distribuci sociálních statků a norem“. Bereme – li v úvahu, že jsou dle Listiny základních práv a svobod lidská práva univerzální, participovat tedy může teoreticky kdokoli. Z pozorování reality ale víme, že právo participovat využívá jen určitá část populace. Z tohoto závěru plynou výzkumné otázky naší práce. V první z nich se ptáme, zda zkoumaná kategorie občanů participuje na politice, nebo nikoli. V druhé se budeme zabývat motivací

studentů vysokých škol k participaci. Budeme tedy zjišťovat motivy a důvody, proč se respondenti rozhodli k ne/účasti na politice. Dále budeme zkoumat sebezařazení respondentů. Zaměříme se na sebeidentifikaci socioekonomickou, na levoprávé škále, s politickou stranou a ideologií. Odpovědi je možné rozdělit do tří kategorií (mikro, mezo a makro úroveň) podle úrovní proměnných, kterými se budeme podrobně zabývat v teoretické části práce. Jedná se o zdroje a motivaci jedinců, sociální sítě a vztahy, a nakonec o kontext a prostředí. (Vráblíková, 2008, s. 374–375).

Přechod od nedemokratických režimů byl provázen vysokou mobilizací obyvatel, která vyústila v nejvyšší volební účast ve svobodných volbách. Tento efekt nejdéle po druhých svobodných volbách značně opadl a v současnosti většina zemí bývalého východního bloku ve srovnání se západními demokraciemi vykazuje nižší míru politické participace (mj. Bernhard and Karakoc, 2007; Howard, 2003). Častým argumentem pro vysvětlení tohoto jevu je dědictví komunismu pro jeho nucenou politickou angažovanost. Občané tedy rádi využili nově získané právo neparticipovat na politice. Vliv na budoucí fungování nových režimů měla i podoba tranzice. V neposlední řadě byla politika až za ekonomikou a zajištěním vlastní existence, což bylo podpořeno i vládními politikami, které se minimálně v prvních letech soustředily hlavně na ekonomické otázky (Vráblíková, 2009, s. 869).

Kromě možných forem participace je také důležité zaměřit se na to, proč se lidé rozhodnou participovat, nebo naopak nikoli. Tyto důvody teorie shrnuje do tří rovin z perspektivy občana, sice „nemohu“, „nebyl jsem osloven“ a „nechci“. Z pohledu transnacionální politiky bychom mohli zařadit důvod čtvrtý, který lze charakterizovat jako „strukturální faktory“ na úrovni jednotlivých států. Se strukturálními faktory se ale doposud pracovalo výhradně v souvislosti s volebním chováním (Vráblíková, 2009, s. 871 – 872). Víme, že např. povinná registrace pro účast ve volbách je překážkou z několika důvodů (Niemi, 2004). Dále se jedná o typ volebního systému atp.

Již jsme řekli, že Listina dává možnost participovat všem občanům a také známe charakteristiky průměrného participanta. Otázkou je, jaká je struktura dané společnosti, protože sociální nerovnosti s sebou nesou mnoho možných překážek pro participaci. Jsou jimi mj. finanční a časové prostředky, vzdělání, dovednosti, apod. Vzdělání dává předpoklad schopnosti zjišťovat a ověřovat si informace. Příjem ovlivňuje prostorovou mobilitu a časové možnosti (Vráblíková, 2009, s. 873). S věkem se postupně mění zájmy a hodnoty jedinců a také frekvence jejich politické aktivity, kdy ti nejmladší a nejstarší participují méně (Bhatti a Hansen, 2012).

V případě „neoslovení k účasti“ je třeba se zaměřit na členství v organizacích z pohledu rozvoje dovedností, sítí kontaktů jednotlivých občanů a mobilizace (Vráblíková, 2009, s. 876). Členstvím je možné rozvíjet občanské dovednosti v oblasti kontaktování oficiálních míst, organizace nebo zisku informací a prostředků. Dobrovolnou účastí v organizacích se také rozšiřuje síť kontakt, vzájemná důvěra mezi lidmi, pozitivní přístup ke svému okolí a přesvědčení o vlastní důležitosti. Právě širší kontaktů pak zvyšuje pravděpodobnost oslovení a mobilizace k akci.

Poslední úroveň jednání, tedy „nechci“, se vztahuje k zájmu o politiku, legitimitě systému, vnitřní a vnější efektivitě nebo sociokulturního prostředí. Legitimita systému je základem pro stabilitu režimu, který tak dokáže překonat i období ekonomické nebo politické neefektivity. Sociokulturní prostředí je zásadní pro způsob vnímání politiky a účastní v ní. Můžeme sem zařadit mj. chápání volební účasti jako „občanské povinnosti“. Vnější efektivita hovoří o pocitu občana, zda svou aktivitou dokáže ovlivnit politické výstupy. Vnitřní efektivita označuje vnímání možností a schopností daného jedince participovat. Autorka v textu uvádí, že k občanské participaci vede spokojenost (Vráblíková, 2009, s. 875). Podle mě vede k participaci také nespokojenost, základem je totiž zájem o politiku. Pokud má člověk zájem o politiku a její fungování, tak se jedná o „první“ stupeň, projev spokojenosti nebo nespokojenosti z toho vyplývá a je „druhým“ stupněm.

V téměř všech sledovaných zemích se ukazují jako nejdůležitější faktory individuální zdroje, motivace a sociální sítě. Politická participace je tak závislá „na vzdělání, zájmu o politiku a členství ve skupinách občanské společnosti“. V České republice jsou nejdůležitějšími faktory individuální zdroje, tedy sociodemografické charakteristiky jako pohlaví, věk, vzdělání nebo příjem (Vráblíková, 2009, s. 892).

Průzkumy veřejného mínění slouží jako pomůcka pro popis a pochopení reality. Díky informacím s výsledky, které se prostřednictvím médií dostávají zpět k veřejnosti, jsou stejně tak tyto průzkumy spolutvůrci reality. Volební průzkumy patří mezi vůbec nejsledovanější z nich (Lebeda, Krejčí a Leontiyeva, 2005, s. 1). Vzájemně se liší svými cíli, použitou metodikou i načasováním. Autoři hovoří o několika možných podobách volebních průzkumů. Konkrétně se jedná o exit poll, měření stranických preferencí, měření voličských preferencí, měření stranických sympatií a o volební prognózy. Srovnávat vzájemně výstupy stranických preferencí, voličských preferencí, volebních prognóz a stranických sympatií není možné. Jsou to různé produkty s různými cíli a různou vypovídací informací. Ve zpravodajství médií se ale s takovým

srovnáváním nesrovnatelného bohužel často setkáváme (Lebeda, Krejčí a Leontiyeva, 2005, s. 9). Pro účely této práce se budeme prostřednictvím několika otázek v dotazníku zabývat stranickými preferencemi, které nám dávají údaje o aktuální podpoře pro jednotlivé strany v celé zkoumané populaci, včetně nevoličů a nerozhodnutých.

Stranické preference respondentů budou jednou z proměnných zkoumaných v našem dotazníku. Analýzou odpovědí na tyto otázky, spolu s odpověďmi týkajícími se sebezřazení na levoprávní škále, socioekonomického sebezřazení, studovaných škol i oborů, místa bydliště nebo sebeidentifikace s ideologií, se budeme snažit nalézt odpovědi na poslední výzkumnou otázku. Budou nás totiž zajímat osobnostní charakteristiky sympatizantů, podporovatelů a voličů politické strany TOP 09. Tuto skupinu respondentů jsme vybrali jako pravděpodobně většinovou a možná dokonce typickou pro zkoumanou kategorii. Učinili jsme tak na základě prokázané dlouhodobě nadreprezentované podpory TOP 09 mezi mladými lidmi ve věku do 30 let a zejména mezi studenty. Hlavně pak gymnazistů, kteří se s vysokou pravděpodobností hlásí na vysoké školy. Nejvyšší podporu TOP 09 obecně vykazuje Praha (viz např. Linek, 2012; Linek, 2015; Výsledky Studentských voleb – Člověk v tísni, 2010, 2012, 2013, 2016). Cílem tak bude zjistit, zda existuje zobecnitelný profil takového občana, případně jeho podoba.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Politická participace

1.1 Výzkum a definice politické participace

Politická participace se rozvoje v oblasti výzkumu dočkala zhruba od 60. let. Zlom v chápání politické participace nastal v 70. letech, kdy Verba a kol. (1978) tento koncept rozšířili i o nevolební aktivity. Stejně tak k participaci zařadili i aktivity spojené s lokálními a komunitními projekty. Naopak stále ještě neoperovali s nezákonnými ani s protestními formami. S těmi začali pracovat až Kaase a Barnes (1979). Pojetí politické participace Verby a kol. pracovalo pouze s občany, kteří nevykonávají žádnou placenou politickou funkci. Protože definice pracuje výhradně s aktivitami, byly tak vyřazeny postoje a názory. Autoři stanovili čtyři typy politické participace: účast ve volbách, účast na volební kampani, komunální aktivity a individuální kontakt (Verba, 1978, s. 51–55). Vráblíková (2009, s. 882–883) hovoří o pěti typech, sice protestu, kontaktování, politickém konzumerismu, účasti v politické straně a volení. Dalton (2008) definuje politickou participaci jako proces získávání a sdílení informací, interakci s politiky, účast v politických kampaních, volební účast.

Postupná a stále vyšší míra globalizace, vznik nadnárodních politických organizací, nadnárodních korporací zásadně mění podobu politické participace. Mění totiž prostor, kde se akce odehrávají, dále cíle i subjekty, na které jsou akce mířeny. S tím samozřejmě souvisí i rozšíření způsobů participace. Se vznikem a plošným rozšířením internetu je nutné započítat i kyberaktivismus. Se změnou fungování státu a politizací soukromého života roste také škála témat (Vráblíková, 2008, s. 370–371). Internet je faktorem, který remodeluje prostředí participace. Rozbívá totiž model bílého vzdělaného bohatšího muže ve středním věku. Dává příležitosti participovat a získávat dostupnější informace širším skupinám obyvatel, které se tak mohou podílet na veřejném dění a ovlivňovat své okolí (Griffin, 2005, s. 152–153).

Jak již bylo řečeno v úvodu, v této práci budeme chápat politickou participaci v souladu s definicí Jana Teorella (2007; cit. podle Vráblíková, 2008, s. 372 a 2009, s. 871), která říká, že se jedná o „aktivitu obyčejného občana/-ky zaměřenou na ovlivnění politických výstupů: distribuci sociálních statků a norem“. Přes to, že je definice poměrně obecná, je potřeba zaměřit se na čtyři klíčové oblasti. ‘Aktivita’ označuje pozorovatelné chování nebo jednání občana.

‘Občanem’ je chápán kdokoli mimo politickou elitu, tedy aktivita by neměla být zdrojem obživy. ‘Ovlivnění’ vylučuje postoje a názory občana, cílem aktivity má být prosazení určitých požadavků, které se stanou ‘politickým výstupem’ v jakékoli podobě.

Neméně důležité je vysvětlení participace. Jedná se o zdroje a motivaci jedinců, sociální sítě a vztahy, a nakonec o kontext a prostředí. (Vráblíková, 2008, s. 374–375). Stejně roviny vysvětlení politické participace (individuální zdroje, motivace a sociální sítě) sleduje i koncept občanského voluntarismu (Verba, 1995). Tento koncept se zaměřuje na příčiny politické pasivity jedinců a nabízí tři možné odpovědi. Občané neparticipují, protože nemohou, nebyli osloveni nebo nechtějí (Verba, 1995, s. 16). Tyto příčiny analogicky odpovídají zde zmíněným třem úrovním vysvětlení politické participace, jež nám dokáží pomoci se zodpovězením otázek, proč jsou někteří lidé politicky aktivní, zatímco jiní nejsou a také, kde je potřeba hledat rozdíly mezi jedinci, které vedou k různé intenzitě politické participace.

V prvním případě jsou nezávislými proměnnými chápány sociální a demografické charakteristiky jedinců. Mezi ně lze zařadit věk, bydliště, příjem, zaměstnání, pohlaví, vzdělání atd. Různé skupiny občanů mají různé požadavky, které však z pravidla odpovídají charakteristikám dané skupiny. Nicméně víme, že prototypem participující občana je vzdělaný bohatší muž středního věku, z čehož plyne, že tito lidé se také podílí na participaci ve prospěch občanů s nižším statutem. Předpokladem participace je zájem o politiku. Dále je důležité zkoumat hodnoty, které si občané a participanti zvláště s sebou nesou do politického procesu, protože mohou významně ovlivnit výstupy (Vráblíková, 2008, s. 377). Je známo, že pro stabilitu demokratického systému je žádoucí vychovávat občany k demokratickým hodnotám (např. Linek, 2010; Dalton, 1980). Hodnoty a postoje občanů mají vliv na subjektivní politickou efektivitu, legitimitu režimu apod. Tento model nedokáže vysvětlit souvislost mezi sociodemografickými ukazateli a politickou participací (Vráblíková, 2008, s. 382).

Druhá úroveň se váže ke vztahům a sociálním sítím. Angažovanost a zájem o politiku rozvíjí občanské dovednosti a znalosti. Stejný efekt má i členství v organizacích jakéhokoli druhu. To navíc usnadňuje možnosti mobilizace k akci, současně zvyšuje sociální kapitál jedince. Participace je ovlivněna také z druhé strany procesu, jako reakce, tedy ze strany politiků díky jejich rozhodnutím. Členství a intenzivní kontakty s okolím zvyšují možnost být osloven k politické akci. Podstatou síťování je navazování kontaktů a vzájemné předávání si znalostí a dovedností s dalšími občany. Občané se tak snadněji orientují v politice, získávají a třídí

informace, získávají kontakty a přesvědčují se o významu vlastních činů (Vráblíková, 2008, s. 379).

Úroveň kontextu a politického prostředí můžeme rozlišit na institucionální a společenské uspořádání. Nastavení institucí se momentálně zkoumá hlavně s ohledem na volební chování. Poslední dekády jsou charakteristické postupným přechodem od materiálních k postmateriálním hodnotám, což je vyjádřeno tzv. teorií modernizace. Modernizace západnímu světu přinesla zvýšení životní úrovně nebo vzdělanosti. S tím úzce souvisí posun k novým politickým tématům, z nichž vyplývá mnoho příležitostí k participaci. Do seznamu aktivit přibýly neinstitucionalizované formy participace (Vráblíková, 2008, s. 381). Se společenskými změnami se postupně mění také pojetí a chápání občanství. Občané už nejsou pouze pasivními příjemci práv, ale stávají se aktivními aktéry v oblastech, ze kterých byli dříve vylučováni. Svou aktivitou přispívají k postupnému rozvoji občanské společnosti (Dwyer, 2000). S postupující globalizací se dá tvrdit, že občanství již nemá hranice. Na základě výše uvedených společenských změn se Roker a Eden (2002, s. 7) snažili definovat konstruktivního mladého participanta. Jedná se o občana, který se podílí na formální i neformální dobrovolnické práci, dále na rozvoji svého okolí, v rámci možností finanční podpoře, má zájem o věci veřejné a nebrání se dalším neformálním politickým akcím.

1.2 Trendy politické participace

Již bylo zmíněno, jak se obecně ve společenských vědách přistupuje ke klasifikaci politické participace. Rovněž už bylo řečeno, že se postupně mění formy politické participace, a to směrem k neformálním. V této kapitole se budeme věnovat trendům politické participace v posledních několika letech.

1.2.1 Klasické formy politické participace

Všeobecné volební právo, stejně jako rozvoj a rozmach občanské společnosti, s sebou nese také politizaci široké škály témat, čímž samozřejmě roste i agenda národních vlád daných států a nároky na redistribuci veřejných statků. Jedná se mj. o otázky zdraví, rovnosti pohlaví, menšin, práva dětí, zaměstnanců, zaměstnavatelů, ale i nezaměstnaných nebo zvířat. Tento proces dává

občanům možnost mobilizovat díky novým tématům. Tato mobilizace může vyústit až ve vznik politických stran založených na daných tématech. V současnosti sledujeme éru catch-all stran, které se snaží pojmout co nejvíce témat a tím i marginalizovat konkurenty s vidinou zisku co největší volební podpory napříč společnostmi. Jednotlivé zájmové skupiny získávají vliv napříč politickým spektrem, ale po jejich začlenění do procesu míra aktivismu klesá.

S členstvím a stranictvím upadá i jedna forma socializace a vzdělávání v demokratickém procesu. Ke zvýšení participace v reprezentativní demokracii je třeba dialogu mladých, občanské společnosti a politické reprezentace. Samotné tradiční politické struktury, zejména pak politické strany, příliš mladé k participaci nemotivují. Počty mladých straníků klesají s úpadkem masového členství. Jednání a program politických stran na mladé lidi nejsou zaměřené, a je otázkou, zda vůbec o participaci mladých stojí.

I Hooghe a Dassonneville (2013) říkají, že dlouhodobě probíhá přesun politické participace mladých občanů od voleb k jiným formám. Politické strany se čím dál více odklánějí od voličů směrem k účasti a zisku na vládě. I díky tomu stranická identifikace v čase slábne a spolu s volbami jsou jako občanská povinnost v povědomí hlavně starších generací. Mladí lidé mívají docela jasnou představu o podobě své budoucí participace (s. 4). Z výzkumu adolescentů ve 22 zemích Evropy plyne, že participovat jsou odhodlané spíše dívky a děti rodičů s vyšším socioekonomickým statutem.

Vliv na potenciální účast má i podoba volebního systému, u adolescentů tento jev ale není potvrzen. Je totiž otázkou, zda adolescenti chápou volební systém, jeho pro a proti, stejně tak důsledky vyplývající pro jejich osobu. U dospělých existuje také předpoklad větší informovanosti, přehledu o kontextu voleb apod. Dá se tedy předpokládat, že pokud mají adolescenti obdobné znalosti jako dospělí, i volební systém ovlivňuje jejich volební účast (Hooghe a Dassonneville, 2012, s. 6). Příkladem je např. povinnost být registrován k volbám (viz Niemi, 2004). Chlapci se častěji vidí na kandidátkách politických stran. Platí, že kdo participuje v adolescentním věku, zpravidla participuje i v dospělosti. Verba (1995) uvádí tři příčiny politické pasivity: nemůže, nechce, nebyl osloven. S tím souvisí mj. i výše zmíněné kampaně politických stran, které nejsou zaměřené na mladé lidi, administrativní bariéry atd. Adolescenti mají tendence účastnit se voleb, ale lidé ve věku do třiceti let, kromě prvovoličů, však vykazují nízkou volební účast. Kde tedy mizí vůle chodit volit?

Někteří autoři, např. Norris (2002), Henn (1999), odmítají, že by mladí lidé ztráceli zájem o politiku pouze z toho důvodu, že klesá jejich volební účast. Mladí lidé totiž vždy hledali

k tradiční politické participaci (volební účast, stranictví, kontaktování politiků) alternativy jako dobrovolnictví, bojkot nebo propagace výrobků apod. Podle zmíněných autorů jsou volby statisticky stále neefektivnější prostředek změny. Je však otázkou, zda to tak vnímají i mladí lidé a pokud nikoli, tak co je potřeba udělat pro změnu takového vnímání situace. Volební účast mladých lidí v západních demokraciích stále klesá i přes to, že jsou stále politicky aktivní. Nabízí se tedy závěr, že alternativní formy politické participace nevedou k vyšší volební účasti. Jevy jako slábnoucí dialog voličů a volených, slábnoucí stranická identifikace, nástup autoritářských a populistických sil apod. jsou podle Norris (2002) úzce spjaty s poklesem volební účasti.

1.2.2 Nekonvenční formy politické participace

Klasické formy participace, jako stranictví, účast ve volebních kampaních atd., postupem času z pohledu intenzity upadají. Naopak jsou na vzestupu nové participační formy. Již víme, že politickou participaci dělíme na formální (účast ve volbách, hlasování v referendu, členství v politických stranách nebo odborech atd.) a neformální (petice, online aktivismus, bojkot apod.). Neformální aktivismus čím dál víc ovlivňuje oficiální instituce a jejich činnost. Tento jev souvisí také s klesající důvěrou ve veřejné demokratické instituce. Dále s přesvědčením občanů o nereprezentativnosti institucí, jejich neakceschopností a neodpovědností a v neposlední řadě s nedůvěrou v politiky. Tuto realitu však vytváří také charakter zpravodajství v médiích. Toto vnímání politiky i politické chování se násobí u skupin lidí sociálně vyloučených občanů. S individualismem, úpadkem třídního pojetí společnosti, konzumní společností a rozšířením internetu klesá počet kolektivních akcí (stávek, demonstrací apod.). Lidé rozhodují sami za sebe dle svého uvážení a čím dál častěji z domova. Tento jev je patrný nejdéle od přelomu milénií, kdy dospěla generace vyrůstající v éře neoliberalismu, globalizace, finanční krize, tedy hlavně v 90. letech (Pleyers, 2005, s. 140).

Dnešní mladá generace umí dokonale využívat možnosti globalizovaného světa v otázce cestování, technologií nebo informací. Svou sociopolitickou aktivitu směřují naopak hlavně k těm skupinám lidí, které z globalizace neprofitují. Participace může mít lokální, národní i nadnárodní rozměr, ale cílové skupiny se nemění. Tyto aktivistické skupiny se těžko spojují na mezinárodní úrovni, protože jedním ze sporných bodů je mj. pojetí politiky. Ideou je rovnost, solidarita, humanita. Protesty se odehrávají v boji za inkluzivnější imigrační politiku, proti válkám, rasismu, radikální pravici, domácímu násilí, diskriminaci nebo za práva zvířat apod. Hnacím motorem je

myšlenka, že se mladí mohou podílet na chodu společnosti, v níž žijí, na jejím pokroku a/nebo změně (Pleyeres, 2005, s. 135). Proti negativním vlivům globalizace mladí bojují zprvu na lokální úrovni. Současně neztrácejí kontakt s realitou, velmi dobře analyzují svět kolem sebe stejně jako svou roli a aktivity v něm. Na negativní jevy neváhají reagovat až extrémními prostředky jako obsazováním budov nebo bojkotem. Mnozí aktivisti se mobilizují až s tématem, zatímco v mezičase žijí „obyčejný“ život (Pleyers, 2005, s. 136–138).

Podle Pleyerse mladé lidi v posledních letech lákají projekty, které propojují více věkových i etnických skupin, ideálně včetně imigrantů a zástupců menšin. Projekty s politickým nebo sociálním aspektem jsou vyhledávanými formami interakce s vrstevníky s vidinou vlivu na okolní prostředí. Dále jsou vyhledávány projekty nebo programy se zaměřením na sociální inkluzi a mimo oficiální struktury. Aktivity participantů jsou zaměřeny na krátkodobé cíle a každodenní práci (Pleyers, 2005, s. 133). Na jedné straně je možné pozorovat neochotu, možná neschopnost, vytvořit silné strukturované nad/národní hnutí s cílem mít co největší vliv na oficiální struktury, což může působit kontraproduktivně. Jelikož to však není primárním cílem participace, tak jsou projekty mladých participantů považovány spíše za úspěšné (Pleyers, 2005, s. 139–140).

Nové podoby neformální participace vychází z klasických forem jako jsou umění, bojkoty apod. a jsou spojeny nejčastěji s internetem a sociálními médii. Internet eliminoval nutnost fyzické účasti na protestu, naopak ulehčil jejich organizaci. Nejčastěji tímto způsobem participují mladší generace. Online aktivismus a bojkot z politických důvodů jsou nejužívanější formy participace. Britské instituce se snaží reagovat na tuto situaci např. na lokální úrovni, ve školství, změnou systému registrace k volbám, změnou systému petic, deliberací, diskuzními fóry online atd. Stejně tak jsou uzpůsobovány průzkumy veřejného mínění, digitalizace institucí, online služby. Veřejné instituce i mj. politici dostávají možnost komunikačního kanálu, kterým mohou občany informovat, přesvědčovat, ovlivňovat, vést kampaň atd. (Parliamentary office of science and technology, 2015). Je zřejmé, že význam těchto aktivit ještě poroste, proto je otázkou, zda se postupem času nyní neformální participace nestane participací formální.

Mladí mají s rozšířením internetu a Facebooku k většině populace možnost přímého kontaktu s politikem, stejně tak stále dostupné aktuální informace. Klasická média jako televize, noviny nebo rádio postupně, zejména mezi mladými lidmi, ztrácí na síle. Andolina a Jenkins (2003) říkají, že participace mladých v čase postupně klesá. Mladí nevěří institucím, jsou pasivní a nesocializují se v demokracii. Se sociálními médii dostávají lidé „neomezené“ možnosti

vyjádření se. Zdá se, že Facebook vede k jak online, tak offline participaci (Abdu, Mohamad, Muda; 2016). Facebook je využívám k ovlivnění společenské a politické změny, k zisku informací o politice, názorů svých oblíbenců nebo ke sdílení vlastních politických postojů (s. 130). V posledních letech je hlavním médiem pro organizaci politických akcí. Otázkou je, čím je Facebook tak odlišný, že zvedá míru politické participace u mladých občanů? Způsob, jakým se tak děje, je předmětem mnoha výzkumů.

1.3 Mikro úroveň vlivů na politickou participaci

1.3.1 Vliv věku a rodiny na politickou participaci

Rodiče jsou považováni za nejdůležitější činitele, protože s dětmi tráví nejvíce času, mají velký podíl na jejich výchově, kam spadá i politická socializace. Politicky aktivní rodiče tak mají velký vliv na své potomky z pohledu tvorby názorů, postojů, hodnot. Kromě toho mají rodiče u dětí vliv i na způsoby a intenzitu politické participace (např. Verba, 1995; Bhatti a Hansen, 2012). Politická socializace má několik možných definic. Langton (1969, s. 4) ji definoval jako způsob, jakým se daná politická kultura předává z generace na generaci. Sears (1975, s. 95) tvrdil, že se každá individualita vyvíjí dle vlastního hodnotového systému a identity. Už malé děti jsou stavu odpovídat na otázky týkající se politiky, což dalo základ teorii stranické identifikace. Postupně se v politické psychologii opustilo od studia dětství směrem k adolescenci jako nejdůležitějšího období pro politickou socializaci. Otázkou je, zda politické postoje přetrvávají celý život? Je možné, že míra, způsob a intenzita participace se v průběhu lidského života mění s ohledem na hodnoty daného jedince.

Zároveň je zde vstup mnoha proměnných na straně jedince. Jedná se např. o ekonomickou situaci, vzdělání, rodinné zázemí nebo úroveň a kvalitu vzdělání. Není pravda, že by děti byly vždy kopií svých rodičů, což znamená, že rodiče nejsou jediným determinantem politických preferencí svých potomků. Stejně tak ale nejsou všichni vrstevníci stejní, i když na sebe mají vzájemně vliv. Je třeba brát v úvahu i vnější vlivy jako média, technický pokrok, bohatství dané společnosti, mezinárodní otázky, kulturní prostředí apod. Můžeme tedy říci, že každá generace je tedy jedinečná.

Rodiče mají největší vliv v nižším věku svých dětí, tento vliv následně postupně pak slábne (viz Niemi a Jennings, 1968). Ještě v debatě v 60. letech byla rodina považována za jediného silného tvůrce politických preferencí (např. Hess a Torney, 1967; Davies, 1965). Davies

(1965) je autorem zásadní práce své doby zabývající se vlivem rodiny na politickou socializaci. Podle autora role rodiny ve formování individuální politické osobnosti vychází z toho, že rodina je hlavní zdroj a místo pro uspokojení všech základních a vrozených lidských potřeb. Dítě má z tohoto důvodu tendenci k identifikování se s jeho rodiči a přijímat stejné názory na politický systém. Otec se v tomto vzorci stává prototypem autority a ovlivňuje názory dítěte na politiku. Většina politické osobnosti (tendence myslet a jednat politicky určitým způsobem) se vytvořila doma v rodině již několik let před tím, než jedinec může aktivně účastnit politiky jako běžný dospělý občan. Davies tvrdí, že politická socializace se odehrává mezi třetím a třináctým rokem života. Její úspěch a potvrzení vlivu rodiny vidí ve stranické identifikaci, která se často shoduje s rodiči a málokdy se v průběhu života mění.

Zlom v debatě přišel právě se zmíněnou prací Jenningse a Niemiho (1968). Od této chvíle se upustilo od původních přesvědčení o výsádním postavení rodiny v procesu politické socializace jedince. Dále se za věk zásadní pro politickou socializaci začala považovat místo puberty adolescence. Rodina už není jediným a ani nejdůležitějším faktorem politické socializace. Spolu s rodinou jsou to vrstevníci, škola, média atd. Záleží také na fázi vývoje jedince, ale v jistém momentu rodiče spolu se školou ztrácí možnosti kontroly nad vývojem dospívajícího dítěte. Naopak roste role vrstevníků, médií, volnočasových aktivit apod.

V případech vlivu rodiny ale určitě záleží na politickém kontextu, v nových demokraciích totiž není jistota, že rodiče budou dětem předávat právě demokratické hodnoty. Pokud však rodiče ctí demokratické hodnoty, je zvýšena pravděpodobnost, že jejich děti budou do demokratických hodnot a principů také socializováni, včetně tolerance, solidarity apod. Stejně předpoklady se vztahují také k občanské participaci (Dalton, 1980). Rodiče se svými dětmi sdílí podobný socioekonomický status, tím i podobné možnosti a příležitosti v profesním životě, dále také zájmy, prostředí, často i vzdělání (Dalton, 1980). Rodina tak má vliv na preference, volbu strany, stranickou identifikaci (Niemi, Jennings, 1981).

V otázce vlivu rodiny nikoli na politické preference a postoje, vysvětlení je předloženo v předcházejících odstavcích, ale na politickou participaci, panuje shoda. Sice, čím politicky aktivnější domácnost, tím vyšší pravděpodobnost participace potomků. Vliv rodiny na budoucí participaci dětí může mít dvě podoby, přímou a nepřímou. Přímý vliv je charakteristicky debatami o politice, společnou účastí na politické akci apod. Nepřímo mohou rodiče své děti ovlivnit účastí ve volbách, účastí v kampani, politických stranách nebo dobrovolnických organizacích. Těmito aktivitami lze vytvářet zvyk dle vlastních modelů (Hooghe, Quintelier,

Badescu; 2007, s. 8-9). Přímý vliv má zcela jistě vyšší účinnost, přidanou hodnotou je pak společně strávený čas naplněný intenzivní interakcí rodiče s dítětem. Naopak o aktivitách v politických stranách nebo dobrovolnických organizacích děti vůbec nemusí vědět nebo jim nemusí rozumět a mj. znamenají nepřítomnost rodiče doma, což bývá dětmi vnímáno spíše negativně (Hooghe, Quintelier, Badescu; 2007, s. 23–24).

Absence jednoho z rodičů v domácnosti snižuje pravděpodobnost, že potomek bude mít o politice stejné povědomí jako děti z úplné rodiny (Verba a kol, 1995). Někteří vědci se domnívají, že socializace probíhá úspěšněji v rodinách vysokoškoláků, kde téma politiky považují za důležitější a mají více kapacit se mu věnovat (Niemi, 1978). Podle autorů je snaha u obou vzdělanostních kategorií rodičů podobná, leč s rozdílným výsledkem neboli rodiny s vyšším vzděláním jsou v socializaci úspěšnější (Hooghe, Quintelier, Badescu; 2007, s. 18). Stejně tak socializace probíhá úspěšněji tam, kde děti samy projeví o téma politiky zájem, čímž zvyšují svou pozornost, vnímání atd. (Jennings a kol, 2001).

Ve svém textu (2009) se Jennifer Wolak zabývá kontextem u dané rodiny a také o politické dispozice adolescentů. Adolescence je i zde chápána jako věk, kdy se tvoří politické hodnoty, stranická identifikace. Za původce stranické identifikace u dětí bývají často označováni rodiče, hlavně pokud danou stranu preferují oba rodiče. Identifikace má oboustranný efekt. Jednak občanovi podává informaci již interpretovanou, a také dává občanům do rukou nástroj, jak interpretovat politiku. Ti, kteří si v tomto věku nevytvoří vztah k nějaké politické straně, bývají ve zbytku života svými preferencemi poměrně nestabilní. Rodina také funguje jako informační zdroj. Orientace v mediálním prostoru je totiž u jedince ještě ve vývoji a informace od rodinných příslušníků jsou přijímány s důvěrou. I děti mohou aktivně doma vyvolávat debatu o politice, čímž jsou socializováni nejen oni samy, ale i rodiče (viz McDevitt a Chaffee, 2010).

Dalším vlivem na politické preference mladých občanů jsou éry, ve kterých jednotlivci vyrůstají. Vliv mají i jednotlivé zásadní události (revoluce, velké skandály, teroristické útoky apod.). Dále také rozdílná socioekonomická struktura obyvatelstva daného regionu původu, vzdálenost od centra, charakter a množství informací o politice jsou další proměnnou. U školy i vrstevníků platí stejná přímá úměra jako u vlivu rodiny. Neboli čím politicky aktivnější okolí a prostředí, tím vyšší je pravděpodobnost stejného chování i u daného jednotlivce. Ti, co se zajímají o politiku, jsou častěji identifikováni s některou politickou stranou (Wolak, 2009, s. 577).

Je třeba za motivací k politické akci hledat také třídní pozadí rodiny, které dává predispozice k preferencím adolescenta. Pokud odhlédneme od možnosti, kdy mladí rebelují proti svým rodičům, obecně lze říci, že čím nižší společenské postavení, tím větší pravděpodobnost levé nebo pravé radikalizace. Příslušnost k dané společenské třídě také dává předpoklad konkrétní stranické identifikace (Westby, Braungart; 1966). V dnešní době se jedná spíše o inklinaci, protože stranická identifikace dlouhodobě slábne. Příslušnost ke třídě je většinou děděna. Málokdy se děti posunou výše, častěji hrozí spíše propad. I proto děti čtou a sledují stejná média, mají podobné okruhy přátel, podobné zaměstnání z hlediska příjmů atd., jako jejich rodiče (Tedin, 1974).

Vlivu rodiny se věnuje mnoho vědeckých výzkumů a prací, ale málokterý autor zohledňuje změny v rolích obou rodičů v průběhu let. O změnu přístupu se ve své práci snažil Grant M. Armstrong (2012). Postavení muže a ženy v rámci rodiny se postupně vyrovnává, muži dnes mají možnost jít na rodičovskou, stejně jako ženy mohou mít v rámci páru vyšší výdělek atd. Autor se dívá na rodiče jako na „produkt“ jejich doby s omezeným vlivem na politickou socializaci svých dětí.

Na základě výzkumu Dennise a McCroneho (1970) bylo zjištěno, že stranická identifikace se začíná vyvíjet nejdéle od puberty. Intenzita identifikace závisí na tom, kolik času tráví rodiče se svými dětmi nad tématem politiky. Pokud se rodiče shodují na volbě strany, dítě tuto volbu přebírá ve zhruba 80 % případů. Pokud se rodiče ve volbě liší, tak se děti spíše blíží volbě matky (Langton 1969). Tím, že ženy postupem času tráví více času v zaměstnání, tráví logicky méně času se svými dětmi. Čas strávený s dětmi se tak u obou rodičů srovnává. Tímto procesem však u matek slábne vliv na politickou socializaci. Děti v adolescenci i dospělosti bývají liberálnější než rodiče s tím, že konzervativnější častěji bývá otec. Děti se tak stále svými preferencemi a hodnotami blíží matce. Proč tomu tak je i přes poměrně dramatické změny v postavení muže a ženy v posledních dekádách? Vysvětlení tedy bude podle Armstronga spíše psychologického nebo biologického rázu. S úbytkem času rodičů na děti analogicky roste vliv jiných proměnných na politické preference a participaci u mladých.

Naopak Hooghe s Boonenem (2014) prokázali větší vliv otců na děti, bez ohledu na pohlaví dítěte, i přes to, že nebyl zjištěn kvantitativní rozdíl mezi debatami otců s dětmi a matek s dětmi. Rozdíl byl naopak zjištěn v kvalitě hovorů, kde s otci byl častěji diskutován stranický systém, volby a související témata. Stejně tak i statisticky významnou míru shody v politických preferencích dětí a jejich rodičů, resp. alespoň s jedním z nich. Tyto předpoklady se podařilo

potvrdit navzdory fragmentovanému stranickému systému. S poklesem stranictví a vyšší volatilitou slábne i stranická identifikace a tím i role determinantů v tomto ohledu.

McIntosh, Hart a Youniss (2007) si pokládají velmi důležité otázky pro výzkum politické socializace a vlivu rodičů na své potomky. Již bylo výše řečeno, že rodiče mají vliv na své potomky, ale jak to, že jsou někteří úspěšní, jiní ne? Čím to je? Jde pouze o debatu jako takovou, nebo musí mít rodiče ještě jiné kvality? Langton (1969) dodává, že socializační proces také závisí na způsobu fungování domácnosti a vztahu dětí s rodiči. Tam, kde vztah není dobrý nebo jsou rodiče příliš autoritativní, tam se preference rodičů a dětí neshodují. Podle Andoliny a kol. (2003, s. 277), tam, kde se politika v domácnostech řeší, se děti aktivně zajímají a participují s dvakrát vyšší pravděpodobností.

Ze závěrů McDevitta a Chaffeeho (2010) vyplývá, že adolescenti mají příležitost proměnit rodinnou komunikaci a znalost ve vlastní výhodu při další socializaci. Pokud děti pod vlivem jiných faktorů (školy, vrstevníků, médií, ...) doma otevrou debatu o politice, nutí tak rodiče k vlastnímu rozvoji, hlubšímu přemýšlení o politice, jejích subjektech, procesech, institucích apod. Tedy k naplnění jedné ze svých občanských kompetencí (s. 282). Rodiče se sebevzdělávají v mezičasech debat s dětmi, důkladněji se připravují na další rozhovory (s. 288). Rodiče svou přípravu nechtějí podceňovat, protože dostávají možnost vyjádřit názor, prokázat znalost a současně by měli dát prostor se vyjádřit i dítěti. V případě neznalosti nebo nejistoty by však neměli dítě umlčovat, protože tím dávají najevo, že je přirozené zjišťovat a ověřovat si informace (s. 288).

Adolescenti vyhledávají vrstevníky se společnými zájmy i postoji. Důležité také je, že adolescenti do dospělého věku nejdou plně informačně a názorově vybaveni. Rodiny zaměřené na politiku spíše z pohledu „konceptu“, ve smyslu co nejobecnějším chápání politiky, nechávají děti svobodně se k politice vyjadřovat a otevírat v domácích debatách jakákoli témata. Tito adolescenti jsou pro dospělost lépe socializováni. Rodiny, kde je politika chápána skrze konkrétní socioekonomická témata, debatu s dětmi omezují a některým tématům se v debatách účelově zcela vyhýbají. Některá témata dokonce zakazují z toho důvodu, že se dané rodiny negativně dotýkají. Adolescenti socializováni v těchto podmínkách nejsou vedeni k samostatnému zisku informací, účasti v kampaních nebo dobrovolnictví (McLeod a Chaffee, 1972). Tyto závěry z velké části kopírují dělení sociálních tříd. Rodiny chápající politiku jako „koncept“ s profilují spíše jako střední a vyšší třídy. Rodiny chápající politiku prostřednictvím socioekonomických témat spadají spíše k nižším středním a nízkopříjmovým vrstvám společnosti.

1.3.2 Vliv vzdělání na politickou participaci

V otázce vzdělání je obecně prokázáno, že lidé s vyšším vzděláním jsou politicky více aktivní, a to bez ohledu na způsob participace. Pro vzdělanější občany je obecně jednodušší orientovat se v politice a porozumět jí, dále mohou být častěji součástí sítí, díky kterým se o politiku více zajímají, nebo díky kterým mohou být k participaci oslovováni. Současně mají lidé s vyšším vzděláním zpravidla i vyšší příjem a z toho důvodu disponují větším množstvím zdrojů potřebných k politické participaci.

Vzdělávání v oblasti demokracie vede k osvětě občanů, jejich znalostem a schopnostem. Prodemokratické smýšlení a schopnost orientovat se v politice je na vyšší úrovni u těch, kteří k tomu byli vedeni ve školách. Forma takové výuky je také důležitá, protože efektivnější je dialog mezi studenty i vyučujícím, samostatná práce, volná debata, práce s médii, kritické myšlení apod. Tyto metody minimalizují příklon k autoritářství (Farnen, 1996, s. 88). Studenta může ovlivnit kolektiv, v němž se vzdělává. Měl by být otevřený, vnímavý, názorově heterogenní a tolerantní. Návyky z domova souvisí se společenským postavením a zaměstnáním rodičů (Farnen, 1996, s. 89). Nelze opominout i motivaci jednotlivců, stejně tak podmínky přístupu k informacím, ne každý má pravidelný přístup k internetu, oba rodiče, vzdělané rodiče atd. (Farnen, 1996, s. 92).

Učitelé často udržují status quo s v dané chvíli vládnoucím paradigmatem. Zejména, pokud je totožné s osobními hodnotami. Obecně se debata ve veřejném prostoru zabývá spíše partikularitami než – li obecnějšími principy (jako jsou tolerance, respekt, dialog, lidská práva, politická participace apod.), čímž se neposiluje povědomí a vztah k demokracii. Na jednotlivé partikularity v diskurzu je tak nahlíženo spíše jako na nedostatky nebo problémy demokracie místo toho, aby byly vnímány naopak jako standartní součást nebo dokonce jako přednosti režimu (Farnen, 1996, s. 100).

Škola poskytuje dva důležité determinanty politické socializace, sice vrstevníky a učitele. Právě učitelé by měli předávat vědomosti, hodnoty, dávat studentům prostor k debatě. Obecně bylo školství vždy místem „státní a ideologické“ indoktrinace. Věku adolescenta odpovídá druhý stupeň základní školy a v podstatě celé odborné učiliště nebo střední škola. Stejně tak je důležitá

možnost zapojit žáky a studenty do školních výkonných orgánů jako jsou rady nebo parlamenty. Tyto instituce by měly přispět k socializaci demokratických hodnot (např. Andolina, 2003).

Jak je možné, že s vyšší vzdělaností volební účast obecně klesá? Vzdělání nebude jedinou proměnnou. Nicméně vzdělání by mělo dát občanům znalosti a schopnosti k politické participaci, stejně jako nástroje k pochopení principů politiky i demokracie. Také by měl být kladen důraz na volby ve smyslu občanské povinnosti, kde občané mohou projektovat svá očekávání, své hodnoty do daných kandidátů. Vyšší vzdělání by mělo také mj. přinést vyšší příjmy, čímž by se naopak měly snížit náklady potřebné k participaci. Debata se spolužáky a vrstevníky by měla také podněcovat zájem o politiku, stejně tak zdokonalovat argumentační schopnosti. Nejdůležitějším výstupem by však mělo být, že debata neodmyslitelně patří k politice.

Výzkum politické volební i nevolební participace v Kanadě mezi lety 2011 a 2015 ukazuje, že mladí lidé v jedné třetině případů vůbec neparticipují. Naopak lidé ve středním věku jsou pasivní pouze z jedné šestiny. Kromě volební účasti je nejčastější politickou aktivitou podpis petice, dále bojkot výrobků. Obě tyto aktivity nejsou časově ani finančně nijak náročné. Poměrně vysoký počet občanů se naopak fyzicky účastní veřejných shromáždění nebo demonstrací. Nejméně aktivní, kromě seniorů, je skupina občanů ve věku 20–24 let, kde žádnou z nevolebních aktivit nevykonává téměř polovina lidí v této věkové kategorii. Současně ale zhruba dvě třetiny studentů univerzit pak vykazují nějakou politickou aktivitu. To znamená, že pokud se znovu vrátíme k údaji o celé věkové kategorii, pak je jasné, že vysokoškolské vzdělání zvyšuje pravděpodobnost participace. Jak již bylo uvedeno výše, tuto pravděpodobnost zvyšuje kontakt s danými tématy, stejně tak možnost o nich debatovat s vyučujícími nebo spolužáky. Současně je míra angažovanosti mladých lidí čím dál tím vyšší (Turcotte, 2015).

1.3.3 Vliv zaměstnání na politickou participaci

Mladí lidé často patří ke skupině občanů s nízkými finančními příjmy, a pokud při studiu pracují alespoň na částečný úvazek, tak mohou mít i méně času na politickou participaci. Současně ale být studentem znamená mít snazší přístup k informacím týkajících se politického života a zároveň být součástí sítě, která vytváří tlak na politickou participaci a zejména na volební účast (Wolfinger, Rosenstone, 1980, s. 57).

Jarvis (2005) se zabývá studenty vysokých škol, kteří při studiu pracují. Cílem jeho práce bylo zjistit, jak se liší politické postoje a formy participace této skupiny studentů od jejich

vrstevníků, kteří při studiu nepracují. V neposlední řadě se autor pokoušel nalézt způsoby, jak pracující studenty do politického procesu více zapojit. Výzkum ukázal, že pracující mají méně vazeb skrz členství v zájmových nebo volnočasových aktivitách. Dále participují časově méně náročnými a spíše jednorázovými způsoby jako jsou volby, bojkot nebo podpisy petice. Současně pracující nemají tolik příležitostí mobilizovat ani být mobilizováni k participaci. I přes to jsou politická socializace, zájem o politiku nebo rozvoj občanských dovedností motorem politické participace v maximální možné míře vzhledem k časovým možnostem u této skupiny studentů.

Občanská neangažovanost vyplývá mj. také ze sociálních nerovností. Tento jev má také dopad na vnímání demokratického režimu jako takového, tedy zda režim dokáže zajistit důstojný život vlastních občanů. V době poslední ekonomické recese byli mladí lidé jednou z kategorií nejvíce zasažených nezaměstnaností, sociálním vyloučením, nejistotou budoucností a kariérou, a dalšími negativními dopady. Autoři Róbert, Szabo a Oross (2016) se dívají na vztah těchto negativních jevů k politické participaci. Pracovní prostředí podle nich může k participaci podněcovat. Nezaměstnaní totiž vykazují vyšší míru nespokojenosti s politikou. I přes to, nebo možná právě z toho důvodu, se volební účast zaměstnaných i nezaměstnaných téměř shoduje. Zatím není známa vědecká práce, která by dokázala rozklíčovat vlivy pracovních podmínek na politickou participaci. Nicméně je jasné, že kratší pracovní úvazky, nižší mzdy, nejistota, neexistence nároku na dovolenou u některých forem pracovní smlouvy apod. s sebou nesou nespokojenost občanů. Tezi lze dovést do takového důsledku, že lidé bez dostatečných finančních prostředků participují méně. V Maďarsku se frustrace z nezaměstnanosti promítá do volební účasti, a to negativně. Naopak míra politické participace roste. Pravděpodobně se tak děje v důsledku většího množství volného času, stejně jako negativním postojům k politické reprezentaci jako důsledku vlastních existenčních problémů mladých lidí.

1.4 Mezo úroveň vlivů na politickou participaci

Podle Farrella a Shalizi (2012) je demokracie nejlepší režim pro identifikaci a řešení společenských problémů. Ačkoli si autoři uvědomují nedokonalost tržního uspořádání a dalších komponentů, tak výhoda je viděna v možnosti debaty a dialogu v rámci politického procesu. Internet slouží demokracii jako nástroj pro rychlé ověřování, jako debatní fórum, jako nejrychlejší možný informační kanál a vzdělávací nástroj. Stejně tak slouží jako nástroj participace nebo prostředek pro její organizaci. Autoři zde zcela mylně směšují dva naprosto

odlišné pojmy, sice demokracii a kapitalismus. Dále zapomínají na negativní konotace šíření informací prostřednictvím internetu, kdy existuje mnoho desinformačních a desinterpretčních webu, hoaxy atp. I přes to je evidentní, že internet v posledních letech rozhybal a přepsal podobu politické mobilizace i participace. Mj. se stal i osobním blogem politiků.

Autoři Cristnacho a Anduiza (2013) na vzorku několika desítek protestních akcí v letech 2009–2012 zkoumali vliv sociálních sítí na mobilizaci a organizaci těchto akcí. Jedná se o období hospodářské recese, kdy probíhaly protesty zejména proti socioekonomickým vládním novelám, současně ještě sociální sítě nebyly využívány tolika občany jako dnes. I přes to výzkum prokázal důležitou úlohu sociálních sítí při organizaci protestů. Sociální sítě mají informativní, ale hlavně mobilizační charakter. Jejich prostřednictvím lze v krátkém čase opakovaně oslovovat masy lidí. Díky sítím jednotlivců pak participují i lidé, kteří sociální sítě nevyužívají. Jejich využívání přilákalo k účasti na protestech také mladší občany. Tito lidé současně měli k participaci pádné důvody jako nezaměstnanost nebo zásahy do školství apod.

Podle údajů Evropské komise (2013) je 35 % mladých občanů EU ve věku 15–30 let členy nějakého sportovního klubu, 22 % mladých je členy volnočasových a zájmových kroužků a téměř 15 % se účastní v rámci lokálních komunitních center. Téměř 60 % z nich volilo v posledních třech letech s tím, že další pětina nevolila, protože nesplňovala věkový limit. V některých členských státech ve sledovaném období došlo k poklesu volební účasti více jak o polovinu. Jedná se např. o Maďarsko, kde mladí raději nevolí, než aby volili proti premiéru Orbánovi.

Novozélandská povolební studie z roku 2015 klade důraz na socializační úlohu školy a říká, že je mladé třeba naučit participovat dříve, než školu opustí. Jít volit je nejjednodušší, základní aspekt participace. Volební účast na Novém Zélandu z dlouhodobého hlediska klesá. Voliči necítí odezvu na vhozený hlas neboli si myslí, že jejich hlas nic nezmění. Pokles sociálního kapitálu jedinců jde ruku v ruce s poklesem volební účasti. S postupnou individualizací západní společnosti dochází k poklesu počtu interakcí s dalšími lidmi v rámci sportovních, kulturních kroužků, církví. Interakce nemusí být nutně politického charakteru, nicméně tato aktivita může jedince směrem k politické participaci posouvat, protože politika bývá jedním z témat debat v dané skupině lidí. Dále se také zvyšuje pravděpodobnost, že někdo z takového okruhu lidí je členem dalších organizací, mj. i s politickým nebo participativním charakterem.

Výzkum také říká, že ti, kdo už někdy volili chodí k volbám spíše pravidelně. Naopak, ti, kdo se posledních voleb neúčastnili, se zpravidla voleb neúčastní vůbec. Tyto způsoby jednání jsou z části „dědičné“. Autorka předkládá zajímavé srovnání volebního aktu, kterým říká, že v samotné akci problém nebude, spíše v motivaci a předmětu hlasování, protože do populárních televizních reality show lidé hlasy posílají.

Pokud chceme, aby mladí participovali a aby jim to vydrželo i v pokročilém dospělém věku, je nutné soustředit se na školní prostředí. Ti, kteří ve škole byli členy studijních rad, parlamentů apod., stejně jako ti, kdo měli se školou jako institucí dobré zkušenosti, se v dospělosti více zajímají o politiku a aktivně se jí účastní. Stejně tak se do této kategorie dají zařadit ti, kdo měli ve škole možnost otevřeně debatovat. To vše dohromady by mělo vyústit ve schopnost vyhledávání a třídění si informací, stejně tak orientaci v politice, státních institucích apod. Dále by se mladí měli naučit, že participovat je přirozené, veřejné a legální.

Výzkum potvrzující tato tvrzení uskutečnili Andolina a kol. (2003). Ve své práci se zabývají socializační úlohou rodičů a školy ve vztahu k dítěti ve Spojených státech a dochází k závěru, že studenti aktivní při studiu střední školy, tj. účastníci se sportovních, kulturních kroužků, ale i školní politiky, z pravidla bývají aktivní i v dospělosti. Většina amerických středních a vysokých škol vyučuje kurzy, které se týkají politiky a podle výsledků výzkumu jsou jimi studenti kladně ovlivněni. Ještě zásadnější ale je, že učitelé podněcují diskuze o politice. Jak jsme již uvedli výše, spolužáci a učitelé mají na politickou participaci studenta stejný, někdy i větší vliv, jako rodiče. Demokratizace politiky mladým přeje, protože umožňuje zakládat mládežnické buňky v daných organizacích. V současnosti mládežnické stranické organizace ztrácí členstvo (Forbrig, 2005, s. 9–10).

1.5 Makro úroveň vlivů na politickou participaci

Již jsme se v textu výše zabývali mikro a mezo úrovněmi faktorů, které ovlivňují politickou participaci jedinců. Těmito úrovněmi jsme obsáhli jak individuální charakteristiky, které vstupují do procesu socializace, tak mezilidské interakce dávající jedinci možnost oslovovat nové potenciální participanty nebo budovat sociální kapitál. Stejně tak dává příležitost být osloven k politické participaci. V této části práce se budeme snažit přiblížit makro úroveň vysvětlující kontextuální, socioekonomické, kulturní, institucionální a další vlivy na politickou participaci.

1.5.1 Odcizení jako následek neoslovení

Mladí lidé patří právě k jedné z dříve opomíjených kategorií (Forbrig, 2005, s. 9–10). Mezi mladými je, stejně jako mezi dalšími věkovými skupinami, mnoho rozdílů v jejich postojích k politice. Mezi důvody, proč mladí k volbám nechodí, může patřit mj. odcizení od politiky. Dále nedostatek obdržných informací potřebných k orientaci v politice, z toho plynoucí nedůvěra v možnost změny, ztráta iluzí nebo nezájem o politiku. Pokles volební účasti mladých má několik zásadních příčin. Kromě zmíněného nedostatku informací, se mladí necítí být oslovováni programy, které jsou příliš obecné a neodpovídají jejich poptávce. Ti, kteří volit chodí, svou účast zpravidla považují za občanskou povinnost (Russell a kol., 2002). Mladí také kladou důraz (Cristnacho, Anduiza; 2013) na vzdělávání v pubertálním a adolescentním věku v oblastech politiky, demokracie, možností participace apod. Dalším důvodem je situace z různých důvodů vyloučených lidí, technické překážky jako registrace v některých anglosaských zemích (viz např. Niemi, 2004; Saha a kol., 2004).

Povolební studie z roku 2016 říká, že volební účast mladých v Kanadě je stále podprůměrná v rámci voličského mixu, a to i přes to, že v roce 2015 ve federálních volbách byla účast mladých Kanadčanů vyšší než ve volbách předešlých téměř o 20 %. Tento jev se v roce 2015 týkal všech věkových kategorií. Byla by chyba nevoliče řadit mezi neparticipující občany. Starší generace chápe svou volební účast jako občanskou povinnost. Mladší skupiny naopak volebního práva nevyužívají tak často. Podle André Blaise se životní nebo generační vliv na volební účast v průběhu života snižuje s lidmi narozenými po roce 1970. Jedním z možných vysvětlení je délka dospívání v porovnání s minulými dekádami, která se vlivem více faktorů prodlužuje. Stejně tak ústí v nedostatek času na politickou aktivitu. Dnešní mladí jsou vzdělanější, častěji v nesezdaném svazku, méně věřící a s nižšími příjmy. Čím vzdělanější, tím častěji chodí volit.

Co se týče volební účasti mladých, tak ta měla i v Kanadě dlouhodobě sestupnou tendenci. Nicméně se na konkrétních příkladech ukazuje, že nalákat mladé lidi k volebním urnám je možné. Dokázal to mj. Barack Obama, stejně jako nový kanadský premiér Justin Trudeau. On a jeho Liberální strana posbírali polovinu hlasů mladých Kanadčanů ve věku do 26 let včetně prvovoličů. To ukazuje na potenciál mladých lidí jako kategorie politického zájmu. Výměnou za svůj hlas ale voliči očekávají poměrně zásadní změny v oblastech bydlení, zaměstnanosti, vzdělání...Z pohledu kandidáta či strany je pro získání hlasů mladých voličů určitě důležité, aby byli

oni sami i jejich témata pro mladé lidi srozumitelní. Dále, aby byli inspirativní a dokázali mobilizovat k participaci. V neposlední řadě musí umět mluvit jazykem srozumitelným pro cílovou skupinu.

Na základě povolební studie z roku 2004 je zjevné, že mladí lidé ve Velké Británii jsou k politice skeptičtí, vyjadřují negativní postoje. Politici se podle jejich slov o ně samé nezajímají. Pokud ano, pak jsou apely neadresné, nekonkrétní. Úroveň porozumění politice se však zvyšuje s věkem. Míra porozumění je vyšší u mužů, stejně jako stranická identifikace. Nejvlivnějším činitelem na politickou socializaci byla identifikována rodina. Jak vyplývá z práce Christine Griffin (2005), až do volebního vítězství Tonyho Blaira byli mladí v Británii opomíjenou skupinou obyvatel vyloučenou z politického procesu. Na přelomu tisíciletí byla účast mladých Britů ve volbách o třetinu nižší nežli u starší populace, stejně tak mnohonásobně více mladých lidí oproti starším občanům nebylo vůbec k volbám registrováno (Griffin, 2005, s. 145–147).

Karl Agne a John Halpin (2009) se zajímali o politické postoje a volební účast generace tzv. „mileniálů“, tj. narozených mezi 1978–1990, ve Spojených státech. Konkrétně se zabývali rekordní účastí této generace ve volbách 2008 a podpoře Baracka Obamy, resp. Demokratů v prezidentských volbách 2008. Účasti i výsledkům pomohla Obamova online kampaň, kterou přilákal k volbám mladé lidi, hlavně pak černochoy a Hispánce. Téměř každý mladý, bez ohledu na rasu nebo socioekonomické postavení, má přístup k počítači s internetem. Cohen a kol. (2009) hovoří o tzv. „digitálním sociálním kapitálu“, který sestává také, stejně jako „klasický“ sociální kapitál, z mezilidské interakce, vzdělávání se a tvorby sítě kontaktů. Rozdíl je v prostředí, kde je získáván, sice na internetu.

Autoři mluví o progresivitě mladých voličů v jejich preferencích. Považují totiž volbu progresivního demokratického prezidenta za vyvrcholení ideologického sporu, který se ve Spojených státech vlekl od konce vietnamské války. Jedním z důvodů takových preferencí ve zkoumané generaci byla i její politická socializace v době prezidentství George W. Bushe. Jeho zahraniční (válečné konflikty) i domácí politika (daňová a sociální politika, hospodářská krize atd.) se svými dopady na americkou společnost byly jedním z důvodů, proč se nejmladší generace odklonila od volby republikánů.

Z dotazníků zaměřených na hodnoty mladých Američanů vyplývá, že většina se identifikuje jako progresivní nebo liberální, naopak konzervativní hodnoty se objevovaly jako nejméně preferované. Jako nejprogresivnější se profilují lidé ve věku 18–24 let. Mladí Američané mají odlišné preference než li ti starší. Liší se v názoru na mezinárodní politiku, problematiku

klimatu a udržitelného rozvoje, otázku obrany, kultury atd. Vláda by podle nich měla ochránit občany před selháními trhu, stejně tak zajistit všem dostupnou zdravotní péči. S konzervativci se pak shodnou např. na možnosti podílet se na svém důchodovém spoření. Zajímavostí je, že i když dvě nejdůležitější hodnoty pro tuto skupinu občanů jsou rovnost a příležitost, tak mladí běloši jsou oproti „barevným“ skeptičtější ke svým vyhlídkám v budoucnosti. Paradoxně se tak pravděpodobně podíleli na zvolení Donalda Trumpa v roce 2016 americkým prezidentem.

1.5.2 Vliv politického kontextu na politickou participaci

Podle Henna a Weinstein (2006) v důsledku toho, že se mladí lidé orientují na konkrétní témata, mohou proto mít dojem, že jsou nekonkrétně a nedostatečně osloveni. V případě participace musí být přesvědčení, že se jedná o smysluplnou aktivitu. Nicméně mladí mají predispozice k respektu k demokratickému procesu a hodnotám. Také cítí nedůvěru v politické představitele, nikoli v politiku. Participace je odvislá od otevřenosti systému (s. 13). Inglehartova modernizační teze (2000) hovoří o tom, že západní demokracie se postupně posouvají od moderní k postmoderní společnosti. S tímto posunem je spojen také mj. proces změny hodnotového systému a tím i podoby participace. Ta totiž tematicky odpovídá novým tématům, která jsou uvedena výše. Úpadek volební účasti a současně nástup nových forem politické participace je pro Ingleharta přímým důsledkem těchto změn a mladí občané jsou označeni za hlavní nositele. V neposlední řadě hraje důležitou roli prostředí a kontext, ve kterém jsou občané politicky socializováni. Podle Richarda Niemiho (1995) v postkomunistických státech existuje generační rozdíl mezi socializovanými v nedemokratickém režimu a v demokratickém režimu. V případě nedemokratického režimu také záleží, ve které z fází byli jedinci socializováni.

V Německu na přelomu tisíciletí byly zjištěny tři základní principy politického chování mladých. Jedná se o nedůvěru v instituce, podporu (aktivní i pasivní) ultrapravicové skupiny, hlavně na území bývalého východního Německa, a klesající zájem a klesající míra chápání politiky (Pfaff, 2005, s. 71). Občané bývalého východního Německa byli poměrně dezorientováni ze všech odehrávajících se ekonomických, politických a sociálních změn, což oslabilo jejich zájem o politiku. Na přelomu tisíciletí se jednalo o každého devátého Němce. Oproti území bývalého západního Německa je zde nižší míra ochoty jít k volbám. Dále, méně jak třetina měla důvěru v politické strany (Pfaff, 2005, s. 72).

Ve větším měřítku zde bylo možné identifikovat antiimigrantské nálady související s nezkušeností s cizími kulturami, také ale se situací mladých exvýchodních Němců, kteří byli postiženi vysokou nezaměstnaností. Jednou z příčin této situace je, že až 60 % rodin o politice doma nemluví. Oproti západu probíhaly debaty o politice také ve školách méně, což mezi studenty vyvolávalo nechuť ke společenskovědním předmětům, kde se probíraly dějiny pouze encyklopedicky. Přes to všechno lze říci, že prostředí školy k participaci podněcuje. Tradiční média nebyla pro mladé vyhledávaným zdrojem informací, což se s rozšířením internetu změnilo. Ve skupinách vrstevníků k debatám o politice probíhá ještě méně než v rodinách. Míra ovlivnění vrstevníky roste s důležitostí dané sociální skupiny pro jedince (Pfaff, 2005, s. 75–78).

Autorky Inta Mierina a Ilze Koroleva (2015) vytvořily komparativní analýzu ve 14 evropských státech, jejímž cílem je zjistit postoje mladých ke krajně pravicovým ideologiím, xenofobii, antiimigrantským náladám, a poukázat na fakt, že podpora těchto názorů a nálad mezi mladými postupem času stoupá. Od 80. let jsme svědky vzniku a růstu pravicově populistických stran, kterým, stejně jako krajně pravicovým, pomohla nejpozději recese z let 2009 a dále. Tradiční politické strany tyto subjekty sice marginalizují, avšak za cenu toho, že agendu krajně pravicových stran samy přejímají. Činí tak s vidinou zisku voličů, čímž ale populistickou a krajně pravicovou rétoriku udržují stále živou. Studium těchto změn je v politické teorii jedním z největších témat posledních let. Podle autorek je však na škodu, že se studium zabývalo hlavně starými evropskými demokraciemi, vyjma Norris (2005) a Mudde (2007). Výzkumné metody navíc nevysvětlovaly rozdíly v čase a napříč státy. Výzkumy sice potvrdily inklinaci ke krajní pravici mezi mladými, na rozdíl od starších občanů, ale v otázce motivace nebo důvodů tyto výsledky nemají zcela vypovídající hodnotu, a to i díky málo početným vzorkům zkoumaných.

Výsledky této studie ukazují, že hlavním důvodem podpory krajní a radikální pravice jsou socioekonomické podmínky, zejména pak ve střední a východní Evropě. Dalším důvodem je nižší schopnost porozumět a orientovat se v politickém dění. Zásadní úlohu v tomto negativním procesu mají média, když místo edukativního charakteru prohlubují neinformovanost a paniku. Média jsou také důležitým prostředkem a nástrojem postupné změny politického štěpení ze socioekonomického na sociokulturní.

Hypotéza o vyšší podpoře krajní a radikální pravice mezi mladými ve střední a východní Evropě byla autorkami potvrzena. Zajímavostí je, že se tento jev týká států, kde není zkušenost s imigrací příliš velká, jako Slovenska nebo pobaltských republik. Výzkum dále potvrdil, že v liberálních režimech existují pro dané jevy vhodnější podmínky než v zemích nordického typu

s rozvinutým sociálním systémem, což koresponduje se socioekonomickými podmínkami jako důležitým faktorem pro příklon ke krajní pravici. Xenofobie často vychází z etnického nacionalismu. Nedemokratický režim není přímou příčinou těchto jevů ve střední a východní části Evropy, ale nepřímými důsledky jsou např. minimální kontakt s odlišnými kulturami, socioekonomická situace a také potřeba vybudování národní identity po pádu režimu pro vytvoření nových nástupnických států.

2 Politická participace v České republice

2.1 Trendy politické participace v České republice

V první kapitole jsme uvedli, že politická participace mladých lidí se v západním světě s postupem času přesouvá od „klasických“ forem k novějším. Tento trend souvisí s vývojem společnosti v druhé polovině minulého století, která se mění z materiální v postmateriální. S touto změnou se do popředí dostávají nově politizovaná témata jako gender, práva zvířat, životní prostředí, práva menšin, kvalita života atd. Každé z těchto témat dává lidem více možností k participaci, vzniku občanských iniciativ. Současně se na některých z těchto témat více či méně profilují i politické strany a otevírá se příležitost pro vznik stran nových.

V prostředí České republiky se nám bohužel nepodařilo dohledat výzkumy zabývající se výhradně mladými lidmi, natož studenty, které by objasňovaly současné trendy politické participace této věkové kategorie. Stejně tak se nám nepodařilo dohledat výzkumy, které by v případě mladých lidí dávaly odpovědi na otázky motivace, postojů nebo vlivů na politickou participaci. Údaje o mladých lidech tak v této souvislosti nalezneme pouze v textech zaměřených na dané jevy napříč celou českou společností (Linek, 2010; Linek a kol., 2012; Císař a kol., 2011; Císař, 2008, apod.).

Mladí lidé se většinou voleb účastní méně než lidé středního a vyššího věku (Blais, 2007). Výjimkou jsou prvovoliči, jejichž aktivita poté klesá (Bhatti a Hansen, 2012). V případě České republiky se jedná dlouhodobě přibližně o 50 % účast mladých ve sněmovních volbách. Volební účast zbylých věkových kategorií se pohybuje mezi 60–70 % (Linek, 2012b, s. 73). Mladí Češi navíc častěji dávají hlas pravicovým stranám (např. Kostecký, 2012, s. 120), zatímco starší generace inklinují k levici. Volebním chováním mladých lidí v České republice se, s výjimkou několika bakalářských nebo diplomových prací (viz Petrůšek, 2010; Šíma, 2010; Kudrnáč, 2013; Balha, 2014), samostatně dosud nikdo nezabýval. Již jsme uvedli, že zájem mladých lidí se posouvá spíše od volebního chování k nekonvenční a alternativní politické participaci (Dalton, 2008a). Mladí se v politice orientují a jsou politicky aktivní, ale spíše mimo formální a konvenční politické instituce. K mobilizaci mladých k volební účasti přispěly i různé iniciativy před sněmovními volbami v roce 2010. I proto došlo k nárůstu volební účasti mladých. Zatímco volební účast české populace postupně klesá, tak volební účast mladých postupně roste (Linek, 2012b, s. 64). I přes to se starší věkové skupiny zatím stále voleb účastní více (Linek, 2012b, s. 73).

Již víme, že politicky nejaktivnější občané mají vyšší vzdělání, více peněz, tím i více zdrojů a volného času. Studenti jsou z tohoto pohledu specifickou kategorií, protože při výzkumech respondenti uvádí nejvyšší dosažené vzdělání bez ohledu na to, zda v danou chvíli ještě studují. V praxi to znamená, že padají do kategorií s nižším vzděláním. Pokud tvrdíme, že pro TOP 09 hlasovalo v roce 2010 téměř 30 % lidí mladších 29 let, z nich většina byli nevoliči a hlavně prvovoliči (Linek, 2012c, s. 174), pak tito lidé v povolební studii nejčastěji spadají do skupin lidí se základním nebo středoškolským vzděláním i přes to, že respondenti pravděpodobně v době výzkumu ještě studovali. Toto je pravděpodobně příčinou odlišné vzdělanostní struktury TOP 09 a Občanské demokratické strany (ODS) (Linek, 2012a, s. 26). Právě příklon nejmladších voličů k TOP 09 a VV byl s velkou pravděpodobností jednou z příčin úbytku podpory ODS v této věkové skupině obyvatel. Obě nové parlamentní strany měly, a v případě TOP 09 to platí i nadále, věkové rozložení voličské podpory nakloněno výrazně směrem k mladým voličům (Linek, 2012a, s. 24). Současně studující většinou vydělávají méně peněz než lidé starší třiceti let. Mladí také oproti starším vykazují nižší míru znalosti politiky a stranické identifikace. Naopak ale sociální integrace a rodinná socializace mají na volební účast mladých větší vliv než u starších (Linek, 2012b, s. 80-81). Největší dopad má společné soužití s rodiči v jedné domácnosti zvyšující pravděpodobnost volební účasti mladých až o 23 % (Linek, 2012b, s. 85).

V případě neformálních podob politické participace budeme muset dovozovat závěry z prací Ondřeje Císaře (2008; 2011), který zkoumal politický aktivismus v České republice. Mezi politickým aktivismem a politickou participací sice existuje konceptuální rozdíl (Císař, 2008, s. 8), ale i přes to si dovolíme závěry dovozovat. Císař definuje pět typů politického aktivismu, sice starý participační aktivismus, nový transakční aktivismus, nový radikální aktivismus, občanskou sebeorganizaci a epizodickou masovou mobilizaci. Každý z těchto typů se od ostatních liší v charakteru transakční a mobilizační kapacity, ve způsobu vnitřní organizace, financování, zaměření, cílů, v geografickém rozmístění, ve formách a četnosti politických akcí apod. (Císař, 2008, s. 30–34).

Protože je starý participační aktivismus charakteristický zejména pro odbory a církve, kde nepředpokládáme vysokou účast nejmladších věkových kategorií, budeme se nadále soustředit na nový radikální a transakční aktivismus a dále na občanskou sebeorganizaci. Nový radikální aktivismus (aktivistické skupiny radikální levice a pravice) se vyznačuje poměrně vysokou četností akcí s nízkou účastí. Charakter akcí jsou z naprosté většiny nenásilné demonstrace, nicméně v porovnání s ostatními typy jsou zde násilné akce nadreprezentovány. Cílem jsou

instituce, veřejné mínění nebo radikální ideologičtí oponenti. Nový transakční aktivismus (malé advokační lidskoprávní, enviromentální a jiné skupiny) je typický svou schopností organizovat akce napříč spektrem. Časté akce s postmateriální tematikou a malou účastí jsou zaměřené rovnoměrně na instituce, veřejné mínění nebo firmy. Z repertoáru akcí tyto organizace využívají zejména petice, demonstrace a kulturní akce. Občanská sebeorganizace je z mnoha důvodů specifickou kategorií. Jedná se o akce, které jsou v České republice vůbec nejpočetnější a bez zapojení skupin nebo organizací. Rozsahem se jedná o akce spíše menší a zaměřené na lokální problematiku neboli na místní instituce. Nejčastěji jsou tyto aktivity vyjádřeny peticemi, případně nenásilnými demonstracemi (Císař, 2008, s. 38–61).

2.2 Mikro úroveň vlivů na politickou participaci v České republice

Studie Aleše Kudrnáče (2015) se zaměřuje se na středoškoláky ve věku 17–19 let, tedy generaci, která už se narodila i vyrůstala po roce 1989. Autor zde pracuje s datovým souborem, který vznikl v rámci výzkumu „Hodnotová orientace mládeže“ na podzim roku 2012. Tato věková skupina stále žije u rodičů, a studuje. Obě zmíněná prostředí ji ovlivňují zároveň. Současně vzhledem ke svému věku tito studenti volili maximálně jednou v životě.

Vztahy jsou Kudrnáčem hledány hlavně v konceptech imitace a třídního hlasování. Hypotézy jsou kombinací vlivu rodinného zázemí (sociální statut, preference rodičů) a školního prostředí projektovaného do vlivu spolužáků (Kudrnáč, 2015, s. 528). Mladí lidé jako věková kategorie jsou stále neprozkoumaní. V tomto tématu dlouhodobě a všeobecně panuje shoda na vlivu rodiny a školy, ale ne na tom, který z determinantů je dominantní. Spor o princip působení rodiny na děti však přesahuje diskusi o přímém a nepřímém působení. V obecné rovině lze vymezit tři hlavní možná vysvětlení rodičovského efektu. Jsou jimi genetika skrze zdědění osobnostních rysů a hodnot, které souvisí s politickou ideologií; socializace rodinná, případně školní (tzn. působení rodiny prostřednictvím školy); a sociální učení imitací (Kudrnáč, 2015, s. 530).

Škola nabízí, stejně jako u rodiny, mnoho podob socializace a vlivů. O vlivu školy na hodnoty se vede dlouhodobě spor. „Například Langton a Jennings (1968), kteří studovali vliv výuky na politickou orientaci amerických středoškoláků, došli k závěru, že neexistuje důvod se domnívat, že výuka jakýmkoli způsobem ovlivňuje politické postoje a stranické preference středoškolských studentů. Navíc pozorované rozdíly v politické orientaci mezi těmi, kteří se

rozhodli jít na vysokou školu a těmi, kteří ne, byly evidentní již před tím, než někteří mladí lidé začali studovat. Tyto výsledky naznačují, že rozdíly v politických postojích a stranických preferencích vznikly již dříve než v průběhu studia“ (Kudrnáč, 2015, s. 531).

„Výsledky představené sekvence modelů implikují, že školní prostředí sice ovlivňuje stranickou preferenci adolescentů nezávisle na rodině (a pozorovaný vztah tak není jen projevem selekce na základě rodinného prostředí), ale pouze omezeně. Skutečnost, že variabilita na úrovni škol není příliš výrazná a vysvětlitelná již z rodinných charakteristik napovídá, že vliv školy nespočívá nutně v obsahu výuky či aktivní snaze o politickou diskuzi ze strany pedagogů, ale spíše funguje jako prostředí, kde se kumulují mladí lidé z podobného rodinného prostředí a jejich interakce umocňuje preference, které si přináší odjinud“ (Kudrnáč, 2015, s. 543).

V rámci stejného průzkumu Aleš Kudrnáč (2015) zjistil, že dva z pěti středoškoláků v ČR si umí představit jinou formu vlády než demokracii. V dospělé populaci má tento názor polovina českých občanů. Výzkum také potvrdil dlouho známý, ale zcela neřešený problém. Ten spočívá v tom, že se v hodinách dějepisu nevyučuje historie posledních sta let. Praxe bývá taková, že se mnoho času věnuje obdobím starověku, antiky, atd. a na nejnovější dějiny „nezbývá čas“. Samozřejmě je otázkou, do jaké míry se vyučujícím do těchto témat chce pouštět. Dalším problémem je kvalita výuky občanské nauky. Studenti uvádí, že o principech státu nebo režimu mají nedostatek informací. Obě látky samozřejmě v osnovách jsou, ale realita je bývá opačná. Dalším faktorem je zcela nedostatečný hodinový fond těchto předmětů. Logickým důsledkem postoje dospělé populace k demokracii je částečný přenos vlastního pohledu na vlastní potomky.

2.3 Mezo úroveň vlivů na politickou participaci v České republice

V případě mezo úrovně vlivů na politickou participaci bohužel pro Českou republiku neexistují údaje, které by se týkaly výhradně mladých lidí jako samostatné věkové kategorie. Z toho důvodu na tomto místě uvedeme několik textů zaměřených na charakter společenských sítí a členství, mobilizační potenciál nebo formy participace jednotlivých nepolitických organizací občanské společnosti.

Text Kateřiny Vráblíkové (2014) se zabývá tím, jak instituce a jejich (de)centralizace neboli kontext, ovlivňuje občanskou participaci mimo volby. V zemích s vyšší mírou soutěže je zároveň vykazována vyšší míra participace. Je otázkou, jak kontext determinuje participaci mimo volby. Jde tedy o míru přístupnosti úřadů. Pokud se ale úřady zdají nepřístupné, míra participace

naopak klesá. Otevřenost úřadů vede občany k poznání, že mají více možností k participaci a mohou být úspěšnější. Víceúrovňové rozhodování právě vede k těmto možnostem. Důležitá je úroveň systému brzd a protiváh. Zde existuje přímá úměra s možností participace. Třemi základními prvky jsou územní decentralizace, horizontální dělení moci ve vnitrostátních orgánech a dělba moci v rámci těchto institucí. Z toho plyne kombinace státních (ze všech úrovní) a nestátních organizací jako nejlepší mix. V tomto mixu je přijímání opatření pomalejší, důkladnější a participující má více času a prostoru pro svou aktivitu. Také čím více politických stran, tím více možností participace. Více stran ale neznamená automaticky lepší systém brzd a protiváh.

Na některé typy participace má mít výše vypsáné negativní vliv. V pluralitních systémech lidé předpokládají zastoupení svých zájmů danou stranou na dané úrovni, což snižuje pocit nutnosti aktivně participovat mimo volby. Každý nemůže mít informace o politickém dění, proto je důležitá aktivita občanských iniciativ a sociálních sítí. Mobilizace takových lidí pak nese nižší transakční náklady. Hospodářsky vyspělejší země vykazují vyšší míru participace obyvatel. V decentralizovaných státech se na politice více účastní sociální sítě, zároveň jsou omezeny v multipartijním stranickém systému. Volební a mimo volební participace se nevyklučují ani neomezují, současně ale volební participace stále dominuje. Čím je stát ekonomicky slabší, centralizovanější, s nižším počtem sociálních sítí atd., tím více je aparát nepřístupný a tím více je možnost občanské participace omezována. Aktivita je vyšší v zemích s teritoriální a horizontální decentralizací. Větší zastoupení jednotlivých názorových proudů na parlamentní úrovni vede k menší participaci z důvodu uspokojení.

Článek Jana Teorella (2003) se věnuje úloze společenských organizací, jejich schopností a způsobem náboru nových členů, dále jejich participačním potenciálem. Sociální sítě slouží strukturám k šíření informací. Jsou tři možnosti, proč se lidé neúčastní: nechtějí, nemohou, nebo jim to nikdo nenabídl. Ale i pasivní účastníci v sociálních strukturách se aktivizují prostřednictvím aktivních účastníků. Občanské schopnosti rostou s počtem členství v jednotlivých sítích/organizacích/skupinách. Výzkum zahrnuje členství v organizacích všeho druhu, od sportu přes dámské a seniorské spolky k environmentálním. V organizacích, které mají svá lokální centra a informace jsou předávány skrze ně, není potřeba kontaktního způsobu šíření, členi jsou totiž spojeni pevnými vazbami v uzavřeném kanálu. Ve Švédsku je obecně počet členství v organizacích mnohem vyšší než v České republice. Členství podněcuje k participaci a aktivitě obecně, nesmí se ale řešit přesně konkrétní čísla a konkrétní organizace. Jde o to, jestli

mají organizace snahu a sílu nabírat členy, nebo jestli je v člověku touha a snaha účastnit se. Optimem je mix obojího. Otázkou také je, do jaké míry prvotní participace podnítl členství a další zájem. Pro participaci je lepší, když organizace řídí i její způsob, než pokud se zabývá jen členstvím.

Aktivní členství vrací do hry lidský kapitál, pasivní spíše sociální kapitál, a to díky vazbám v rámci organizace. Organizace tvoří prostor pro participaci. Lidé, kteří jsou členy nějaké organizace, jsou s větší pravděpodobností osloveni k účasti v jiné, popřípadě se sami k takové mohou snáze dostat. Proto jsou s větší pravděpodobností mobilizováni k politické participaci. Politická participace je produktem množství vztahů mezi organizacemi, ne v rámci jedné. Na participaci má vliv jak sociální, tak lidský kapitál. Sociální kapitál je spojen s pasivním členstvím, zatímco lidský naopak s aktivním členstvím. Politickou aktivitu podporují jak těsné vztahy v rámci organizace nebo okruhu lidí, odkud je participace řízena, tak volnější síť, kde se lépe šíří informace.

M. M. Howard (2002) se zabývá občanskou společností v postkomunistických státech v komparaci s autoritářskými a demokratickými režimy. Zejména se zaměřuje na charakter vztahů mezi občany, které vedou k neúčasti v oficiálních strukturách. Hned v úvodu říká, že občanská společnost je podle některých autorů v postkomunistických zemích slabší. Je otázkou, zda je slabší oproti předpokladům, nebo v porovnání s jinými regiony. Tyto otázky se Howard snaží zodpovědět. V těchto zemích lidé vykazují nižší počet členství v organizacích. Výzkum se dá rozdělit na země bývalého Sovětského svazu a zbylé, v nichž jsou hodnoty všech zkoumaných údajů vyšší. Z toho plyne, že postsovětské republiky jsou náchylnější ke změně režimu (nedůvěra v režim, instituce, nízké procento členství, ...). Postkomunistické země mají nejnižší počet členství, a to dvakrát oproti post autoritářským státům a téměř třikrát oproti demokratickým (po rozdělení zemí na demokratické, postautoritářské a postkomunistické).

Česká republika se starým demokraciím vyrovná jen účastí v odborech. Spojovacím článkem má být odkaz nedůvěry v komunistické organizace (nechuť kvůli zkušenostem z nuceného členství a potírání nestátní činnosti, rozdíl oproti autoritářským režimům), přetrvávající přátelské síť (bývalý režim měl podnítit vznik sítí, v rámci, nichž se šířila šmelina atd.). Tyto vztahy a vazby přetrvaly, včetně zvyků, a to proto, že lidé nejsou příliš ochotni účastnit se organizací, mají dojem, že si vystačí se sítěmi přenesenými z minulého režimu.) a postkomunistické zklamání (aktivisti za změnu režimu jsou z dalšího vývoje často zklamáni, nechtějí návrat, ale už se neúčastní veřejného života.). Autor si nemyslí, že by pokles občanské

aktivita vedl nutně k oslabení demokracie, ale existují podle něj tendence k autoritářství, zejména ve východních zemích bývalého bloku. Vzhledem k obecně nižší míře participace není pravděpodobná ani snaha o svržení režimu ze strany antidemokratických sil. Jednoznačně spojuje participaci s ekonomickým růstem v přímé úměře. Stát je nejdůležitějším aktivátorem občanské participace. Neměl by tak být protivníkem, ale partnerem. Změně institucí by měly přispět zahraniční/nadnárodní organizace, které ale mívají problém s komunismem, nebo nejsou naopak státem vpuštěny.

Text „*Starší, mladí, radikální*“ (Císař, Navrátil a Vráblíková, 2011) se věnuje studiu nepolitických organizací apod. v rámci občanské společnosti, které veřejně a kolektivně prosazují určité požadavky. Studie podobného zaměření se dají rozdělit do tří základních skupin: ekonomické, zaměřené na funkci a strukturu nestátních neziskových organizací, studie politicky aktivních a služby poskytujících organizací občanské společnosti a analýzy jednotlivých odvětví politického aktivismu, které jsou ale většinou zaměřeny jen na jedno odvětví politického aktivismu. Tato studie je bez zaměření na konkrétní odvětví, využívá teorií sociálního hnutí a kolektivního jednání. Český politický aktivismus dělí na tři dimenze. Starý typ (odborové a zájmové skupiny), nový typ (environmentální a lidsko-právní organizace) a radikální typ (levicový a pravicový mající požadavky na celkovou systémovou změnu).

Odborové a zájmové skupiny mají původ v dělnickém hnutí, hierarchickou a formalizovanou organizační strukturu. Jejich strategie je vyjednávací a požadavky materialistické. Jsou úzce spjaty s politickými elitami (po roce 1989 dokonce součástí tripartity i personálně propojeny), u kterých lobují. Nejčastější formou nátlaku jsou petice, demonstrace-stávky. Starý typ pořádá nejméně protestních akcí, a přesto mobilizuje nejvíce lidí. To díky tomu, že má největší členskou základnu, nejvyšší roční příjmy, hlavně z členských příspěvků, a je zaměřen na konkrétní cíle. Míra participace je tedy vysoká, ač hlavně pasivní (zaměstnanců je mnohonásobně méně než členů), za to transakční kapacita je velmi nízká.

Environmentální a lidsko-právní organizace jsou nová sociální hnutí, na Západě vznikající od 60. let 20. století. Zabývají se přírodním prostředím, menšinami, kvalitou lidského života. Dnes mají podobu hlavně malých nečlenských profesionálních advokačních skupin. V ČR navazují například na protirežimní organizace. Nejčastěji se projevují peticemi, demonstracemi-happeningy a performance. Pořádají zdaleka nejvíce protestních akcí. Politický systém pro ně byl po vzniku ČR uzavřený, zlom nastal až na přelomu tisíciletí a poté vstupem Strany zelených do vlády. Mobilizují méně lidí než starý typ, protože členskou základnu tvoří z pravidla 10-50 lidí,

organizace jsou závislé na externích zdrojích a prosazují obecná témata. Jsou významní svou transakční kapacitou, působí jako pojítka napříč všemi typy.

Radikální typ lze dělit na levicový a pravicový. Stojí proti systému i starému a novému typu. U nás se začal prosazovat po roce 1989. Není podporován širokou veřejností, sociální a organizační strukturu tvoří hlavně subkultury a politický systém vnímají jako zcela uzavřený. Mají protestní strategii a často stojí levice a pravice vzájemně proti sobě. Dále protestují hlavně proti konkrétním (nadnárodním) organizacím, policejním represím apod. Formou protestu je demonstrace, kde dochází i k násilnostem, jsou tedy orientovány na „ulici“. Míra mobilizace je nízká. Členské základny jsou podobného rozsahu jako u nového typu. Činnost tohoto typu stojí na velmi nízkém počtu zaměstnanců a velmi nízkém ročním rozpočtu.

2.4 Makro úroveň vlivů na politickou participaci v České republice

2.4.1 Politická kultura v České republice

Politická kultura, v českém mediálním prostředí často zaměňována za kulturu chování politických elit, je pojmově spjata s politickým systémem. Ten je představiteli behaviorismu definován jako systém jednání, tedy empiricky měřitelné chování, ve kterém instituce a normy hrají roli vnějších vlivů na politické chování. Základní jednotkou politického systému je role, což znamená, že systém je strukturou vzájemně ovlivňujících se rolí (Štefek, 2012, s. 431). Podle Almonda (1956) je politická kultura prostředím konkrétních orientací politického jednání daného politického systému. Jedná se tedy o soubor postojů, přesvědčení a vnímání politiky v daném čase. Je ovlivněna historií, politickou a socioekonomickou situací v daném státě.

Almond a Verba (1989) převzali od Talcotta Parsonse typologii jednotlivých orientací, kam zařadili kognitivní, afektivní a hodnotící orientaci. Kognitivní orientace hovoří o znalosti politického systému, vstupech a výstupech z něj, znalosti rolí. Afektivní orientace označuje zejména názory na systém, role. Orientace hodnotící systém je posledním typem. Na základě absence nebo výskytu dané orientace u znalosti politického systému, procesu, výstupu ze systému a sebevnímání v systému vznikla typologie politické kultury. Jedná se o parochiální, poddanskou a participační politickou kulturu. Navíc je třeba počítat s možnostmi kombinací, z nichž jednou je občanská politická kultura. Parochiální kultura nevykazuje žádné orientace ani očekávání a váže se spíše k tradičním politickým uspořádáním. Poddanská kultura neobsahuje ze zmíněných orientací tu navázanou na vstupy do systému a sebevnímání v systému a představuje autoritářské

režimy. Participační pak vykazuje kompletně všechny orientace k systému a nejlépe odpovídá demokracii. Občanská kultura představuje participační kulturu, kde se občan řídí rozumem, důraz je kladem na vstupní aktivity do systému a aktivita je vyvážená i pasivitou, protože jsou přítomny prvky i dalších kultur (Štefek, 2012, s. 435).

Politickou kulturu lze sledovat na úrovni systému, procesu a jednotlivých politik. Systémová úroveň je spjata s legitimitou daného systému, tj. pokud se občané řídí normami, které produkuje systém a důvěřují jim. David Easton (1975) v této souvislosti hovoří o třech úrovních systému, sice komunitě, režimu a autoritách. Na všech úrovních může být občany vyjadřována podpora difusní nebo specifická. Difusní podpora se vztahuje ke komunitě a režimu, specifická pak k autoritám. Z pohledu legitimacy systému je podstatnější difuzní podpora, protože absence specifické legitimitu neohrožuje. Procesní politická kultura odkazuje k vnější a vnitřní efektivitě daného občana. Podle Rose (cit. podle Linek, 2010, s. 64) ale občané nemusí umět rozlišovat mezi těmito druhy podpory. Neumí rozlišit mezi vládou a režimem. Juan Linz (1996) tvrdí, že konsolidace režimu je dokončena, pokud je daný režim jediným myslitelným pro jeho občany.

Politickou kulturu spoluvytváří hlavně společenské elity, protože dokáží artikulovat zájmy, potřeby a hodnoty širší společnosti. V českém prostředí tuto roli převzaly zejména elity kulturní a intelektuální. V 90. letech se odehrával spor o podobu demokracie, který byl vyjádřen různými představami o občanské společnosti. Jednalo se o spor mezi představami Václava Havla a Václava Klause o možnosti zapojení zájmových skupin, jejichž souboj se podle Klause měl odehrávat na trhu, podle Havla měl být přístup do procesu volný (Císař, 2008, s. 124). Zastáncům Klausovy politiky pravděpodobně vyhovovala poddanská politická kultura, kdy občané extrémně nezasahovali do ekonomické transformace (Štefek, 2012, s. 453). Podle Lukáše Linka (2010, s. 14) došlo v letech 1997–2000 k zásadní proměně vztahu českých občanů k politice a jejich očekávání od ní.

Instituce se v České republice těší poměrně nízké důvěře, občané jsou nespokojeni s politickou situací, můžeme tedy říct, že specifická podpora je slabá, což ale nijak neohrožuje stabilitu režimu. Občané jsou odcizení od politiky a nemyslí si, že by jejich požadavky byly vyslyšeny jejich zástupci. Přesvědčení o vlastních kompetencích, resp. vnitřní efektivitě, je opravdu slabé. Na míru politické efektivity má vliv sociální status, vzdělání a sebeidentifikace na ose levice – pravice (Linek, 2010, s. 106). Stejně tak na legitimitu (Linek, 2010, s. 77). Zcela jistě tento jev souvisí s pojetím politické participace v první porevoluční dekádě, kdy byla redukována „tržním“ diskurzem na pouhou volební účast. Taková situace určitě nepomáhá rozvoji

občanských dovedností a znalostí. S uvážením toho, že chápání demokracie není zkoumáno, je její podpora mezi českými občany nízká v porovnání se západními státy. Otázkou zůstává, jaký vliv budou mít nově vzniklé instituce na politickou kulturu, zda dokáží vytvořit novou politickou kulturu, nebo bude ovlivněna ta stávající a do jaké míry.

V případě otevřenosti nebo uzavřenosti politického systému pro politickou participaci Ondřej Císař říká, že „hlavní myšlenkou přístupu, který se zakládá na tomto konceptu, je to, že otevřené politické instituce usnadňují mobilizaci a uzavřené instituce ji naopak ztěžují. Míra jejich otevřenosti nebo uzavřenosti je funkcí počtu přístupových bodů, které se nabízejí organizacím sociálních hnutí a jiným nestátním aktérům v politickém systému v daném časovém okamžiku. Otevřené příležitosti tak lze operacionalizovat jako existenci formálních a neformálních mechanismů a procedur začlenění nestátních aktérů do politického procesu dané politické obce. Uzavřené příležitosti vykazují opačnou hodnotu. Zatímco otevřený přístup usnadňuje politickou mobilizaci a podněcuje nestátní aktéry, aby se integrovali do politického procesu, uzavřené příležitosti je z tohoto procesu vylučují a zvyšují náklady kolektivního jednání“ (2008, s. 75).

„Otevřenost nebo uzavřenost politických příležitostí, tj. institucionální přístup, se může měnit podle různých politických oblastí i v rámci institucionální struktury jednoho státu“ (Císař, 2008, s. 75–76). Kromě institucionálního omezení politické participace můžeme pozorovat i diskurzivní vlivy. Kontext politické participace je formován i převládající interpretací politického chování a politiky obecně (Císař, 2008, s. 76).

2.4.2 Vliv politického kontextu v České republice

Jedním z nejzásadnějších diskurzivních vlivů v České republice je zcela jistě problematika vyrovnání se s předchozím nedemokratickým režimem a jeho odkazem a vliv v současnosti. Podíváme – li se na úvahy o tranzicích v zemích bývalého východního bloku, uvidíme, že těsně po roce 1989 panoval široce sdílený optimismus v otázce oživení politické participace a občanské společnosti v těchto státech. Po prvotní vlně zvýšené mobilizace, která vygradovala účastí v prvních svobodných volbách, nadšení veřejnosti i vědců opadlo a bylo jasné, že naděje se nenaplní. Jedním z nejčastěji zmiňovaných zdůvodnění bylo „dědictví komunismu“ (Císař, 2008, s. 7).

Linek s Petruškem (2016) zkoumali čtyři středoevropské státy z pohledu vlivu „dědictví komunismu“ na volební účast. Zkoumán byl generační efekt na volební chování, ve všech parlamentních volbách po tranzici roku 1989. Autoři se snažili ukázat, že vliv nedemokratického režimu na politickou socializaci není tak velký, jak politická teorie říká. Tento efekt by měl s postupem času mizet (srov. Niemi, 1995). Vliv na aktuální situaci má i zkušenost s politikou před rokem 1989. Na sebezařazení na levoprávé škále má velký vliv mediální, kulturní a politický kontext, který k levici dává rovnítko s minulým nedemokratickým režimem. Stejně tak politika antikomunismu hrála důležitou roli, toto téma silně rezonovalo hlavně od pravicových stran. Otázkou je důležitost tématu po roce 2013, ale spojení Andreje Babiše s StB je mediálně často řešené.

Zkoumané státy jsou autory děleny do dvou skupin. Polsko, Maďarsko, kde účast stagnuje a Česko se Slovenskem, kde došlo k výraznému poklesu volební účasti. Navíc v každé z těchto zemí se minulý režim choval jinak a také se lišil způsob tranzice k demokratickému zřízení. Minulý režim nezanechal viditelné vlivy na podobu politické participace. Pokles volební účasti souvisí spíše s postoji občanů. Literatura (mj. Bernhard and Karakoc, 2007; Howard, 2003) hovoří o silném vlivu komunistické éry na volební chování pokračujícím i v současnosti. Mezi důsledky patří vysoká volatilita, slabé štěpící linie nebo nízká míra stranictví i stranické identifikace. Předpokládána je také nižší míra participace. Tato literatura mluví o jednotném odkazu komunismu ve vztahu k participaci i přes rozdílné podoby režimů i meziválečných režimů.

Autoři došli k závěru, že změna režimu neměla vliv na volební participaci, protože i mladí ve starých demokraciích mohou být a bývají nezúčastnění. Politická socializace má pozitivnější vliv, pokud probíhá v době stability. Neboli v nedemokratickém režimu je slabší ve vztahu k demokratickým hodnotám. Volební participaci lze vyjadřovat mj. důraz na hodnoty a svobody. Je také možné mluvit o volebních zvycích, které si jedinec osvojí během prvních několika voleb a dále toto jednání opakuje. V soutěživých volbách se zvyky získávají snadněji. Všichni teoretici mluví o naučeném jednání, ale neshodnou se na tom, čím je způsobené. Zda osobnostní proměnou (vztah k volbám, výsledkům, institucím), vlivem kampaně (participanti jsou náchylnější k tomu být osloveni) nebo nižšími informačními nároky a nároky na samotnou volbu. Existuje i názor, že povinná volební účast za minulého režimu vytvořila volební návyk přenositelný a také přenášený do demokratického režimu. Analogicky se tento předpoklad má projevat i v případě členství v organizaci. Opačně lze argumentovat, že povinná volba jedné

listiny, předem daného vítěze, neučí orientaci v multipartismu, uvažovat v souvislostech. Socializační teorie říká, že si jedinec vztah k politice utváří v letech adolescence a rané dospělosti i přes to, že volební participace ještě není možná.

V otázce generací v západních demokraciích volební účast upadá od 60. let. Mladí necítí volby jako občanskou povinnost, slábne stranická identifikace, celkově došlo k hodnotovému a kulturnímu posunu směrem k postmateriálnímu typu společnosti a lidé preferují nevolební participaci. V postkomunistických zemích je vztah k politickým stranám obdobný, ale je zde současně také dojem závazné politické angažovanosti.

Ze sledovaných zemí je nejvyšší míra generačních vlivů přítomna v Polsku, v ČR a Maďarsku slabá a na Slovensku je v podstatě neexistující. Vzhledem k neexistujícím vzorcům je otázkou dalšího výzkumu odhalit příčinu tohoto jevu v Polsku. Autoři nenašli zřetelný vzorec generačního vlivu mezi postkomunistickými státy. Stejně tak nenašli vztah mezi politickou socializací v demokratickém nebo nedemokratickém režimu. Naopak existují rozdíly mezi generacemi uvnitř nedemokratického režimu, kde generace z éry Stalina volí častěji než generace mladší. Tento fakt pravděpodobně odráží demobilizační snahu v pozdějších fázích nedemokratického režimu.

Sidanius a Pratto (1999) říkají, že teorie sociální dominance se zabývá tím, jak sociální skupiny udržují vzájemnou hierarchii. Sociální nerovnost je prohlubována třemi principy, sice institucionální diskriminací, individuální diskriminací a behaviorální asymetrií. Tyto principy jsou podporovány a ospravedlňovány ideologií nebo mýty, které jsou vlastní dané skupině. Jedním ze zmíněných legitimizujících mýtů je sebeutvrzující přesvědčení o vlastní výjimečnosti. Příkladem může být rasismus, který prohlubuje sociální nerovnosti. Druhým takovým mýtem může být sebezasažení do utlačované pozice (oprávněnost sebezasažení není předmětem tohoto vysvětlení). Jedná se o ideologie požadující mezilidskou rovnost, např. feminismus. Motivací je zisk co nejvíce zdrojů pro vlastní sociální skupinu. Teorie „genderového předsudku“ (McDonald, Navarrete, Sidanius 2011) říká, že předsudky jsou silně ovlivněny pohlavím jedince. Stejně jako u teorie sociální dominance, tak i v tomto případě předsudky lidé sledují více možných zdrojů, vlivu nebo síly. Pro vyjadřování negativních postojů a předsudků jsou evolučně lépe vybaveni muži. I díky tomu se motivace mužů a žen k předsudkům liší. Zatímco u mužů se jedná hlavně o agresi (jak verbální, tak fyzickou), tak u žen primárně o strach.

Evropská komise řeší v České republice tři problémy týkající se Romů. Diskriminaci Romů v otázce vzdělání, bydlení a nucené potraty mezi lety 1966–2012. Stejně tak v posledních

letech proběhlo po republice mnoho akcí s antiimigrantskou, xenofobní a rasistickou tematikou. Akce podnikali i lidé s opačnými názory. Případné negativní postoje se formují nejčastěji v adolescentním stádiu vývoje jedince. Kontakt s minoritami s sebou nese vstřícnější přístup, toleranci. Česká republika se vzdává přijetí uprchlíků dle kvót Evropské komise a na tomto tématu obnovuje spolupráci na úrovni Visegradské čtyřky. Dívky jsou náchylnější k předsudkům, pokud se u dané skupiny objevují prvky násilí (bezdomovci, muslimové). Chlapci jsou méně tolerantní k Romům. Obecně ale platí, že dívky jsou v tomto věku tolerantnější.

II. ANALYTICKÁ ČÁST

3 Metodika a porovnání vzorku s realitou

V následujících odstavcích uvedeme údaje o stavu vysokých škol a studentů v České republice. Z dat dostupných na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT) budeme čerpat informace o počtu vysokých škol v České republice, jejich typologii, o počtu škol dle daných typů i zastoupení jednotlivých kategorií studovaných oborů. Dále nás budou zajímat informace o celkovém počtu studentů i jejich podíly na jednotlivých typech vysokých škol a studovaných oborech. Dostupné informace udávají hodnoty za rok 2016. Tyto informace budeme následně srovnávat s údaji o vzorku, který jsme získali při sběru dat z dotazníků. Z porovnání se pokusíme definovat rizika a možná zkreslení našeho výzkumu ve srovnání s obecnými informacemi o zkoumané populaci.

V České republice je zřízeno celkem 69 vysokých škol, z toho 26 veřejných, 41 soukromých a dvě státní. Z celkového počtu vysokých škol je v Praze osm škol veřejných, 23 soukromých a jedna státní. Z údajů dále vyplývá, že celkový počet studentů vysokých škol v České republice je 315 250, při čemž studujícími žen je 174 330 (55,3 %). Z toho studuje na veřejných školách 279 847 (88,77 %) studentů, na soukromých 31 520 (10 %) a na státních 3 883 (1,23 %) z nich. Z celkového počtu studentů jich navštěvuje technické obory 73 227 (22,13 %), přírodovědné obory 74 364 (22,48 %), humanitní 42 708 (13,5 %), společenskovědní 122 484 (38,94 %) a umělecké obory 9 765 (2,95 %). Údaje v závorkách vyjadřují procentuální podíl z celkového počtu studentů. V Praze studuje veřejné školy 97 637 (31 %) studentů, soukromé 26 243 (8,3 %) pak a konečně státní školu navštěvuje 2065 studentů (0,7 %).

S cílem oslovit k vyplnění co možná nejvyšší počet respondentů byl náš dotazník distribuován výhradně pomocí sociální sítě Facebook, jehož prostřednictvím byly osloveny výzvou ke spolupráci všechny vysoké školy na úrovni univerzit i jednotlivých fakult. Dotazník byl k dispozici na dané webové adrese tři týdny s tím, že po dvou týdnech byly všechny vysoké školy opět vyzvány k pomoci se sběrem dat. Za tři týdny se podařilo shromáždit 365 vyplněných dotazníků. Jednalo se o 17% návratnost, protože otevřen byl 2196x. Dotazník (viz příloha č. 1) obsahoval celkem 43 otázek s možnostmi právě jedné, ale i více odpovědí. Již jsme uvedli, že otázky byly tématicky rozčleněny do několika okruhů, které odpovídaly vlivům na politickou participaci dle mikro, mezo a makro úrovně. Další otázky byly cíleny na formy participace, preference apod.

Z námi získaných dat plyne, že veřejnou školu navštěvuje 330 (90,4 %) respondentů, soukromou pak 24 (6,57 %) a konečně státní školu devět studentů (2,46 %). Osm respondentů uvedlo, že momentálně studují v zahraničí. V případě kategorií studovaných oborů jsme získali data od 70 lidí z technických oborů (19,17 %), od 95 lidí z přírodovědných oborů (26 %), od 127 studentů humanitních oborů (34,79 %), dále od 111 studentů se společenskovedním zaměřením (30,4 %) a konečně 19 respondentů z uměleckých škol (5,2 %). Zmíněných devět studentů státních škol nenašli své zařazení v těchto kategoriích, a proto zvolili možnost „jiné“. Tím, že se jednalo o otázku s více možnostmi odpovědí, je z celkového součtu zřejmé, že se výzkumu zúčastnili i lidé studující více oborů současně. Zároveň 208 respondentů (57 %) uvedlo aktuální místo pobytu a studia Prahu.

Z uvedených hodnot jasně vyplývá, že se nejedná o reprezentativní vzorek respondentů odpovídající hodnotám celé populace studentů vysokých škol v České republice. V našem výzkumu jsou o 1,6 % více zastoupeny veřejné vysoké školy, dále hlavní město Praha jako místo pobytu i studia je nadreprezentováno o 17 %. Stejně tak se liší procentuální hodnoty v případě studovaných oborů. Nicméně až na nadreprezentovaný vzorek studentů humanitních oborů se jedná o zcela minimální rozdíly. Mezi respondenty je 195 žen (53 %). Při zvoleném způsobu distribuce dotazníku samozřejmě existuje riziko vyplnění člověkem, který nepatří do hledané skupiny. Stejně tak nelze zabránit subjektivním úpravám skutečnosti ze strany respondentů. Nicméně o pravděpodobné správnosti vzorku nás může ujistit průměrný věk respondentů (24,75 let), převaha lidí žijících ve společné domácnosti s rodiči (54 %) nebo údaj o počtu dětí svěřených do péče, kdy bezdětných je 96 % respondentů.

Posledním údajem zkreslujícím závěry výzkumu může být zájem respondentů o politiku. Pouze 14 respondentů (4 %) uvedlo, že se o politiku vůbec nezajímá. Ke zbylým možnostem (tedy „spíše ne“, „spíše ano“ a „ano“) u otázky „*zajímáte se o politiku?*“ se přiklonila vždy třetina respondentů. Pokud bychom se však měli držet teze modernizační teorie hovořící o postupné politizaci všech aspektů lidského života, pak by se počet lidí vykazujících nezájem o politiku měl blížit nule. Tím by pak zůstala otázkou „pouze“ intenzita a forma zájmu jedinců o politiku. Současně by zde existovala shoda s námi zjištěnými hodnotami u zkoumaného vzorku respondentů.

4 Analýza dotazníků

4.1 Cíle práce

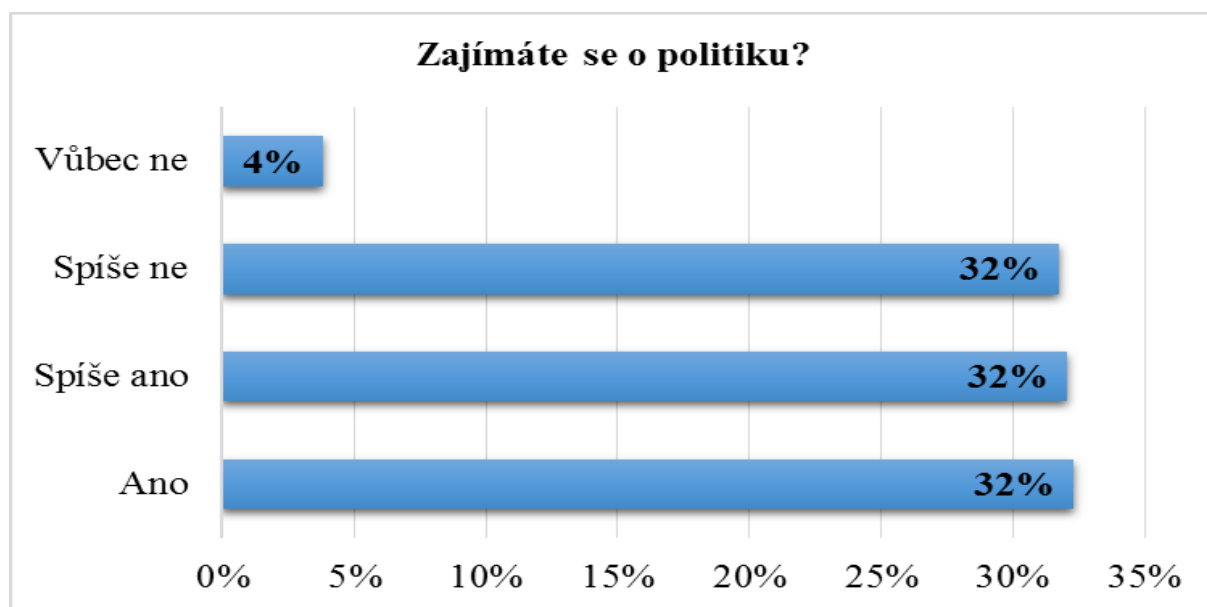
Cílem této diplomové práce je zjistit, zda studenti vysokých škol v České republice participují na politice. Ať už je odpověď respondentů kladná, nebo záporná, chceme odhalit příčiny a motivace k tomuto postoji. Dále chceme rozklíčovat, jak studenti vnímají sami sebe z pohledu socioekonomického, na levopravé škále nebo s jakou ideologií a politickou stranou se ztotožňují. S ohledem na dlouhodobý trend podpory strany TOP 09 mezi mladými lidmi, a zejména studenty, se pokusíme o detailnější charakteristiku této skupiny občanů. K zodpovězení všech zmíněných otázek nám dopomohlo 365 dotazníků vyplněných zástupci zkoumané kategorie, jejichž analýzou se budeme zabývat v následujících odstavcích. Otázkami v dotazníku navazujeme na první část této práce, kde se zabýváme trendy a formami politické participace, dále vlivy na politickou participaci z pohledu úrovně individuálních socioekonomických charakteristik, sociálních interakcí a systémové a kulturní. Uvedené okruhy otázek odpovídají předpokládaným vlivům na politickou participaci.

Již víme, že se mladí lidé o politiku zajímají a aktivně se na ní podílí. V západních zemích je demokratický režim mladými lidmi podporován a rozvíjen zejména nekonvenčními formami participace, ke kterým se mladí přiklánějí stále častěji. Naopak tradiční participační techniky, jako je např. účast ve volbách, jsou postupně na ústupu. Kvůli setrvalé slabší volební účasti jsou mladí lidé veřejností označováni za jednu z příčin úpadku zapadních demokracií, ale svým dobrovolnictvím a dalšími aktivitami mladí občané často suplují roli samosprávy (Petkovič a Rodič, 2015). Mezi nejzásadnější vlivy na politickou participaci jedinců patří rodina, škola a kamarádi. Obecně s množstvím kontaktů roste pravděpodobnost k oslovení k politické participaci. Lidé jsou ale socializováni i ze strany státu, systému a sociokulturního prostředí. Protože zatím bohužel nemáme dostatek informací o daném tématu v České republice, cílem této práce je pomoci napravit vzniklou situaci. Z dotazníků získaná data by nám měla pomoci nejen zodpovědět výzkumné otázky, ale také získat větší vhled do politického chování studentů vysokých škol v České republice. Uvedené výsledky se však vztahují výhradně ke zkoumanému vzorku respondentů. Souhrnné výsledky lze nalézt v příloze č.2.

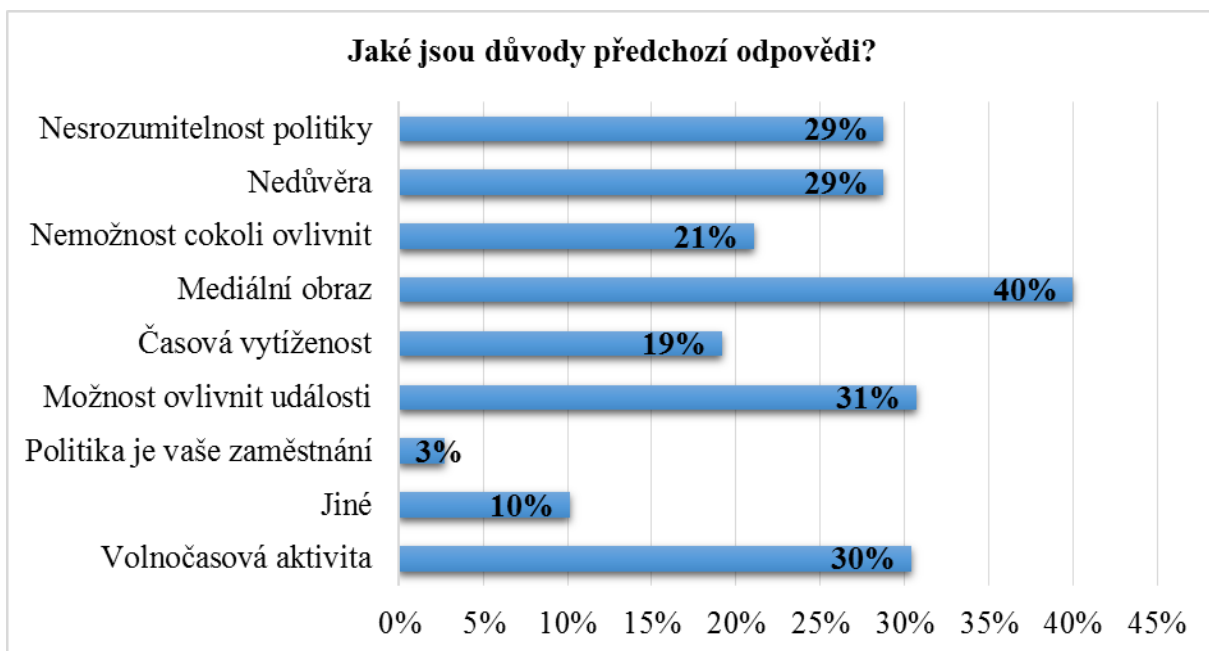
4.2 Zájem o politiku

Již jsme uvedli, že otázka zájmu o politiku může působit kontraproduktivně na výsledky výzkumu. Nicméně se v tomto případě jedná o jedno z nejzásadnějších zjištění celého výzkumu. Teze o postupné politizaci veškerého lidského života nás vede k závěru, že alespoň minimální zájem o politiku a veřejné dění je těžko vyhnutelný. Výsledek odpovědí (96 %) na otázku „*zajímáte se o politiku?*“ zcela jasně hovoří o alespoň nějaké míře zájmu o politiku. Možná úskalí vidíme v tom, jak jedinci rozumí tomu, co je *politika*. Dále nevíme, s čím nebo kým míru svého zájmu studenti porovnávali. Proto je možné, že došlo k podhodnocení nebo naopak nadhodnocení odpovědí. Na výsledku to však nic nemění. Dotazy totiž byly směřovány na subjektivní sebehodnocení a proto můžeme říci, že závěry jsou platné.

Intenzitu zájmu negativně ovlivňují faktory jako nedůvěra v politiky a instituce. Nejvíce však její nesrozumitelnost a mediální obraz. Je samozřejmě otázkou, zda mediální obraz není příčinou zbylých důvodů. Zároveň můžeme vidět, že mediální obraz působí také jako motivace pro lidi, kteří se o politiku zajímají více. Časová vytíženost nebo nemožnost cokoli ovlivnit jsou dalšími důvody nízkého zájmu nebo nezájmu o politiku. Vnímáním vlivu jednotlivců na veřejné dění se budeme zabývat později, ale že mohou mít na politiku vliv si myslí o 35 lidí více než těch s opačným postojem. Tito lidé mají politiku častěji jako volnočasovou aktivitu nebo dokonce i jako zaměstnání. Pod možností „jiné“ se nejčastěji skrývaly důvody jako „mít přehled a zájem na veřejném životě“, „občanská povinnost“ a politika jako „koníček a zábava“.

Graf č. 1 – Zájem o politiku; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Graf č. 2 – Důvody ne/zájmu o politiku; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

4.3 Odkud studenti získávají informace a s kým nejčastěji debatují o politice?

Ti, kteří se o politiku v určité míře zajímají, věnují zjišťovaných potřebných informací nejčastěji maximálně dvě hodiny denně. K zisku informací z médií používají téměř všichni respondenti internet, v 60 % televizi. Překvapivý a pozitivní je vysoký údaj o zisku informací prostřednictvím debat s lidmi (68 % odpovědí). Z webových portálů patří mezi nejpreferovanější Novinky.cz, Aktualne.cz s DVTV, Idnes.cz a Ihned.cz. Stejně tituly nalezeneme i ve výčtu vyhledávaného tisku. Navíc sem můžeme zařadit i týdeník Respekt. Česká televize, zejména její zpravodajský kanál, je sledována jak v televizní, tak webové formě. V rozhlasové i webové podobě je sledován také Český rozhlas. Mezi zdroji informací najdeme i ty zahraniční. Jedná se nejčastěji o BBC, CNN, Reuters nebo The Guardian. Ke zjišťování informací i tvorbě názorů respondentům slouží také osobní blogy nebo profily na Facebook.com. Z dat vyplývá, že Facebook.com je považován jednak za zdroj informací, právě skrz osobní profily, odebírané skupiny a účty, a také za diskuzní prostor. Z teoretické části již víme, že sociální sítě mají také mobilizační potenciál. Na dotaz, zda se respondenti domnívají, že účast v internetových debatách je formou politické participace, 56 % z nich odpovídá, že nikoli. Přes to můžeme říci, že Facebook.com a sociální sítě obecně slouží jako důležitý informační kanál. Tento stav je umocněn tím, že přístup k internetu je dnes velmi

rozšířený. Také vidíme, že 161 respondentů účast v internetových diskuzích za participaci považuje.

Dozvěděli jsme se, jak často a odkud respondenti získávají informace o politice. Nyní se podíváme na to, jak často a s kým o politice debatují, pokud tak vůbec činí. Dále se pokusíme identifikovat podobu názorového prostředí, v němž se respondenti pohybují. Na 261 respondentů uvedlo, že o politice debatují několikrát měsíčně a častěji, z toho 50 z nich dokonce denně. Zbylí studenti politiku řeší nanejvýš několikrát ročně nebo dokonce vůbec. V polovině případů respondenti politiku řeší se svými přáteli, z další jedné čtvrtiny pak v okruhu vlastní rodiny. V případě názorového prostředí se 77 % studentů pohybuje mezi lidmi, se kterými se svými názory a postoji spíše či zcela shodují. V teoretické části jsme se věnovali rodině a přátelům jako nejzásadnějším vlivům na politickou socializaci jedince. Jelikož se nám u posledních dvou údajů vzácně shodují hodnoty (77 % shody názorů s okolím a 75 % lidí řešících politiku s přáteli a rodinou), podíváme se detailněji na míru shody politických názorů našich respondentů s jejich přáteli a rodinami (Tabulka č. 1). Jak můžeme vidět, tak ti, kteří uvedli, že politiku řeší nejčastěji se svými přáteli, se s nimi na svých postojích a názorech shodují v 75 % případů. Studenti, jejichž debaty o politice se nejvíce odehrávají v prostředí rodiny, se se svou rodinou shodnou ze 77 %. Lze tedy potvrdit opravdu zásadní vliv rodiny i přátel umocněný tím, že jsme zjistili vysokou míru shody názorů a postojů k politice. I přes to, že se studenti pohybují z velké většiny v názory blízkém prostředí, tvrdí, že by se nebáli účastnit debaty s oponentem, 58 % dokonce uvádí, že by se do takové diskuze aktivně zapojilo.

	Přátelé	Rodina
Celkem	179	97
Z toho se spíše shodují	131	74
Z toho se zcela shodují	3	1

Tabulka č.1 – Debatní prostředí a názorová shoda; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Studentů jsme se také dotazovali na to, jestli a jak často o politice debatovali doma s rodinou a v rámci školní výuky. U školní výuky jsme se také ptali na kvalitu poskytnutých informací potřebných k orientaci v politickém procesu a systému. Již víme, že debata o politice mezi rodiči a dětmi je důležitým aspektem socializace, která má oboustranné účinky, protože klade nároky na přípravu a kvalitu. Také víme, že čím otevřenější debata je, tím lépe. Podle 90 % odpovědí debaty s rodiči probíhaly, z pětiny dokonce nejméně několikrát týdně. Vliv rodiny jsme

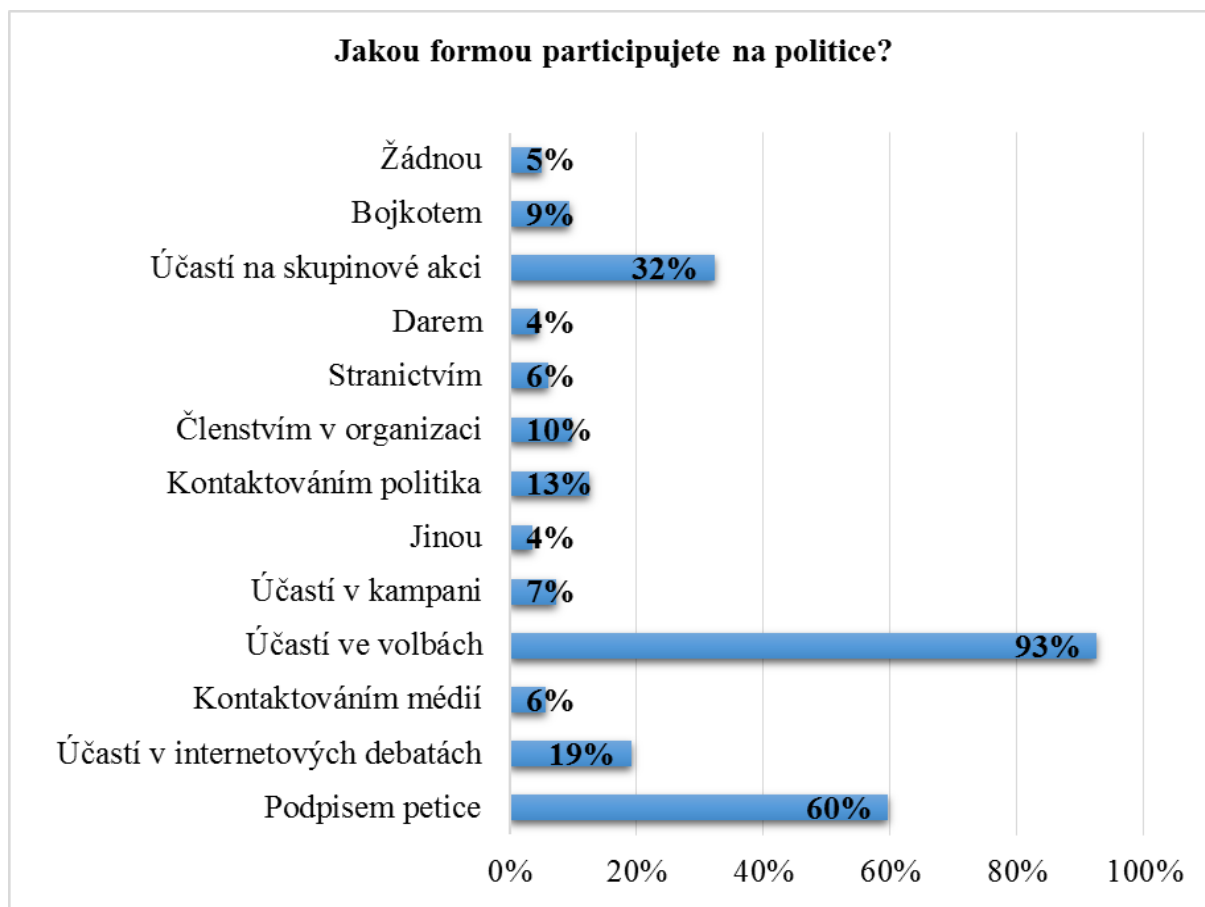
také odečetli z tabulky č. 1 v předchozím odstavci. Znepokojující jsou naopak zjištění o přínosu školy v politické socializaci jedinců, protože podle dvou třetin studentů byly informace o politice poskytnuté školou hodnoceny jako spíše nebo zcela nedostačující. Na další otázku zjišťující frekvenci debat o politice v průběhu školní výuky odpovědělo 60 % studentů, že diskuze probíhaly pouze několikrát do roka nebo dokonce vůbec. K této variantě se přiklonila celá čtvrtina respondentů.

Pokud budeme předpokládat vzdělaného, bohatšího muže středního věku jako model politicky participujícího občana, tak vidíme jasný vliv rodiny na spoluutváření tohoto modelu. Na otázku „*uveďte nejvyšší dosažené vzdělání mezi Vašimi rodiči*“ uvedlo totiž 31 % studentů, že alespoň jeden z jejich rodičů dosáhl středoškolského vzdělání s maturitou. Varianta vysokoškolského a vyššího vzdělání byla respondenty vybrána dokonce v 63 % případů. Samozřejmě nevíme, zda respondenti svá studia dokončí, nicméně můžeme říci, že téměř třetina z nich již dosáhla stejného vzdělání jako minimálně jeden z rodičů a téměř dvě třetiny se tomuto stavu blíží. Tato zjištění nám potvrzují fakt, že potomci nejčastěji setrvávají v podobném nebo stejném prostředí jako jejich rodiče. Totéž potvrzují výzkumy např. Daltona (1980).

4.4 Politická participace studentů vysokých škol v České republice

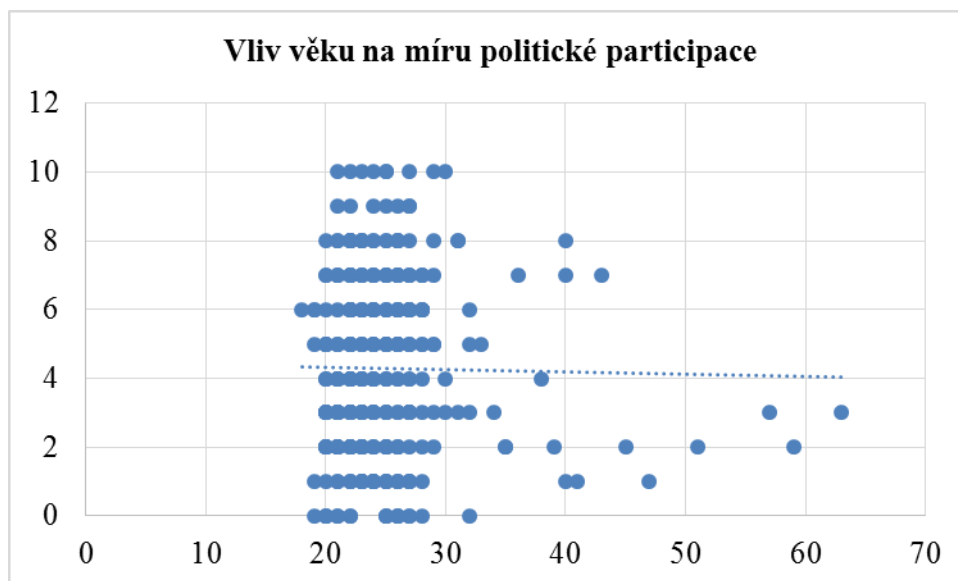
V této části se budeme zabývat hledáním odpovědi na dvě výzkumné otázky, sice, zda studenti vysokých škol v České republice participují a následně jaká je jejich motivace a důvody k politické participaci. Dále se budeme snažit identifikovat míru participace a její nejčastější formy. Zvláště se pak zaměříme na volební akt.

Z předchozích odstavců již víme, že alespoň v nějaké míře se o politiku zajímá 96 % respondentů. Toto číslo nám však neříká, kolik studentů skutečně některou z forem participuje. Proto se nyní pokusíme odpovědět na otázku, jestli studenti na politice participují a pokud ano, tak jakou formou. Odpovědi na obě otázky získáme z grafu č. 3. Za politickou participaci počítáme alespoň jednu formu aktivity, a proto nám stačí u otázky „*jakou formou participujete na politice?*“ odečíst hodnotu u možnosti „žádnou“. Z toho plyne závěr, že 95 % respondentů participuje na politice. V souladu s výzkumem Kateřiny Vráblíkové (2009, s. 879), která zkoumala celou českou populaci, jsme zjistili, že i mezi studenty vysokých škol v České republice jsou nejčastějšími formami politické participace účast ve volbách (93 %), podpis petice (60 %) a účast na skupinové akci (33 %).

Graf č. 3 – Formy politické participace; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Vlivy na participaci studentů jsme se snažili odhalit z několika vztahů. V prvním případě jsme za nezávislou proměnnou zvolili věk a jako závislou míru politické participace vyjádřenou na škále 0–10, kde „0“ byla pasivita. Ze zkoumaného vztahu jsme získali korelační koeficient v hodnotě $-0,0153$ (viz graf č. 4). V druhém případě jsme za nezávislou proměnnou určili sebeidentifikaci na levoprávé škále vyjádřenou opět na škále 0–10, kde „0“ byla levice. Závislou proměnnou v tomto vztahu byla stejně jako v prvním případě míra politické participace. V tomto vztahu se korelační koeficient rovná hodnotě $-0,0427$. V posledním vztahu jsme pracovali znovu se sebeidentifikací na levoprávé škále jako nezávislou proměnnou, ale tentokrát s mírou otevřenosti institucí k občanské participaci, vyjádřené na škále 0–10, kde „0“ byla uzavřenost, jako proměnnou závislou. Korelační koeficient je zde roven $0,0492$. Můžeme vidět, že v žádném ze tří námi zkoumaných případů neexistuje statisticky významný vztah mezi proměnnými. Ani jedna ze zkoumaných proměnných tak zřejmě na volební participaci nemá zásadní vliv.

Graf č. 4 – Vliv věku na míru politické participace; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Z otázek zaměřených na motivaci k politické participaci se jako nejzásadnějšími ukázaly být zájem o vlastní okolí (68 %), politická participace vnímaná studenty jako občanská povinnost (64 %), možnost využít svého práva a participace jako projev svobodné vůle (obě varianty byly uvedeny shodně v 63 % odpovědí), dále možnost ovlivnit události (48 %) a zájem o politiku (46 %). U uvedených nejčastějších odpovědí jsme se pokusili zjistit, jak ovlivňují míru politické participace respondentů (tabulka č. 2). Respondenti měli uvést míru své politické participace na škále 0–10, kde „0“ byla pasivita. Z těchto údajů vyplývá průměrná míra participace v hodnotě 4,3. Můžeme tedy říci, že každý ze zmíněných šesti nejuváděnějších motivů participace tuto hodnotu překonává neboli studenti řídicí se těmito motivy participují intenzivněji. Nejvyšší hodnotu vykazují „zájem o politiku“ (5,8) a „možnost ovlivnit události“ (5,5).

Škála	Důvody politické participace						Míra politické participace
	Zájem o politiku	Zájem o své okolí	Využití svého práva	Jako projev svobodné vůle	Možnost ovlivnit události	Občanská povinnost	
0	1	3	3	4	2	4	18
1	1	11	12	10	7	13	34
2	13	25	29	31	10	25	50
3	15	45	36	42	20	32	59
4	14	26	23	22	18	22	36
5	26	32	30	30	29	34	44

6	27	34	32	28	27	35	42
7	32	33	27	25	28	30	39
8	24	23	23	24	19	24	27
9	7	7	7	7	5	5	7
10	8	8	7	6	9	9	9
Celkem	168	247	229	229	174	233	365
Průměr	5,8	4,9	4,9	4,8	5,5	5	4,3

Tabulka č. 2 – Důvody zvyšující míru politické participace; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

V dotaznících jsme se čtyřmi otázkami ptali také na členství v organizacích. Z výkladu mezo úrovně jsme se dozvěděli, že členství a četnost kontaktů zvyšuje pravděpodobnost být mobilizován/a k politické akci, a naopak zvyšuje možnost mít vliv na další lidi ve svém okruhu. V našem případě se odpovědi na otázky „je někdo z Vaší rodiny politicky činný v některé z následujících organizací?“ a „jste Vy osobně politicky činný/á v některé z následujících organizací?“ svými hodnotami téměř shodují. Nejčastěji byla zvolena odpověď „ne“, a to v 78 % a v 82 % případů. Naopak 280 studentů (77 %) uvedlo, že bylo nebo stále jsou členy zájmové či volnočasové skupiny. Na dotaz, zda respondenti mezi svými přáteli znají někoho, kdo je politicky činný v některé z uvedených organizací, byla, v porovnání se stejnými dotazy s cílem na rodinu a osoby respondentů, pouze u 40 % odpovědí negativní. S vědomím hodnoty kontaktů se na členství v zájmových skupinách a znalost politicky aktivních přátel ve svém okolí zaměříme ještě z pohledu vlivu těchto proměnných na intenzitu politické participace. Již víme, že průměrná hodnota intenzity politické participace všech respondentů je 4,3. U těch studentů, kteří nikdy nebyli členy libovolné volnočasové nebo zájmové organizace, se míra participace pohybuje na úrovni 3,5, tedy výrazně nižší. Naopak studenti, kteří někdy členy takových organizací byli, vykazují lehce nadprůměrnou intenzitu 4,6. V případě studentů, kteří uvedli, že někdo z jejich známých nebo přátel je členem některé z uvedených organizací politického charakteru, můžeme sledovat pozitivní vliv této skutečnosti na intenzitu jejich politické participace (tabulka č. 3). Podíváme se na nejčastější odpověď jak u konvenčních, tak u nekonvenčních forem participace. Studenti, kteří u konvenčních forem uvedli odpověď „ano, v politické straně“ vykazují míru participace v hodnotě 5,4. U nekonvenčních forem se jedná o odpověď „ano, v neziskovém sektoru“. Tito respondenti se svou intenzitou pohybují na hodnotě 5,6. Naopak 149 studentů o nikom činném v politické organizaci neví. Uvedená skupina respondentů vykazuje míru participace v hodnotě pouze 3,5.

Škála	Členství v politické organizaci							Členství v kroužku		Míra politické participace
	v místním zastupitelstvu	jiné	v neziskovém sektoru	v odboroch	v mládežnické organizaci	v politické straně	nikdo není činný	volnočasová	volnočasová	
0	3	0	0	0	3	5	10	6	12	18
1	7	0	5	4	5	6	21	13	21	34
2	12	1	8	0	13	10	23	13	37	50
3	12	1	9	2	11	15	29	16	43	59
4	9	0	4	0	3	9	19	11	25	36
5	8	0	14	3	17	16	18	9	35	44
6	17	2	23	8	17	27	10	6	36	42
7	9	0	14	3	11	20	12	8	31	39
8	11	1	14	4	13	19	4	2	25	27
9	5	0	3	0	3	3	2	0	7	7
10	6	0	5	3	8	6	1	1	8	9
Celkem	99	5	99	27	104	136	149	85	280	365
Průměr	5	5	5,6	5,7	5,3	5,4	3,5	3,5	4,6	4,3

Tabulka č. 3 – Vliv členství na míru politické participace; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Již jsme uvedli, že nejvyhledávanější formou participace je účast ve volbách. K té se přihlásilo 93 % studentů. Tento již tak vysoký údaj byl podpořen ještě několika respondenty, kteří uvedli, že mají vůli se voleb do určitých institucí účastnit, nicméně s ohledem na svůj věk ještě neměli možnost. Pokud jim tedy deklarovaná vůle vydrží, stanou ve sněmovních, nebo prezidentských volbách prvovoliči. Nejnižší volební účast mezi respondenty vykazuje Evropský parlament s 55 %. Naopak nejvyšší účast překvapivě náleží volbám prezidentským (91 %). Zdá se tedy, že prezidentský post touto populací opravdu rezonuje. Sněmovních voleb se účastnilo 80 % studentů. Při pohledu na volební účast do všech institucí musíme zdůraznit, že se v této populaci jedná o účast vyšší o desítky procent ve srovnání s celou českou populací.

4.5 Sebeidentifikace a efektivita

V následující části se zaměříme na otázku sebeidentifikace studentů vysokých škol v České republice. Sebeidentifikaci jsme se rozhodli sledovat ve více úrovních. Jednak nás zajímala identifikace z hlediska příjmu, za druhé na levoprávé škále, dále s konkrétní ideologií nebo režimem. Také jsme se respondentů ptali mj. na preferované politické strany nebo vnitřní

efektivitu. Tyto a několik dalších proměnných zde budeme dále zkoumat podrobněji, pro přehlednost a srozumitelnost vždy z pohledu jednotlivých příjmových skupin, do kterých se respondenti v otázce „zařadte se, prosím, do jedné z následujících příjmových skupin“ sami zařadili. Záměrně jsme neuváděli žádné finanční částky. Poměr příjmů a výdajů je totiž u každého člověka různý, z toho důvodu jsme respondenty vyzvali, aby svou finanční situaci sami zhodnotili. Protože se s vysokopříjmovou skupinou identifikuje z celkového počtu jen deset respondentů (2,8 %), budeme se touto skupinou zabývat pouze okrajově. Do nízkopříjmové kategorie se zařadilo 82 (22,5 %) studentů, do nižší střední třídy 142 (38,9 %) a konečně do vyšší střední třídy pak 131 (35,8 %) z nich. Celkový vzorek tvoří 365 studentů. Konkrétní údaje je možné vidět v souhrnné tabulce č. 4 (uvedené hodnoty označují počty odpovědí náležících dané variantě).

Zájem o politiku	Nízkopříjmový/á (82 z 365)	Nižší střední třída (142 z 365)	Vyšší střední třída (131 z 365)	Vysokopříjmový/á (10 z 365)
Ano	20	48	46	4
Spíše ano	25	46	43	3
Spíše ne	35	43	35	3
Vůbec ne	2	5	7	0
Vztah k režimu				
Demokracie je lepší než jakýkoli jiný způsob vlády	47	86	74	5
Nedemokratický způsob vládnutí je lepší než jakýkoli jiný režim	0	0	1	1
Pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim	5	5	2	0
Za určitých okolností může být nedemokratický způsob vládnutí lepší než demokratický	30	51	54	4
Sebeidentifikace				
0	3	0	3	1
1	2	4	2	0
2	3	6	6	1
3	8	12	5	0
4	8	12	11	0
5	15	29	22	1
6	10	22	19	0

7	16	17	24	1
8	11	24	14	4
9	1	9	18	2
10	5	7	7	0
Průměr (celkem 6,0)	5,6	5,9	6,2	6,4
Ideologické rodiny				
Anarchismus	1	1	4	0
Fašismus	0	0	1	0
Komunismus	2	1	0	1
Konzervatismus	11	22	16	3
Liberalismus	25	39	39	2
Libertarianismus	3	5	6	0
Nacionalismus	2	4	3	0
Neonacismus	0	0	1	0
Nevím	17	32	30	3
Socialismus	3	6	7	0
Sociální liberalismus	18	32	24	1
Míra politické participace				
0	3	2	11	2
1	10	15	8	1
2	13	18	18	1
3	19	22	18	0
4	11	12	13	0
5	8	24	12	0
6	6	15	21	0
7	4	17	15	3
8	4	12	9	2
9	2	2	3	0
10	2	3	3	1
Průměr (celkem 4,3)	3,8	4,5	4,4	5,0
Otevřenost institucí				
0	7	7	6	0
1	6	5	9	1
2	10	24	14	2
3	17	25	26	0
4	15	27	29	0
5	12	23	23	4
6	9	13	12	2
7	4	12	10	1
8	2	4	2	0
9	0	2	0	0
10	0	0	0	0

Průměr (celkem 3,9)	3,6	4,0	3,9	4,4
Vliv na dění				
0	8	15	12	0
1	17	27	18	2
2	12	15	23	2
3	13	16	17	0
4	14	16	13	1
5	7	19	12	1
6	5	13	16	0
7	3	12	9	2
8	2	6	8	1
9	0	3	0	0
10	1	0	3	1
Průměr (celkem 3,5)	3,0	3,5	3,7	4,7
Politické strany				
Zelení	17	33	20	2
Piráti	23	39	30	4
KDU-ČSL	11	24	21	0
KSČM	4	2	0	1
ČSSD	8	22	15	1
ANO	9	16	11	3
TOP 09	30	61	60	4
ODS	12	30	37	4
Svobodní	8	12	9	0
Úsvit	1	0	0	0
SPD	4	6	2	0
DSSS	0	1	1	0
Starostové a nezávislí	3	1	1	0
Realisté	1	2	2	1
Místní uskupení	10	13	11	1
Žádná	1	0	6	1
Jiná odpověď	3	8	5	0
Forma participace				
Žádná	3	3	10	2
Účast ve volbách	77	134	119	9
Podpis petice	52	84	77	5
Bojkot	4	18	12	0
Účast na skupinové akci	27	45	46	3
Dar	2	3	9	2
Stranictví	4	8	9	1
Členství v organizaci	6	12	14	4
Kontaktování politika	9	17	18	2

Kontaktování médií	5	4	12	2
Účast v internetových debatách	8	29	29	4
Účast v kampani	3	10	12	2
Jiná odpověď	2	3	1	0

Tabulka č. 4 – Souhrnná tabulka sebeidentifikace; *Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.*

V případě zájmu o politiku můžeme vidět u nízkopříjmové skupiny menší zájem, o kterém vypovídá, jak nižší počet odpovědí „ano“, tak vyšší počet odpovědí u varianty „spíše ne“. Průměrná intenzita politické participace má hodnotu 4,3. Detailní pohled nám říká, že nejslabší je u nízkopříjmové skupiny (3,8) a roste s příjmem (nižší střední třída 4,5; vyšší střední třída 4,4 a vysokopříjmoví 5,0), což potvrzuje tezi o financích jako nutném prostředku k participaci. Nejvíce využívané formy participace se shodují napříč kategoriemi i se zjištěními údajů o celém vzorku. Jedná se tedy o účast ve volbách, podpis petice a účast na skupinových akcích. Stejně jako míra participace, s růstem příjmu přímou úměrou roste i subjektivní vnímání otevřenosti institucí v České republice k občanské participaci. Průměrná hodnota otevřenosti institucí na škále 0–10 je 3,9 a v případě nízkopříjmové skupiny se jedná o hodnotu 3,6; u nižší střední třídy o hodnotu 4, u vyšší střední třídy 3,9 a u vysokopříjmových pak 4,4 (tabulka č. 5).

	Nízkopříjmový/á	Nižší střední třída	Vyšší střední třída	Vysokopříjmový/á	Celkem
Míra participace	3,8	4,5	4,4	5,0	4,3
Otevřenost systému	3,6	4,0	3,9	4,4	3,9
Vnitřní efektivita	3,0	3,5	3,7	4,7	3,5

Tabulka č. 5 – Vliv příjmu na míru participace, otevřenost systému a vnitřní efektivitu; *Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.*

S vnímáním míry otevřenosti institucí k politické participaci úzce souvisí vnitřní efektivita občanů. Ta vyjadřuje subjektivní vnímání vlastních schopností, znalostí a dovedností v politickém procesu. Dále postoj k možnému vlastnímu vlivu na politický proces a jeho aktéry. Vnitřní efektivita u studentů opět roste s výší příjmu. Můžeme tedy tvrdit, že s penězi roste sebevědomí, časové možnosti, současně snižují riziko finanční ujmy z účasti na politické akci. Z našeho výzkumu plyne, že vnitřní efektivita respondentů má na škále 0–10 průměrnou hodnotu pouze 3,5. Studenti s nízkými příjmy vykazují hodnotu 3, nižší střední třída 3,5, vyšší střední třída 3,7 a ti s vysokými příjmy 4,7. Vnitřní efektivitu jsme hodnotili také u jedné vybrané

skupiny respondentů. Jednalo se o ty studenty, kteří jako jednu ze svých motivací k politické participaci uvedli odpověď „možnost ovlivnit události“. Takových studentů bylo 174 a porovnáním této odpovědi s jejich sebezařazením na škále míry „vlastního vlivu na veřejné dění“ jsme zjistili, že míra vnitřní efektivity této konkrétní skupiny studentů má hodnotu o 34 % vyšší, tedy 4,7 (viz tabulka č. 6).

Míra vnitřní efektivity	Možnost ovlivnit události	Vnitřní efektivity
0	1	35
1	11	64
2	22	52
3	23	46
4	22	44
5	28	39
6	28	34
7	20	26
8	13	17
9	1	3
10	5	5
Celkem	174	365
Průměr	4,7	3,5

Tabulka č. 6 – Vliv důvodu „možnost ovlivnit události“ na vnitřní efektivity studentů; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Z identifikace na levoprávní škále, kde „0“ byla levice a „10“ pravice, nám vyšly zajímavé výsledky, obzvláště, pokud je dáme do kontextu identifikace s ideologií, příjmovou skupinou a preferencemi politických stran. Průměrná sebeidentifikace na levoprávní škále má hodnotu 6,0 s tím, že nízkopříjmové 5,6; u nižší střední třídy 5,9; u vyšší střední třídy 6,2 a u vysokopříjmové skupiny 6,4. Zjistili jsme tak přímou úměru mezi výší příjmu a podporou pravice. U politických stran s volebním ziskem cca 3 % a více se u nízkopříjmové skupiny nejmenší podpoře těší pravicové strany Křesťanská demokratická unie – Česká strana lidová (KDU-ČSL), ODS a TOP 09. Nejvyšší podpoře naopak Strana zelených (Zelení) a Česká pirátská strana (Piráti). Nižší střední třída se nejvíce přiklání k TOP 09 (43 %), dále k Zeleným nebo Pirátům. Vyšší střední třída preferuje TOP 09 (46 %), ODS a Piráty. Vládní strany Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), hnutí ANO 2011 (ANO) a KDU-ČSL mají nejvyšší podporu u nižší střední třídy, kde vidíme mix podpory nízkopříjmových studentů a vyšší střední třídy. Uvedené údaje nám nabízí

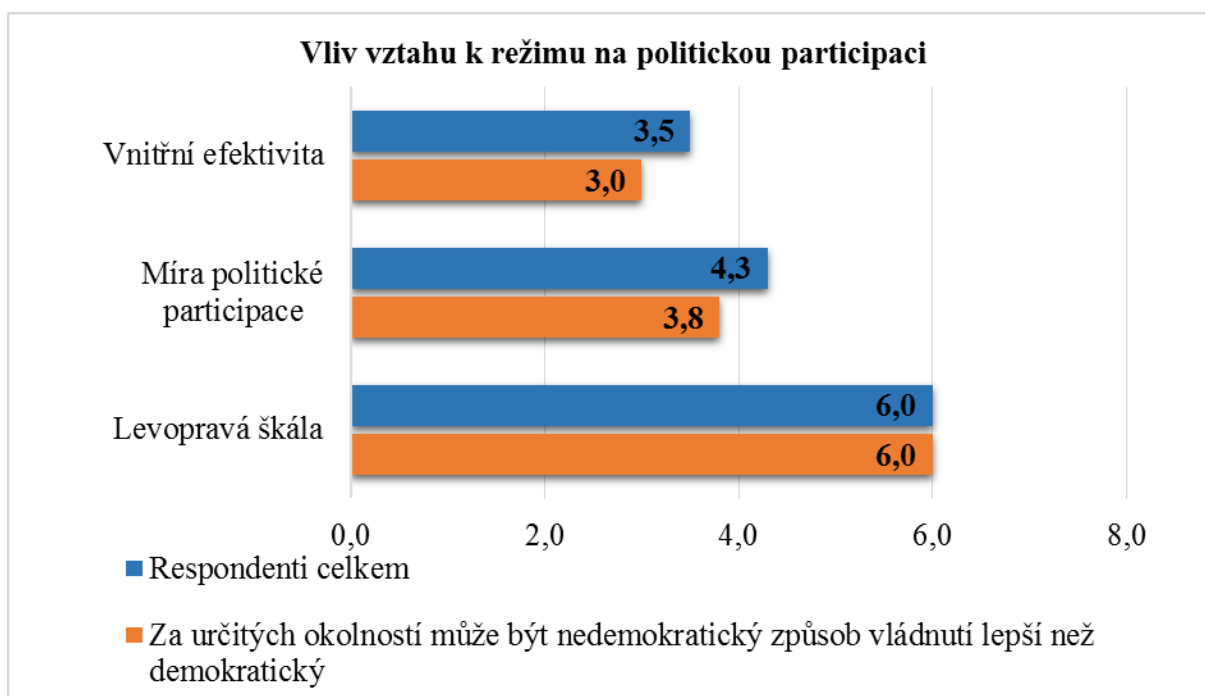
překvapivé závěry. Přes to, že jsme u lidí s nižším příjmem zjistili slabší podporu pravicových politických stran, tak s průměrnou identifikací 5,6 vidíme jejich inklinaci k pravici. Současně zde panuje ideologická shoda napříč skupinami. Mezi nejčastěji zmíněné ideologie, ke kterým se studenti hlásili, patří liberalismus, sociální liberalismus a konzervatismus. Podíly odpovědí byly napříč skupinami velmi podobné, stejně tak u studentů, kteří zvolili možnost „nevím“.

Politická teorie nám říká, že nedemokratické síly máme hledat hlavně na obou krajích politického spektra, kam spadají zpravidla lidé méně vzdělaní a s nižšími příjmy. Pokud bychom v našem výzkumu spojili obě kategorie s nižšími příjmy dohromady, pak by tomu tak skutečně bylo. Pokud se však podíváme na každou z kategorií zvlášť, tak naše výsledky ukazují, že v tomto případě je třeba největší riziko pro demokratický režim hledat u vyšší střední třídy, kde se 54 studentů vyjádřilo kladně k odpovědi „za určitých okolností může být nedemokratický způsob vládnutí lepší než demokratický“.

Protože tuto variantu zvolilo 139 studentů (38 %), udělali jsme detailní rozbor dané skupiny (tabulka č 7.). Ten nám říká, že se ze 60 % jedná o muže. Zmíněný postoj je rošířený napříč studovanými obory velmi podobně, kromě uměleckých. Studenti s daným postojem k režimu pochází z 48 % z obcí do 50 000 obyvatel. Nejvyšší zastoupení mají obce do 2 000 a naopak nad 10 000 obyvatel. Druhá polovina respondentů s tímto postojem k režimu tedy pochází z měst nad 100 000 obyvatel s tím, že nejvyšší zastoupení má Praha. U celé jedné čtvrtiny můžeme pozorovat přesun do větší obce, vždy do obce nad 100 000 obyvatel, v době studia na vysoké škole. Bohužel ale nevíme, kde tito lidé mají trvalé bydliště neboli, kde chodí volit. Dále nemáme informace, kde budou studenti žít po ukončení vysoké školy a případně jaký vliv bude takové místo mít na jejich názory a postoje. Průměrná hodnota intenzity politické participace je zde nižší než u celého vzorku. Zatímco všichni studenti dohromady vykazují průměrnou hodnotu 4,3, tak u lidí, kteří si umí představit i jiný než demokratický režim, jsme zjistili hodnotu 3,8. Mezi nejčastější formy politické participace patří, stejně jako u ostatních studentů, účast ve volbách (95 %), podpis petice (54 %), účast na skupinových akcích (22 %) a účast v internetových diskuzích (20 %). Ve srovnání se všemi studenty můžeme vidět třetinový pokles účasti na skupinových akcích, zbylé hodnoty jsou srovnatelné.

Stejně jako intenzita politické participace, i míra vnitřní efektivity této skupiny studentů udává hodnotu nižší o 0,5, tedy 3,0 (vs. 3,5). Nejvíce udávanou hodnotou na škále 0-10, kde „0“ byla pasivita, byla hodnota „1“, a to z jedné čtvrtiny. Naopak průměrná sebeidentifikace na škále 0-10 je u dané skupiny studentů 6,0, čímž se shodují se zbytkem respondentů. Nejčastější byla

identifikace s hodnotou 7, zatímco u celého vzorku se jednalo o hodnotu 5. U ideologické sebeidentifikace můžeme pozorovat také shodu, sice 26 % liberalismus, 18 % sociální liberalismus a 16 % konzervatismus. Dalších 23 % se zařadit nedokázalo. Mezi preferovanými politickými stranami opět vítězí TOP 09 (34 %, 8% pokles proti všem respondentům), v případě ODS a Pirátů jsou pozice v pořadí prohozeny. K ODS se přiklání 24 % a k Pirátům 27 % (v obou případech se jedná o jednocentní nárůst podpory). Dále zde můžeme pozorovat více jak o polovinu vyšší podporu hnutí ANO (17 % vs. 11 %).

Graf č. 5 – Vliv vztahu k režimu na politickou participaci; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Velikost obce, ve které jste žil/a v době studia na střední škole	Za určitých okolností může být nedemokratický způsob vládnutí lepší než demokratický (139 z 365)
10 001 až 50 000 obyvatel	30
5 001 až 10 000 obyvatel	10
50 001 do 100 000 obyvatel	8
Do 2 000 obyvatel	23
Mezi 2 001 až 5 000 obyvatel	10
Nad 100 000 obyvatel	9
Praha	49
Jaká je velikost obce, ve které aktuálně žijete?	
10 001 až 50 000 obyvatel	14

5 001 až 10 000 obyvatel	4
50 001 do 100 000 obyvatel	6
Do 2 000 obyvatel	15
Mezi 2 001 až 5 000 obyvatel	7
Nad 100 000 obyvatel	16
Praha	77
Studovaný obor	
Technický	36
Jiný	14
Umělecký	3
Společenskovední	31
Humanitní	40
Přírodovědný	36
Pohlaví	
Muž	82
Žena	57
Ideologické rodiny	
Anarchismus	3
Fašismus	1
Komunismus	2
Konzervatismus	22
Liberalismus	36
Libertarianismus	8
Nacionalismus	6
Nevím	32
Socialismus	4
Sociální Liberalismus	25
Vliv na veřejné dění	
0	12
1	34
2	21
3	19
4	21
5	11
6	10
7	6
8	3
9	1
10	1
Průměr	3,0
Míra politické participace	
0	7

1	13
2	28
3	27
4	15
5	15
6	11
7	9
8	9
9	3
10	2
Průměr	3,8
Preferovaná politická strana	
KDU-ČSL	18
Jiná	10
Místní uskupení	12
DSSS	1
Úsvit	0
Realisté	3
SPD	6
Svobodní	20
ODS	33
TOP 09	47
ANO	24
KSČM	4
Piráti	37
Zelení	12
ČSSD	16
Sebeidentifikace	
0	1
1	4
2	5
3	10
4	11
5	26
6	18
7	28
8	21
9	9
10	6
Průměr	6,0
Forma participace	
Jiná	3

Účast v internetových debatách	27
Účast v kampani	4
Kontaktování médií	7
Stranictví	7
Kontaktování politika	11
Členství v organizaci	11
Účast na skupinové akci	30
Dar	3
Bojkot	12
Účast ve volbách	132
Podpis petice	75
Žádná	7

Tabulka č. 7 – Charakteristiky studentů, kteří se ne zcela identifikují s demokratickým režimem;

Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

4.6 Vlivy na podporu TOP 09 z hlediska tří úrovní

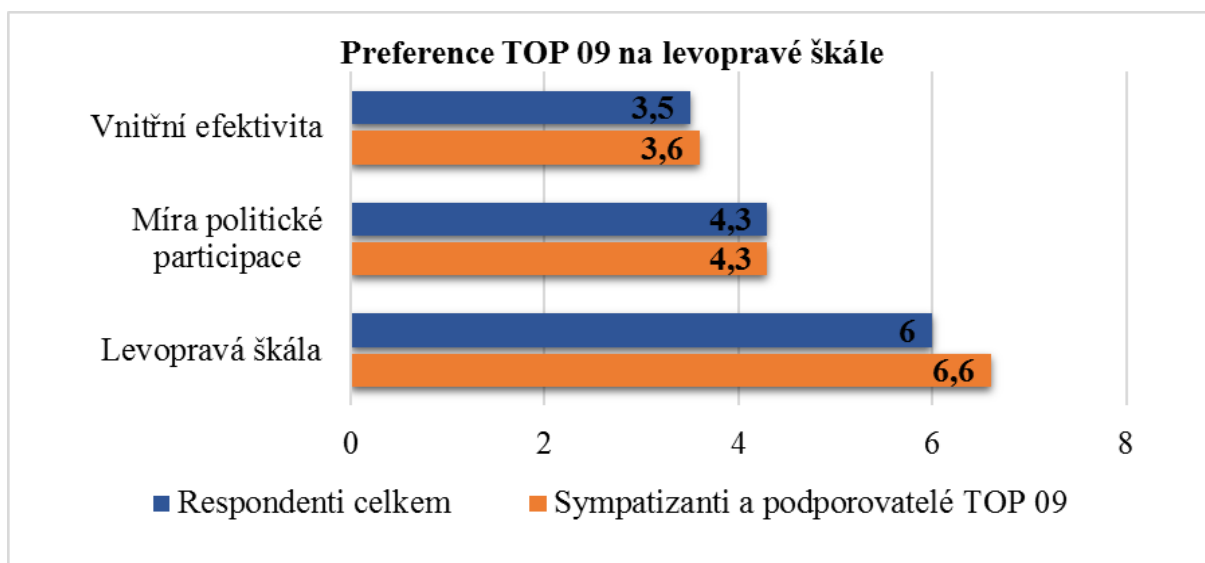
K samostatné analýze jsme vybrali skupinu sympatizantů a podporovatelů politické strany TOP 09. Již jsme dříve v práci uvedli důvody našeho rozhodnutí, jimiž je hlavně vysoká volební podpora této strany mezi mladými Čechy, a studenty zvláště (viz např. Linek, 2012; Linek, 2015; Výsledky Studentských voleb – Člověk v tísni, 2010, 2012, 2013, 2016). Správnost rozhodnutí podporují i výsledky našeho výzkumu, kde respondenti dávají TOP 09 nejvyšší podporu (42,5 %), čímž se shodujeme se závěry Lukáše Linka (2012b a 2012c). V linii s jednotlivými úrovněmi politické participace (viz Vráblíková, 2009) se budeme, stejně jako doposud v celé práci, i v tomto případě zabývat individuálními charakteristikami (prostorová podpora, studované obory, způsob soužití, vliv rodiny a přátel), samotnou politickou participací (její intenzita, formy, motivace) a identifikací (s režimem, na levoprávé škále, s ideologií) a vnitřní efektivitou studentů.

Poměr sympatizantů, podporovatelů a voličů strany TOP 09 je, oproti celému vzorku respondentů, vychýlen mírně směrem k ženám (59 %). Téměř dvě třetiny z nich žije v Praze v domácnosti nejčastěji s rodinou (53 %) nebo partnerem či partnerkou (30 %). Vzdělání rodičů je totožné s celým zkoumaným vzorkem, tedy 63 % s vysokoškolským titulem a 31 % vystudovalo střední školu s maturitou. Studenti nejvíce navštěvují humanitní (40 %), společenskovědní (25 %) a přírodovědné (23 %) obory. Překvapivé je zjištění o sebezaražení do příjmové kategorie, které nám ukazuje, že v nízkopříjmové skupině je podpora strany 19 %,

v nižší střední třídě 43 % a ve vyšší střední třídě 46 %. TOP 09 tak má mezi respondenty výzkumu podporu 62 % lidí s nižšími příjmy. Zkoumaná skupina politiku také řeší nejčastěji s přáteli a rodinou (v součtu 78 %), ale zatímco míra shody u všech studentů je 77 %, tak zde evidujeme shodu postojů a názorů na politiku s vlastním okolím v 85 % případů.

Podpora TOP 09 se odehrává hlavně prostřednictvím voleb. Straně se doposud dařilo svou kampaň cílit na mladé lidi, což se pozitivně projevuje na věkovém mixu jejích voličů, kdy pro TOP 09 hlasují přibližně dvě pětiny mladé populace v České republice. Otázkou je budoucí volební výsledek, protože změna na pozici stranického předsedy bude mít pravděpodobně negativní dopad. Účast ve volbách, podpis petice a účast na skupinové akci jsou také v této skupině respondentů nejčastějšími formami politické participace. Její intenzita je rovna hodnotě 4,3, tedy stejně jako v případě míry participace všech zkoumaných studentů. Přes 70 % podporovatelů TOP 09 uvedlo „občanskou povinnost“ a „zájem o vlastní okolí“ jako nejdůležitější motivace k politické participaci.

Vnitřní efektivita studentů je silnější o jednu desetinu než-li u celého vzorku. Pravděpodobně i zde pozitivně působí oslovení předvolební kampaní strany, které adresátům, tedy hlavně mladým lidem, dodává jistotu a pocit vlastních schopností a současně pocit, že participant má vliv na budoucí politickou situaci. Na levoprávní škále dochází k posunu směrem k pravici. Průměrná hodnota sebeidentifikace na této škále byla u všech studentů 6, zatímco podporovatelé TOP 09 se pohybují na hodnotě 6,6 (srovnání viz graf č. 6). V otázce sebeidentifikace s ideologií 42 % inklinuje k liberalismu, v 21 % překvapivě k sociálnímu liberalismu, ale 20 % neví k jaké z ideologií se přiklonit. Za konzervativce se považuje 12 % studentů. Předvolební kampaň před sněmovními volbami v roce 2013 vedla TOP 09 v duchu boje za demokracii a její ochranu, kdy protivníkem byli prezident Miloš Zeman a také Andrej Babiš, a tehdejší předseda Karel Schwarzenberg byl situován do role agenta 009. S demokratickým režimem se sice pozitivně identifikuje 70 % podporovatelů, ale znepokojující je také údaj o 30 % studentů, podle kterých „za určitých okolností může být nedemokratický způsob vládnutí lepší než demokratický“ (tabulka č. 8).

Graf č. 6 - Vliv podpory TOP 09 na levopravou škálu; Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.

Míra politické participace	TOP 09 (155 z 365)
0	7
1	15
2	19
3	24
4	19
5	21
6	22
7	13
8	9
9	3
10	3
Průměr	4,3
Vnitřní efektivita	
0	6
1	27
2	31
3	21
4	20
5	14
6	17
7	12
8	6
9	1
10	0

Průměr	3,6
Velikost obce, ve které žijete	
10 001 až 50 000 obyvatel	12
5 001 až 10 000 obyvatel	9
50 001 do 100 000 obyvatel	8
Do 2 000 obyvatel	12
Mezi 2 001 až 5 000 obyvatel	4
Nad 100 000 obyvatel	13
Praha	97
Výše příjmu	
Nízkopříjmový/á	30
Nižší střední třída	61
Vysokopříjmový/á	4
Vyšší střední třída	60
Pohlaví	
Muž	64
Žena	91
Nejvyšší dosažené vzdělání Vašich rodičů	
Střední bez maturity	8
Střední s maturitou	48
Vysokoškolské a vyšší	98
Vyšší odborné	1
Sebeidentifikace na levopravé škále	
0	1
1	1
2	3
3	5
4	10
5	20
6	28
7	40
8	22
9	16
10	9
Průměr	6,6
Sebeidentifikace s ideologií	
Anarchismus	2
Konzervatismus	18
Liberalismus	65
Libertarianismus	4
Nacionalismus	1
Neonacismus	1

Nevím	31
Sociální liberalismus	33
vztah k režimu	
Demokracie je lepší než jakýkoli jiný způsob vlády	107
Pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim	1
Za určitých okolností může být nedemokratický způsob vládnutí lepší než demokratický	47
Nedemokratický způsob vládnutí je lepší než jakýkoli jiný režim	0
Forma participace na politice	
Žádná	5
Jiná	3
Stranictví	3
Kontaktivání médií	11
Kontaktování politika	18
Účast v kampani	7
Členství v organizaci	9
Účast v internetových debatách	30
Účast na skupinové akci	60
Bojkot	15
Podpis petice	100
Dar	5
Účast ve volbách	149
Studijní obor	
Technický	22
Jiný	11
Přírodovědný	35
Humanitní	62
Společenskovědní	39
Umělecký	6
Charakter osob v domácnosti	
Rodina	82
Bydlím sám/sama	14
Spolubydlící	24
Partner/Partnerka	46
S kým nejvíce řešíte politiku	
Jiné	2
Partner/ka	20
Přátelé	79
Rodina	41
Spolužáci	17
Míra názorové shody s okolím	
Spíše neshodují	22

Spíše shodují	130
Zcela neshodují	1
Zcela shodují	2
Důvody a motivace k politické participaci	
Občanská povinnost	112
Jiné	3
Neparticipuji	9
Ochrana rodiny/majetku	29
Bezpečnost	41
Čas strávený s blízkými	6
Vlastní prospěch/zisk	19
Zájem o své okolí	115
Zájem o životní prostředí	56
Mezilidská solidarita	56

Tabulka č. 8 – Charakteristiky studentů, kteří sympatizují a podporují TOP 09; *Zdroj: dotazníkové šetření, zpracoval autor.*

5 Diskuze

Z porovnání údajů o studentech vysokých škol v České republice získaných z MŠMT a respondentů našeho výzkumu jsme zjistili, že máme nadreprezentované hodnoty v případě Prahy jako místa pobytu a aktuálního studia. Náš vzorek se také od celé populace liší vyšším zastoupením studentů humanitních oborů. U otázek vyhodnocovaných s ohledem na studovaný obor, např. charakteristiky sympatizantů a podporovatelů TOP 09 nebo sebeidentifikace s režimem, nám studenti humanitních oborů vycházeli vždy jako nejpočetnější skupina. Stejně tak v případě zastoupení Prahy. Pokud bychom získali proporčně správné rozložení respondentů podle studovaných oborů, pak by se na čelních pozicích museli objevovat studenti společenskovedních oborů. V případě podpory TOP 09 by to však s nejvyšší pravděpodobností výsledky nijak nezměnilo, protože se strana těší vysoké podpoře napříč studentskou populací a nejvyšších volebních výsledků dosahuje v Praze. Je samozřejmě otázkou, zda studenti dokázali správně zařadit obor, který studují, do správné kategorie.

Z výzkumu vyplynuly mnohé pozitivní údaje. Prvním z nich je zájem o politiku, který v alespoň minimální míře projevil 96 %. Co se týče samotné intenzity zájmu, bohužel nemáme možnost zjistit, s kým nebo s čím respondenti svou intenzitu srovnávali, což může působit určitou míru zkreslení. Mladí lidé se o politiku zajímají s cílem ovlivnit dění. Pro celou třetinu je politika volnočasovou aktivitou nebo dokonce zaměstnáním. Negativní dopad na zájem o politiku má nedostatek času, nedůvěra nebo její mediální obraz. Za druhé oceňujeme debatu s jinými lidmi jako zdroj informací (68 % případů). Debaty o politice podněcují zájem o daná témata, nutí diskutující k vyhledávání informací, v neposlední řadě debaty posilují argumentační dovednosti. Mezi zdroji informací se překvapivě často objevovaly ty zahraniční, což sice předpokládá znalost cizích jazyků, ale současně tuto dovednost rozvíjí. Třetím pozitivem plynoucím z předloženého výzkumu jsou deklarované časté debaty o politice s tím, že respondenti uvedli, že se nebojí ani názorové konfrontace, ani zapojení se do diskuzí na internetu. Zatímco v domácím prostředí z 90 % debaty probíhaly, a v pětině případů dokonce několikrát týdně, tak naopak v prostředí školy v 60 % probíhaly debaty o politice maximálně několikrát ročně a podle 25 % odpovědí dokonce vůbec. Dvě třetiny respondentů informace o politice poskytnuté školou označilo za nedostatečné. Bohužel nedokážeme určit, o jaký typ školy se jedná, nicméně to nebylo ani předmětem výzkumu. Kromě vlivu rodiny (77 % názorové shody) se nám také podařilo prokázat vliv přátel,

se kterými se studenti na svých postojích a názorech na politiku shodují v 75 %. Stejně tak jsme v těchto ohledech zjistili selhání školních institucí. Z osobních charakteristik respondentů (vzdělání, příjem, názorová shoda apod.) plyne, že se často shodují nebo velmi podobají vlastním rodičům.

Základní otázkou výzkumu politické participace je, zda lidé vůbec participují. V našem případě se tak děje u 95 % respondentů. V souladu s celou českou populací jsou nejčastějšími formami participace účast ve volbách, podpis petice a účast na skupinové akci. Volební účast do všech institucí je v porovnání s celou českou populací o několik desítek procent vyšší. Zájem o okolí, zájem o politiku, občanská povinnost, vliv na chod událostí nebo využití vlastního práva jsou nejčastějšími motivy a důvody k participaci. Na intenzitu politické participace nemá vliv věk, sebeidentifikace na levoprávní škále, ani míra otevřenosti institucí. Intenzitu naopak pozitivně ovlivňuje množství a kvalita kontaktů, konkrétně členství ve volnočasových a zájmových organizacích, stejně tak znalost někoho z vlastního okruhu, kdo je členem nějaké organizace s politickým zaměřením.

Jako zásadní se ukázala být sebeidentifikace s danou příjmovou skupinou. Výše příjmu totiž pozitivně ovlivňuje zájem o politiku, intenzitu participace, vnímání otevřenosti institucí k občanské participaci. Dále také vnitřní efektivitu respondentů, na kterou má pozitivní vliv i participace s motivací ovlivnit události. S vyšší příjmu roste také příklon k pravici. Zajímavostí je, že studenti s nižšími příjmy inklinují k pravici, u nízkopříjmových byla nejčastěji volena hodnota 7,0, a přes to u nich mají velké pravicové strany slabší podporu. Tento fakt ukazuje slabost levice oslovit své cílové skupiny. Pravděpodobně má vliv také rétorika antikomunismu a „démonizace levice“. Identifikace s ideologií vykazuje stejné hodnoty napříč celým získaným vzorkem. Za povšimnutí určitě stojí 22 % studentů, kteří se nedokázali pozitivně identifikovat s žádnou z nabízených ideologií. I identifikace s režimem přinesla překvapivé zjištění, sice, že 38 % si dokáže představit žít v jiném než demokratickém režimu. Jedná se spíše o muže, lidi z menších obcí s nižší intenzitou politické participace i vnitřní efektivitou a inklinací k pravici. Co je překvapivé, z hlediska výše příjmu se jedná zejména o ty, kteří se považují za vyšší střední třídu. U této skupiny pozorujeme v 25 % případů přesun do měst s více jak 100 000 obyvateli, takže je tu teoretický předpoklad změny názorů vlivem prostředí.

Strana TOP 09 se mezi našimi respondenty těší podpoře 42,5 %, zejména v Praze. Formami politické participace se tito studenti nijak neodlišují od zbylých. V čem se naopak liší, je míra názorové shody s vlastním okolím, která je o cca 10 % vyšší. Důvodem je zastoupení

Prahy, kde je podpora této strany nejvyšší. Nejčastější motivací k participaci je „občanská povinnost“, kterou se strana svou kampaní (proti levici, zvyšování státního dluhu, Miloši Zemanovi, Andreji Babišovi apod.) úspěšně snaží podporovat. Intenzita participace má totožnou průměrnou hodnotu jako u všech 365 respondentů. Vnitřní efektivita je v tomto srovnání o 0,1 % silnější. Sebeidentifikace na levoprávní škále vykazuje hodnotu 6,6, což je o 0,6 % více proti celku. Z výzkumu této kategorie studentů vzešly dva důležité a současně překvapivé závěry. Prvním je, že TOP 09 má podporu 62 % lidí s nižšími příjmy. Tato podpora je v logickém rozporu s ekonomickou politikou strany ve vztahu k mladým lidem. Pravděpodobně je podpora výsledkem kampaně cílené na mladé, jedné z mála v České republice, dále popularity Karla Schwarzenberga, naopak nepopularity Miloše Zemana a dalších oponentů. Ekonomický liberalismus TOP 09 je ve shodě s výukou na pražských ekonomických školách. Druhým zjištěním je 30% hrozba příklonu k jinému režimu než demokratickému. Zjištění je paradoxní v souvislosti s tématem kampaně TOP 09 ve sněmovních volbách v roce 2013, které cílilo na „obranu demokracie“ před Milošem Zemanem a Andrejem Babišem. Karel Schwarzenberg zde vystupoval jako „agent 009“ a „ve službách naší republiky“.

Závěr

Diplomová práce se zabývala politickou participací a postoji k politice studentů vysokých škol v České republice. Přesto, že je politické participaci, zejména volebnímu chování, v české politologii věnován poměrně velký prostor, mladým lidem se mnoho prací nevěnuje, stejně tak nevolebním formám participace. Mladí lidé jako kategorie byli vždy zkoumáni v rámci prací zaměřených na celou společnost. I z tohoto důvodu jsme se pokusili tyto dva fenomény vzájemně propojit. Výzkum se zabýval studenty všech vysokých škol v České republice. Cílem práce bylo určit, zda čeští vysokoškoláci participují, jakou formou a z jakých důvodů. Dále jsme zjišťovali jejich motivaci k participaci a zájmu o politiku, postoje. Na levoprávé škále, ideologické rovině, příjmové rovině a úrovni režimu jsme se ptali respondentů na jejich sebeidentifikaci. Konečně jsme se s ohledem na dlouhodobý trend podpory strany TOP 09 mezi mladými lidmi, a zejména studenty, snažili o co možná nejdetailnější popis této skupiny občanů.

Data byla získána z původního dotazníku distribuovaného mezi studenty, kterých se nám vrátilo 365. K účasti ve výzkumu bylo potřeba naplnit jedinou podmínku, sice být studentem jakékoli vysoké školy, a to bez ohledu na její charakter a lokalitu. Dotazník byl distribuován elektronicky do všech vysokých škol v České republice a strukturou byl rozdělen do několika tematických celků tak, aby nám pomohl odpovědět na výzkumné otázky uvedené výše. Okruhy byly členěny do okruhů v souladu s dělením vlivů na politickou participaci na mikro, mezo a makro úroveň. Dotazovali jsme se tak na otázky zaměřené na vliv rodiny, přátel, socioekonomické a sociogeografické charakteristiky. Dále studium na střední i vysoké škole, členství v organizacích, média. Třetí část je spojena s fungováním institucí a politického systému, legitimitou režimu. Poslední okruh cílil na postoje k politice, vlastní znalosti, schopnosti apod. Získaný vzorek má dvě zásadnější odchylky od statistických charakteristik zkoumané populace, sice vyšší počet studentů humanitních oborů a vyšší počet studentů žijících a studujících v Praze.

V teoretické části práce byly představeny jednotlivé teorie politické participace, politické socializace, politické kultury, volebního chování. Použitá zahraniční literatura se tak vztahuje k politické participaci ve všech jejích oblastech, tedy volení, protestu, kontaktování a politickém konzumerismu. Tyto teorie a všechny zmíněné faktory jsme následně aplikovaly na politickou participaci v České republice. Limitem však byl nedostatek obdobné literatury zabývající se českým prostředím.

Analýza dotazníků ukázala, že 95 % studentů vysokých škol v České republice na politice participuje. Nejvíce užívanými formami jsou, stejně jako u celé české populace, volební účast, podpis petice a účast na skupinové akci. Mezi nejčastější důvody a motivace patří „zájem o vlastní okolí“, „občanská povinnost“, „projev svobodné vůle“, „využití vlastního práva“, „možnost ovlivnit události“ a „zájem o politiku“. Zájem o politiku projevuje 96 %. Politiku studenti řeší hlavně s přáteli a rodinou. Intenzitu politické participace pozitivně ovlivňuje mj. výše příjmu, členství v organizacích a kontakty na lidi, kteří jsou aktivní v politických organizacích. V obou prostředích jsme zjistili vysokou míru shody názorů a postojů. Negativní hodnocení jsme zjistili u způsobu výuky a podněcování k debatám ve školách. Většina studentů uvedla, že informace o politice získané ve škole byly nedostatečné a debaty probíhaly nanejvýš několikrát ročně.

Kromě intenzity participace výše příjmu pozitivně ovlivňuje také zájem o politiku, vnitřní efektivitu a vnímání otevřenosti systému k politické participaci. Dále identifikaci na levoprávé škále směrem k pravici. K té inklinuje většina studentů. Z ideologií jsou nejčastěji uvedeny liberalismus, sociální liberalismus a konzervatismus. Více jak pětina studentů se s žádnou ideologií neidentifikovala. U studentů, kteří se hodnotí jako nízkopříjmoví nebo nižší střední třída, jsme zjistili inklinaci k pravici, ideologickou shodu se studenty s vyššími příjmy, ale přes to jejich podpora pravicových stran není tak vysoká. Jiný, než demokratický režim si umí představit 38 % studentů. Překvapivě se řadí k vyšší střední třídě, jedná se spíše o muže s nižší intenzitou participace i nižší vnitřní efektivitou. Formy participace jsou shodné, i preferované politické strany. Vyšší podpora připadá pouze hnutí ANO.

Sympatizanti a podporovatelé strany TOP 09, kterou by volilo 42,5 % respondentů, se od vzorku liší identifikací na levoprávé škále, která je blíže k pravici. Dále vyšší mírou shody názorů se svým okolím. Intenzitou i formami participace jsou ve shodě, avšak hlavní motivací je „občanská povinnost“. Shodná je i vnitřní efektivita nebo ideologická sebeidentifikace. Strana má podporu 62 % studentů s nižšími příjmy a 30 % podporovatelů si umí představit i jiný než demokratický režim. Závěry této práce nejsou zobecňovány na celou populaci studentů vysokých škol nebo mladých lidí v České republice. Výsledky jsou vypovídající jen pro skupinu respondentů tohoto výzkumu. Přesto se dá předpokládat, že jsme tímto výzkumem získali reálný základ pro hodnocení postojů studentů vysokých škol v České republice k politice a politické participaci.

Pokud bychom chtěli zvýšit intenzitu zájmu o politiku a politické participace, pak bychom měli v mladých lidech pěstovat povědomí o důležitosti jak participace, tak jejich účasti na ní. Dále podporovat a motivovat mladé lidi k zapojení do politiky skrz členství v organizacích. Intenzita apelu a oslovení je nízká tak, že si mladí lidé přijdou neoslovení. Politické strany se cílením kampaně na mladé lidi, až na výjimky, nezabývají. Postoje studentů s nižšími příjmy nám odhalují slabost české levice. Ta není stavu přilákat skupiny obyvatel, které by měla. S tím souvisí, že na českém politickém spektru chybí silnější zastoupení nové levice. K částečnému posunu tímto směrem došlo u Zelených po nástupu Matěje Stropnického do čela strany, ale postmoderní hodnoty jsou stále předmětem politické činnosti zejména aktivistů. Z výzkumu vyplynulo, že Zelení mají oproti TOP 09 u nízkopříjmových skupin poloviční podporu. TOP 09 tak v sobě koncentruje podporu mladých lidí napříč spektrem. Sama plní roli strany nové pravice, která na levici nemá konkurenci. Spokojenost politických elit s poddanskou politickou kulturou 90. let částečně přetrvává i o 20 let později. Setrvání vrcholových politiků 90. let ve veřejném dění do současnosti tak má nadále negativní důsledky. Obraz a vnímání politické participace nebo dokonce aktivismu není pozitivní. Plusové body mladých lidí sbírají ti, kteří podporují jejich zapojení do veřejného života.

Z hodnot vyplývajících z našeho výzkumu se zdá, i přes nižší hodnoty zájmu o politiku nebo intenzity politické participace, že mladí lidé svou případnou nízkou specifickou podporu režimu vyjadřují právě participací. Zejména pak nekonvenčními způsoby. Tyto aktivity nicméně pomáhají k rozvoji prostředí a mohou prospět i těm, kteří se z nejrůznějších důvodů ocitli na okraji společnosti. Vyjadřovaná míra uzavřenosti systému k občanské participaci je jedním z odrazujících faktorů. V tomto světle se český politický systém jeví jako málo responzivní požadavkům občanů. Naopak ohrožující pro režim je přesvědčení respondentů o demokracii jako nejlepším způsobu vládnutí, které se ukázalo být poměrně nízké. Nutno dodat, že jsme se respondentů nedotazovali, co si pod pojmem „demokracie“ představují. Přes to je potřeba říci, že výsledek identifikace s režimem je překvapivý z několika důvodů. Jedním je všeobecně rozšířený neoliberální a antikomunistický diskurz, kde pravicové strany mají představovat „stabilní demokratické síly“, zatímco levice je vykreslována jako hrozba pro režim a „záruka návratu před rok 1989“. Dále senzitivita mladých lidí ke „zpátečnickým“ projevům. Snahou mladých lidí by mělo být pokusit se prosazovat co možná nejširší pojetí politiky tak, aby se procesu mohlo účastnit maximum skupin, čímž zvyšují pravděpodobnost prosazení zlepšení kvality života i pro vlastní generaci.

Citovaná literatura

Abdu, S. D. (2016) *New Perspectives to Political Participation among Youth: The Impact of Facebook Usage* [online]. , 127-134 [cit. 2017-07-12]. DOI: 10.15405/epsbs.2016.08.19. Dostupné z: <http://www.futureacademy.org.uk/files/images/upload/ISSC 2016 18.pdf>.

Almond, G. A. (1956) Comparative political systems. *The journal of politics* 18, č.3, 391-409.

Almond, G. A. a Verba, S. (1989) *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. SAGE.

Andolina, M. W., K. Jenkins, C. Zukin, S. Keeter: Habits from Home, Lessons from School: Influences on Youth Civic Engagement, *Political Science & Politics*, Vol. 36 (2003), No. 2, s. 275-280.

Armstrong, G. M. (2012) *Examining the parent-child political relationship*. Montevallo. University of Montevallo.

Balha, A. (2014) *Důvody pravicové volby studentů v Praze*. Praha. Bakalářská práce. Filozofická fakulta UK.

Barnes, S. a M. Kaase. *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Thousand Oaks: Sage, 1979.

Bernhard, M., a E. Karakoç. (2007) Civil society and the legacies of dictatorship. *World Politics*, 59(2), 539-567.

Bhatti, Y. a K. M. Hansen. (2012) Leaving the Nest and the Social Act of Voting: Turnout among First-Time Voters. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, Vol. 22, No. 4, s. 380–406.

Blais, A. (2007) Turnout in elections. In Russell J. Dalton, Hans-Dieter Klingemann (eds.). *The Oxford handbook of political behaviour*. Oxford: Oxford university press, s. 621-636.

Císař, O. (2008) *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada.

Císař, O., J. Návrátil, K. Vráblíková. (2011) Staří, noví, radikální: politický aktivismus v České republice očima teorie sociálních hnutí. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Vol. 47, No. 1, s. 137–167.

Cohen, C. J., J. Kahne, E. Middaugh, J. Rogowski. (2009) *Participatory politics. New media and youth political action. 2011*. dostupné z

https://ypp.dmlcentral.net/sites/default/files/publications/Participatory_Politics_Report.pdf.

Cristancho, C. a E. Anduiza. (2013) Connective action in european mass protest. In: *workshop on Activist Social Media Communication*, dostupné z <http://www.lapietradialogues.org/area/pubblicazioni/doc000078.pdf>.

Dalton, R. (1980) Reassessing Parental Socialization: Indicator Unreliability Versus Generational Transfer. *American Political Science Review*, 74(2), 421-431.

Dalton, R. J. (2008) Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation. *Political Studies*, 56(1), 76–98.

Dalton, R. J. (2008a) *The good citizen: How a younger generation is reshaping American politics*. Washington, D. C.: CQ Press.

Davies, J. C. (1965) The Family's Role in Political Socialization. In: *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 361, č. 1, s. 10-19.

Dennis, J. a D. J. McCrone. (1970) "Preadult development of political party identification in western democracies." *Comparative political studies* 3 (2): 243-63.

Dwyer, P. (2000), *Responsibilities: Contesting Social Citizenship* (London:Policy Press).

Easton, D. (1975) A re-assessment of the concept of political support. *British journal of political science* 5, č. 4, 435-457.

Farrell, H. a C. Shalizi. (2013) An Outline of Cognitive Democracy. *LaPietra Dialogue, Social Media and Political Participation*, 10-11. dostupné z <http://www.lapietradialogues.org/area/pubblicazioni/doc000071.pdf>.

Farnen, R. F. (1996) Introduction. In Dekker, Henk., Farnen, Russell F., German, Daniel., Meyenberg, Rudiger. (ed.) *Democracy, socialization, and conflicting loyalties in East and West: cross-national and comparative perspectives*. New York, NY: St. Martin's Press, 1996, s. 3-19.

Farnen, R. F. (1996) Nationalism, democracy, and authority in north America and Europe since 1989: Lessons for political socializations and civic education. Dekker, H., R. F. Farnen, D. B. German, R. Meyenberg. (ed.) *Democracy, Socialization and conflicting loyalties in East and West: Cross-national and comparative perspectives* Farnen, London: Macmillan press, s. 39-105.

Forbrig, J. (2005) Introduction: democratic politics, legitimacy and youth participation. In Forbrig, Joerg. (ed.) *Revisiting youth political participation: challenges for research and democratic practice in Europe*. Strasbourg: Council of Europe, 2005, s. 7-18.

Griffin, C. (2005) Challenging assumptions about youth political participation: critical insights from Great Britain. In Forbrig, Joerg. (ed.) *Revisiting youth political participation: challenges for research and democratic practice in Europe*. Strasbourg: Council of Europe, 2005, s. 148-150.

- Halpin, J. a K. Agne. (2009) *The political ideology of the Millennial generation*. Washington: Center for American Progress. dostupné z https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2009/05/pdf/political_ideology_youth_execsumm.pdf.
- Henn, M, M. Weinstein, D. Wring. (1999) *Young People and Citizenship: A Study of Opinion in Nottinghamshire*. Nottingham: Nottinghamshire County Council.
- Hess, R. D. a J. V. Torney. (1967) *The Development of Political Attitudes in Children*. Chicago: Aldine Press.
- Hooghe, M. a R. Dassonneville. (2013) Voters and Candidates of the Future: The Intention of Electoral Participation among Adolescents in 22 European Countries. *Young*. 2013, 21(1), 1-28. DOI: 10.1177/1103308812467664. ISSN 1103-3088. Dostupné také z: <http://you.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1103308812467664>.
- Hooghe, M. a J. Boonen. (2014) The Intergenerational Transmission of Voting Intentions in a Multiparty Setting: An Analysis of Voting Intentions and Political Discussion Among 15-year Old Adolescents and their Parents in Belgium. In: *Youth & Society*, Vol. 20, No. 10, s. 1-23.
- Houses of Parliament, Parliamentary office of science and technology. (2015) Postnote No. 498. Dostupné z: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/POST-PN-0498> [cit. 2017-07-12].
- Howard, M. M. (2002) *The weakness of civil society in post-communist Europe*. Cambridge University Press.
- Inglehart, R. a B. E. Wayne. (2000) Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, vol. 65, Str. 19-51.
- Jarvis, S. E. (2005) The Political Participation of Working Youth and College Students. www.civicyouth.org. Srpen 2005. Dostupné z <http://civicyouth.org/PopUps/WorkingPapers/WP36Jarvis.pdf>. Cit. 12.7.2017.
- Jennings, K. a R. Niemi. (1968) The Transmission of Political Values from Parent to Child. In: *American Political Science Review* 62, s. 169-184.
- Jennings, K. a R. Niemi. (1981) *Generations and politics*. Princeton: N.J.: Princeton university press.
- Jennings, K., L. Stoker, J. Bowers. (2001) *Politics Across Generations: Family Transmission Reexamined*. Institute of Governmental Studies. Paper WP 2001- 15.

Kostelecký, T. (2012) Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v regionálním pohledu. In Linek, Lukáš (eds.) *Voliči a volby 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, s. 105-131.

Kovacheva, S. (2005) Will youth rejuvenate the patterns of political participation?. In Forbrig, J. (ed.): *Revisiting youth political participation: Challenges for research and democratic practice in Europe*. Strasbourg: Council of Europe, 2005, s. 24.

Kudrnáč, A. (2013) *Volební chování mladých: rozhodují rodiče?* Diplomová práce. Olomouc: Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci.

Kudrnáč, A. (2015) Stranické preference mladých lidí v České republice. *Sociológia*, Vol. 47, No. 5, s. 527 – 550.

Kudrnáč, A. (2016) Gender differences among Czech youth in prejudice towards minorities. *Journal of Youth Studies* [online]. **20**(5), 583-604 [cit. 2017-07-12]. DOI: 10.1080/13676261.2016.1254166. ISSN 1367-6261. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13676261.2016.1254166>.

Langton, K. P. (1969) *Political Socialization*. New York: Oxford University Press.

Lebeda, T., J. Krejčí, Y. Leontiyeva. (2005) Volební preference, jak jim správně porozumět. *Naše společnost* 3(2): 25-28. ISSN 1214-438X.

Linek, L. (2010) *Zrazení snu?: struktura a dynamika postojů k politickému režimu a jeho institucím a jejich důsledky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství).

Linek, L. (2012a) Úvod: volební výsledky, účast a vzorce podpory politických stran. In Linek, Lukáš (eds.) *Voliči a volby 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, s. 12-29.

Linek, L. (2012b) Volební účast mladých a její vliv na volební výsledky. In Linek, Lukáš (eds.) *Voliči a volby 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, s. 63-86.

Linek, L. (2012c) Volební podpora nových stran TOP 09 a VV. In Linek, Lukáš (eds.) *Voliči a volby 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, s. 166-187.

Linek, L. (2015) Účast ve sněmovních volbách v roce 2013: zdroje, mobilizace a motivace. *Evropská volební studia*. 10(2), 76-90. ISSN 1801-6545.

Linek, L. a I. Petrušek. (2016) What's past is prologue, or is it? Generational effects on voter turnout in post-communist countries, 1990–2013. *Electoral studies*, Vol. 42, No. 2, s. 78 – 90.

Linz, J. J. a A. C. Stepan. (1996) *Problems of democratic transition and consolidation: southern Europe, South America, and post-communist Europe*. Baltimore.

Lührmann, A. a kol. (2013) *Enhancing Youth Political Participation throughout the Electoral Cycle: A Good Practice Guide*. New York: United Nations Development Programme.

Henn, M., a M. Weinstein. (2006) Young People and Political (In)Activism: Why Don't Young People Vote? *Policy & Politics*, Vol 34 no 3, pp. 517–34.

McDevitt, M. a S. Chaffee. (2002) From Top-Down to Trickle-up Influence: Revisiting Assumptions about the Family in Political Socialization. *Political Communication*. 19 (3): 281-301.

McLeod, J. M. a S. Chaffee. (1972) The social construction of reality. In J. Tedeschi (Ed.), *The social influence processes* (pp. 50-99). Chicago, IL.: Aldine-Atherton.

McDonald, M. M., C. D. Navarrete, J. Sidanius. (2011) Developing a Theory of Gendered Prejudice: An Evolutionary and Social Dominance Perspective.” In *Social Cognition, Social Identity, and Intergroup Relations: A Festschrift in Honor of Marilynn B. Brewer*, edited by R. M. Kramer, G. J. Leonardelli, and R. W. Livingston, 189–220. London: Taylor and Francis.

McIntosh, H., D. Hart, J. Youniss. (2007) The influence of family political discussion on youth civic development: Which parent qualities matter?. *PS: Political Science & Politics*, 40(3), 495-499.

Mieriņa, I. a Koroļeva, I. (2015) Support for far right ideology and anti-migrant attitudes among youth in Europe: A comparative analysis. *The Sociological Review*, 63(S2), 183-205.

Mudde, C. (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*. Leiden: Cambridge University Press.

Niemi, R.G., D. R. Ross, J. Alexander. (1978) The Similarity of Political Values of Parents and College-Age Youths. *Public Opinion Quarterly*, 42(4), 503-520.

Niemi, R.G. a M. A. Hepburn. (1995) The Rebirth of Political Socialization. *Perspectives on Political Science*, 24(1), 7-16.

Niemi, R. G. A M. Hanmer. (2004) *College students in the 2004 Election*. www.civicyouth.org. Dostupné z http://www.civicyouth.org/PopUps/FactSheets/FS_College_Voting.pdf. Cit. 13.7.2017.

Norris, P. (2002) *Democratic Phoenix*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Petkovic, S. a M. Rodic. (2015) *Policy and Legislative Framework for Youth Participation in the Balkans: Comparative Overview and Analysis* [online]. [cit. 2017-07-11]. dostupné z: http://www.alda-europe.eu/public/publications/141-Balkan_Platform_Comparative_Study.pdf.

Petrůšek, I. (2010) *Prvovoliči a volby*. Bakalářská práce. Praha: Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova v Praze.

Pfaff, N. (2005) Adolescent ways of political learning: results from eastern Germany. In Forbrig, Joerg. (ed.) *Revisiting youth political participation: challenges for research and democratic practice in Europe*. Strasbourg: Council of Europe, 2005, s. 71-82.

Norris, P. (2005) *Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*. New York: Cambridge University Press.

Pleyers, G. (2005) Young people and alter-globalisation: from disillusionment to a new culture of political participation. In Forbrig, Joerg. (ed.) *Revisiting youth political participation: challenges for research and democratic practice in Europe*. Strasbourg: Council of Europe, 2005, s. 133-143.

Print, M., L. J. Saha, K. Edwards. (2011) *Youth Electoral Study: Report 2: youth, political engagement and voting* [online]. s. 1-29 [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: http://www.aec.gov.au/About_AEC/Publications/youth_study/youth_study_2/youth_electoral_study_02.pdf.

Quintelier, E., M. Hooghe, G. Badescu. (2007) *Parental Influence on Adolescents' Political Participation: A Comparison of Belgian, Canadian and Romanian Survey Data* [online], 1-30 [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: http://www.partirep.eu/sites/default/files/working_paper/document/1194812902.pdf.

Róbert, P., D. Oross, A. Szabó. (2016) *Youth, Inequality, and Political Participation in Hungary*. Hungarian Academy of Sciences Centre for Social Sciences.

Roker, D. a K. Eden (2002), *A Longitudinal Study of Young People's Involvement in Social Action*, report to the ESRC (Award number: L 134 251 041).

Sears, D. (1975) Political Socialization. In Greenstein, F. I. a N. W. Polsby (ed.) *Handbook of Political science, scope and theory*. Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub. Co.

Sidanius, J. a F. Pratto. (2011) Social dominance theory. In Lange, P., A.W, Kruglanski, E. T. Higgins, (ed) *Handbook of theories of social psychology*. Thousand Oaks: Sage, s. 418-438.

Studentské volby: Umožňujeme středoškolákům vyzkoušet si volby „nanečisto“. *JSNS* [online]. 2010, 2012, 2013, 2016. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/studentske-volby> [cit. 2017-07-12].

Šíma, P. (2010) *Volební chování mladých v České republice ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 prizmatem klasických teorií*. Bakalářská práce. Brno: Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita.

Štefek, M. (2012) Politická kultura v České republice. In Bureš, Jan (ed.): *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada Publishing as, s. 427-464.

Tedin, K. L. (1974) The influence of Parents on the Political Attitudes of Adolescents. *The American Political Science Review*, 68 (4): 1579-1592.

Teorell, J. (2003) Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden¹. *Scandinavian Political Studies*. 2003, 26(1), 49-66. DOI: 10.1111/1467-9477.00079. ISSN 0080-6757. Dostupné také z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1467-9477.00079>.

Turcotte, M. (2015) *Political participation and civic engagement of youth*. Statistics Canada, dostupné z <http://www.statcan.gc.ca/pub/75-006-x/2015001/article/14232-eng.htm>.

Verba, S., N. Nie, J. Kim. (1978) *Participation and political equality*. New York: Cambridge University Press.

Verba, S., K. L. Schlozman, H. E. Brady. (1995) *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Vráblíková, K. (2008) Politická participace - teorie a koncepty. *Politologický časopis / Czech Journal of Political Science*, 15(4), 366-387.

Vráblíková, K. (2009) Politická participace a její determinanty v postkomunistických zemích. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 45(5), 867-897.

Vráblíková, K. (2014) How context matters? Mobilization, political opportunity structures, and nonelectoral political participation in old and new democracies. *Comparative Political Studies*, 47(2), 203-229.

Westby, D. L. a R. G. Bruangart. (1966) Class and politics in the family backgrounds of student political activists. *American Sociological Review*, 31 (5): 690-692.

Wolak, J. (2009) Explaining Change in Party Identification in Adolescence. *Electoral Studies* 28 (4): 573-583.

Wolfinger, R. E. a S. J. Rosenstone. (1980) *Who votes?*. New Haven: Yale University Press.

Přílohy

Příloha 1 - Dotazník politické participace

1) Zajímáte se o politiku?

vůbec ne

spíše ano

spíše ne

ano

2) Výběr z více možností

Jaké jsou důvody předchozí odpovědi?

časová vytíženost

volnočasová aktivita

nesrozumitelnost politiky

možnost ovlivnit události

nedůvěra

politika je vaše zaměstnání

nemožnost cokoli ovlivnit

jiné

mediální obraz

3) Hlasoval/a jste někdy ve volbách?

ano

ne

Výběr z více možností

4) Pokud chodíte k volbám, tak do jaké instituce?

místní zastupitelstvo

Evropský parlament

sněmovní

krajské

senátní

prezidentské

Výběr z více možností

5) Jakou politickou stranu preferujete?

KSČM

Piráti

TOP 09

ČSSD

KDU-ČSL

ODS

Zelení

ANO

Svobodní

- Úsvit DSSS jinou
 SPD místní uskupení

6) Vyberte jedno z následujících tvrzení:

- demokracie je lepší než jakýkoli jiný způsob vlády
 za určitých okolností může být nedemokratický způsob vládnutí lepší než demokratický
 pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim
 nedemokratický způsob vládnutí je lepší než jakýkoli jiný režim

7) Na následující škále vyjádřete míru své politické participace:

„0“ je pasivita

☐ 0	☐ 4	☐ 8
☐ 1	☐ 5	☐ 9
☐ 2	☐ 6	☐ 10
☐ 3	☐ 7	

Výběr z více možností

8) Jaké jsou důvody předchozí odpovědi?

☐ časová vytíženost	☐ možnost ovlivnit události
☐ nesrozumitelnost politiky	☐ politika je Vaše zaměstnání
☐ nedůvěra	☐ nezájem
☐ nemožnost cokoli ovlivnit	☐ neochota
☐ mediální obraz	☐ jiné
☐ volnočasová aktivita	

Výběr z více možností

9) Jakou formou participujete na politice?

- žádnou účastí ve volbách

☐ podpisem petice	☐ kontaktováním politika
☐ bojkotem	☐ kontaktováním médií
☐ účastí na skupinové akci	☐ účastí v internetových debatách
☐ darem	☐ účastí v kampani
☐ stranictvím	☐ jinou
☐ členstvím v organizaci	

10) Považujete aktivní účast v internetových debatách za politickou participaci?

- ano ne

Výběr z více možností

11) Z jakých zdrojů čerpáte informace o politice?

☐ TV	☐ internet
☐ rádio	☐ diskuze s lidmi
☐ tisk	

12) Na základě předchozí odpovědi uveďte příklad/y webů/stanic/tisku, apod., z kterých čerpáte

.....
.....

13) Kolik hodin denně v průměru trávíte zjišťováním informací o politice?

☐ 0 hod	☐ 2-4 hod
☐ do 2 hod	☐ 4 a více hod

Výběr z více možností

14) Jaké jsou vaše důvody k participaci?

☐ zájem o politiku	☐ občanská povinnost
☐ důvěra v politiku	☐ možnost ovlivnit události

jako projev svobodné vůle

neparticipuji

využití svého práva

jiné

Výběr z více možností

15) Jaká je vaše motivace k politické participaci?

občanská povinnost

čas strávený s blízkými

mezilidská solidarita

bezpečnost

zájem o životní prostředí

ochrana rodiny/majetku

zájem o své okolí

neparticipuji

vlastní prospěch/zisk

jiné

16) Do jaké míry si myslíte, že jsou instituce v ČR otevřené občanské participaci?

„0“ je uzavřenost

0

4

8

1

5

9

2

6

10

3

7

17) Na škále 0-10 vyjádřete, jaký si myslíte, že můžete mít vliv na veřejné dění

„0“ je žádný

0

4

8

1

5

9

2

6

10

3

7

18) Do jaké z následujících ideologických rodin byste se zařadil/a?

anarchismus

sociální liberalismus

komunismus

liberalismus

socialismus

konzervatismus

ano, v mládežnické organizaci

ano, v neziskovém sektoru

ano, v odborech

jiné

ano, v místním zastupitelstvu

Výběr z více možností

24) Jste vy osobně politicky činný v některé z následujících organizací?

ne

ano, v místním zastupitelstvu

ano, v politické straně

ano, v neziskovém sektoru

ano, v mládežnické organizaci

jiné

ano, v odborech

25) Byl/a nebo stále jste členem nějaké volnočasové nebo zájmové skupiny?

Máme na mysli sportovní kluby, církevní organizace, kulturní spolky, zájmové kroužky, apod.

ano

ne

26) Vaše názory na politiku se s vaším okolím?

zcela shodují

spíše neshodují

spíše shodují

zcela neshodují

27) Představte si možnost debatovat s názorovým oponentem:

debatě se vyhnete

debaty se pasivně
zúčastníte

debaty se aktivně
účastníte

28) Jak kvalitní jste ve škole dostal/a informace potřebné k orientaci v politice?

zcela nedostačující

spíše dostačující

spíše nedostačující

zcela dostačující

29) Debatoval/a jste (nebo debatujete) doma s rodiči o politice?

- vůbec několikrát týdně
 několikrát do roka denně
 několikrát měsíčně

30) Debatovali jste ve škole o politice?

- vůbec několikrát týdně
 několikrát do roka denně
 několikrát měsíčně

Výběr z více možností

31) Kterou z následujících možností považujete za politickou participaci ?

☐ diskuze o politice	☐ kontaktování politika	☐ sledování účtů veřejně aktivních osob na sociálních sítích
☐ účast ve volbách	☐ kontaktování médií	☐ vyjádření postoje prostřednictvím oděvu/doplňku
☐ podpis petice	☐ účast v internetových debatách	☐ účast na koncertech interpretů s politickou tvorbou
☐ bojkot	☐ účast v kampani	
☐ účast na skupinové akci	☐ sledování médií	
☐ dar	☐ účast na debatách/seminářích	
☐ stranictví		
☐ členství v organizaci		

32) Uveďte nejvyšší dosažené vzdělání mezi Vašimi rodiči

- základní vyšší odborné
 střední bez maturity vysokoškolské a vyšší
 střední s maturitou

33) Pohlaví

- muž žena

34) Kolik je Vám let?

.....

Výběr z více možností

35) Jakou vysokou školu studujete?

veřejná

soukromá

státní - jedná se výhradně o Policejní akademii ČR v Praze a Univerzitu obrany

studuji v zahraničí

Výběr z více možností

36) Jaký obor studujete?

technický

přírodovědný

humanitní

společenskovední

umělecký

jiné

37) Jaká je velikost obce, ve které aktuálně žijete?

do 2 000 obyvatel

mezi 2 001 až 5 000 obyvatel

5 001 až 10 000 obyvatel

10 001 až 50 000 obyvatel

50 001 do 100 000 obyvatel

nad 100 000 obyvatel

Praha

38) Jaká byla velikost obce, ve které jste žil/a v době studia na střední škole?

do 2 000 obyvatel

mezi 2 001 až 5 000 obyvatel

5 001 až 10 000 obyvatel

10 001 až 50 000 obyvatel

50 001 do 100 000 obyvatel

nad 100 000 obyvatel

Praha

39) Zařaďte se, prosím, do jedné z následujících příjmových skupin. Berte v potaz vaše veškeré příjmy

nízkopříjmový/á

vyšší střední třída

nižší střední třída

vysokopříjmový/á

40) Máte nějaké dítě v péči?

žádné

1-2

3 a více

41) Jaký je počet osob v domácnosti?

1-2

3-5

více

Výběr z více možností

42) Jaký je charakter osob v domácnosti?

rodina

partner/ka

spolubydlíci

bydlím sám / sama

43) K jaké víře se hlásíte?

římskokatolické

judaismus

pravoslavné

buddhismus

protestantské

jiné

islám

žádné

Poděkování a rozloučení

Děkujeme Vám za Vaše názory a čas, který jste věnovali vyplnění tohoto průzkumu.

Alan Balha

Příloha 2 - Souhrnná analýza politické participace

1. První strana

Zajímáte se o politiku?

Hodnota		Procent	Odpovědí
vůbec ne		4 %	14
spíše ne		32 %	116
spíše ano		32 %	117
ano		32 %	118

Celkový počet odpovědí: 365

Jaké jsou důvody předchozí odpovědi?

Hodnota		Procent	Odpovědí
časová vytíženost		19 %	70
nesrozumitelnost politiky		29 %	105
nedůvěra		29 %	105
nemožnost cokoli ovlivnit		21 %	77
mediální obraz		40 %	146
volnočasová aktivita		30 %	111
možnost ovlivnit události		31 %	112
politika je vaše zaměstnání		3 %	10
jiné		10 %	37

Celkový počet odpovědí: 365

Hlasoval/a jste někdy ve volbách?

Hodnota		Procent	Odpovědi
ano		96 %	349
ne		4 %	16

Celkový počet odpovědí: 365

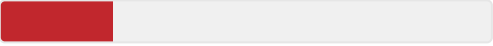
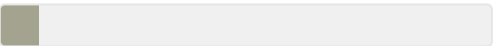
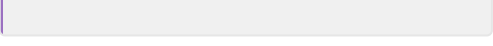
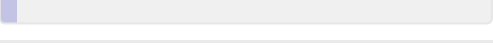
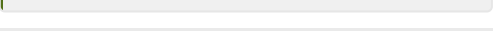
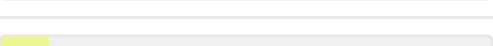

Pokud chodíte k volbám, tak do jaké instituce?

Hodnota		Procent	Odpovědi
místní zastupitelstvo		75 %	262
krajské		74 %	257
Evropský parlament		55 %	192
senátní		68 %	237
sněmovní		80 %	280
prezidentské		91 %	317

Celkový počet odpovědí: 348

Jakou politickou stranu preferujete?

Hodnota		Procent	Odpovědi
KSČM		2 %	7
ČSSD		13 %	46
Zelení		20 %	72
Piráti		26 %	96
KDU-ČSL		15 %	56
ANO		11 %	39
TOP 09		42 %	155

ODS		23 %	83
Svobodní		8 %	29
Úsvit		0 %	1
SPD		3 %	12
DSSS		1 %	2
místní uskupení		10 %	35
jinou		10 %	35

Celkový počet odpovědí: 365

2. Nová strana

Vyberte jedno z následujících tvrzení:

Hodnota		Procent	Odpovědí
demokracie je lepší než jakýkoli jiný způsob vlády		58 %	212
za určitých okolností může být nedemokratický způsob vládnutí lepší než demokratický		38 %	139
pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim		3 %	12
nedemokratický způsob vládnutí je lepší než jakýkoli jiný režim		1 %	2

Celkový počet odpovědí: 365

Na následující škále vyjádřete míru své politické participace:

Hodnota		Procent	Odpovědí
0		5 %	18
1		9 %	34
2		14 %	50
3		16 %	59
4		10 %	36
5		12 %	44
6		12 %	42
7		11 %	39
8		7 %	27
9		2 %	7
10		2 %	9

Celkový počet odpovědí: 365

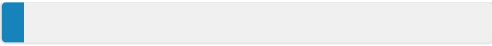
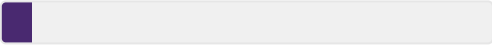
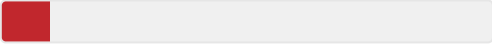
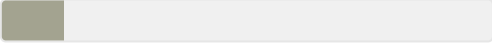
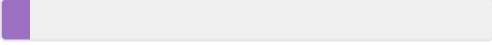
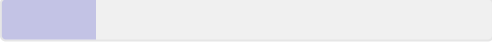
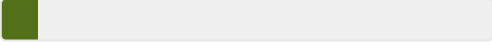
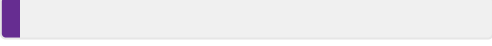
Jaké jsou důvody předchozí odpovědi?

Hodnota		Procent	Odpovědí
časová vytiženost		36 %	130
nesrozumitelnost politiky		32 %	115
nedůvěra		30 %	109
nemožnost cokoli ovlivnit		22 %	82
mediální obraz		27 %	100
volnočasová aktivita		23 %	84
možnost ovlivnit události		30 %	111
politika je Vaše zaměstnání		2 %	6
nezájem		14 %	51
neochota		9 %	33
jiné		5 %	20

Celkový počet odpovědí: 365

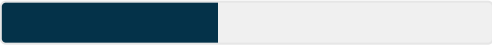

Jakou formou participujete na politice?

Hodnota		Procent	Odpovědí
žádnou		5 %	18
účastí ve volbách		93 %	338
podpisem petice		60 %	218
bojkotem		9 %	34
účastí na skupinové akci		32 %	118

darem		4 %	16
stranictvím		6 %	22
členstvím v organizaci		10 %	36
kontaktováním politika		13 %	46
kontaktováním médií		6 %	21
účastí v internetových debatách		19 %	70
účastí v kampani		7 %	27
jinou		4 %	13

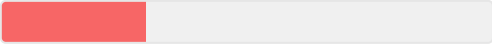

Celkový počet odpovědí: 365

Považujete aktivní účast v internetových debatách za politickou participaci?

Hodnota		Procent	Odpovědí
ano		44 %	161
ne		56 %	204

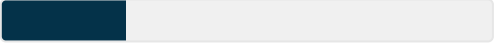
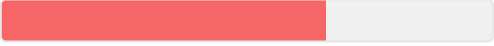
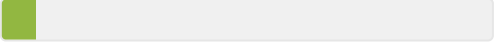
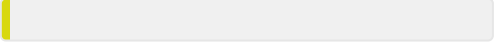
Celkový počet odpovědí: 365

Z jakých zdrojů čerpáte informace o politice?

Hodnota		Procent	Odpovědí
TV		62 %	226
rádio		29 %	107
tisk		57 %	208
internet		96 %	349
diskuze s lidmi		68 %	250

Celkový počet odpovědí: 365

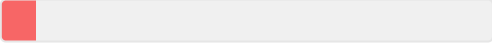

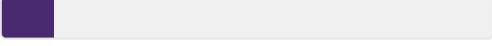
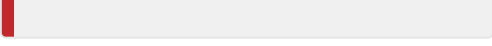
Kolik hodin denně v průměru trávíte zjišťováním informací o politice?

Hodnota		Procent	Odpovědí
0 hod		25 %	92
do 2 hod		66 %	242
2-4 hod		7 %	25
4 a více hod		2 %	6

Celkový počet odpovědí: 365

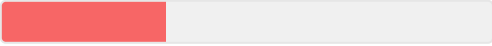
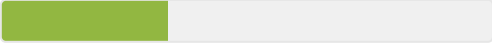

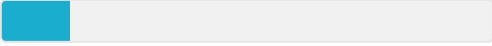
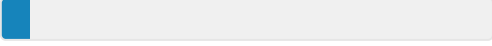
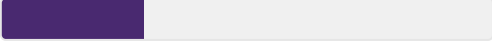
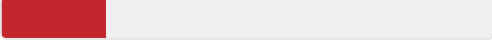
3. Nová strana

Jaké jsou vaše důvody k participaci?

Hodnota		Procent	Odpovědí
zájem o politiku		46 %	168
důvěra v politiku		7 %	26
občanská povinnost		64 %	233
možnost ovlivnit události		48 %	174
jako projev svobodné vůle		63 %	229
využití svého práva		63 %	229
neparticipuji		11 %	39
jiné		2 %	9

Celkový počet odpovědí: 365

Jaká je vaše motivace k politické participaci?

Hodnota		Procent	Odpovědí
občanská povinnost		64 %	232
mezilidská solidarita		33 %	122
zájem o životní prostředí		34 %	124
zájem o své okolí		68 %	247
vlastní prospěch/zisk		14 %	51
čas strávený s blízkými		6 %	21
bezpečnost		29 %	105
ochrana rodiny/majetku		21 %	77

neparticipuji		12 %	44
jiné		2 %	8

Celkový počet odpovědí: 365

Do jaké míry si myslíte, že jsou instituce v ČR otevřené občanské participaci?

Hodnota		Procent	Odpovědí
0		5 %	20
1		6 %	21
2		14 %	50
3		19 %	68
4		19 %	71
5		17 %	62
6		10 %	36
7		7 %	27
8		2 %	8
9		1 %	2
10		0 %	0

Celkový počet odpovědí: 365

Na škále 0-10 vyjádřete, jaký si myslíte, že můžete mít vliv na veřejné dění

Hodnota		Procent	Odpovědí
0		10 %	35
1		18 %	64
2		14 %	52

3		13 %	46
4		12 %	44
5		11 %	39
6		9 %	34
7		7 %	26
8		5 %	17
9		1 %	3
10		1 %	5

Celkový počet odpovědí: 365

Do jaké z následujících ideologických rodin byste se zařadil/a?

Hodnota		Procent	Odpovědí
anarchismus		2 %	6
komunismus		1 %	4
socialismus		4 %	16
sociální liberalismus		21 %	75
liberalismus		29 %	105
konzervatismus		14 %	52
nacionalismus		2 %	9
fašismus		0 %	1
neonacismus		0 %	1
libertarianismus		4 %	14
nevím		22 %	82

Celkový počet odpovědí: 365

Vyjádřete, prosím, svou sebeidentifikaci na levo-pravé škále

Hodnota		Procent	Odpovědí
0		2 %	6
1		3 %	8
2		4 %	12
3		7 %	22
4		9 %	28
5		21 %	62
6		16 %	48
7		15 %	44
8		14 %	41
9		5 %	16
10		3 %	9

Celkový počet odpovědí: 296

Jak často diskutujete o politice?

Hodnota		Procent	Odpovědí
vůbec		5 %	19
několikrát ročně		23 %	85
několikrát měsíčně		29 %	107
několikrát týdně		29 %	105
denně		13 %	49

Celkový počet odpovědí: 365

S kým nejvíc řešíte politiku?

Hodnota		Procent	Odpovědí
rodina		27 %	97
přátelé		49 %	179
spolužáci		7 %	27
partner/ka		12 %	44
jiné		5 %	18

Celkový počet odpovědí: 365

Je někdo z rodiny politicky činný v některé z následujících organizací?

Hodnota		Procent	Odpovědí
ne		78 %	284
ano, v politické straně		10 %	38
ano, v mládežnické organizaci		4 %	13
ano, v odborech		3 %	12
ano, v místním zastupitelstvu		10 %	37
ano, v neziskovém sektoru		5 %	20
jiné		0 %	1

Celkový počet odpovědí: 365

Je někdo z vašich přátel politicky činný v některé z následujících organizací?

Hodnota		Procent	Odpovědí

ne		41 %	149
ano, v politické straně		37 %	136
ano, v mládežnické organizaci		28 %	104
ano, v odborech		7 %	27
ano, v místním zastupitelstvu		27 %	99
ano, v neziskovém sektoru		27 %	99
jiné		1 %	5

Celkový počet odpovědí: 365

Jste vy osobně politicky činný v některé z následujících organizací?

Hodnota		Procent	Odpovědí
ne		82 %	298
ano, v politické straně		6 %	23
ano, v mládežnické organizaci		7 %	26
ano, v odborech		1 %	4
ano, v místním zastupitelstvu		2 %	6
ano, v neziskovém sektoru		8 %	28
jiné		3 %	12

Celkový počet odpovědí: 365

Byl/a nebo stále jste členem nějaké volnočasové nebo zájmové skupiny?

Hodnota		Procent	Odpovědí
ano		77 %	280
ne		23 %	85

Celkový počet odpovědí: 365

4. Nová strana

Vaše názory na politiku se s vaším okolím?

Hodnota		Procent	Odpovědí
zcela shodují		2 %	6
spíše shodují		75 %	273
spíše neshodují		22 %	79
zcela neshodují		2 %	7

Celkový počet odpovědí: 365

Představte si možnost debatovat s názorovým oponentem:

Hodnota		Procent	Odpovědí
debatě se vyhnete		12 %	44
debaty se pasivně zúčastníte		30 %	109
debaty se aktivně účastníte		58 %	212

Celkový počet odpovědí: 365

Jak kvalitní jste ve škole dostal/a informace potřebné k orientaci v politice?

Hodnota		Procent	Odpovědí
zcela nedostačující		28 %	101
spíše nedostačující		39 %	144
spíše dostačující		25 %	91
zcela dostačující		8 %	29

Celkový počet odpovědí: 365

Debatoval/a jste (nebo debatujete) doma s rodiči o politice?

Hodnota		Procent	Odpovědí
vůbec		10 %	37
několikrát do roka		39 %	144
několikrát měsíčně		30 %	111
několikrát týdně		17 %	62
denně		3 %	11

Celkový počet odpovědí: 365

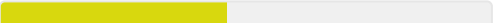

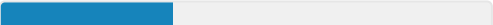

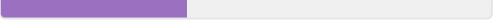
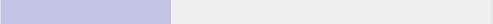

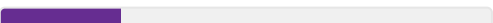

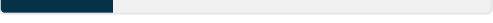
Debatovali jste ve škole o politice?

Hodnota		Procent	Odpovědí
vůbec		25 %	93
několikrát do roka		36 %	132
několikrát měsíčně		20 %	74
několikrát týdně		13 %	46
denně		5 %	20

Celkový počet odpovědí: 365

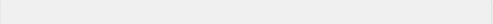
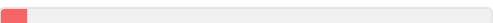
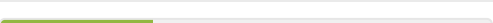

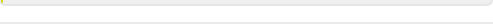
Kterou z následujících možností považujete za politickou participaci ?

Hodnota		Procent	Odpovědí
diskuze o politice		48 %	177
účast ve volbách		93 %	339

podpis petice		82 %	300
bojkot		46 %	169
účast na skupinové akci		61 %	224
dar		35 %	129
stranictví		82 %	298
členství v organizaci		81 %	294
kontaktování politika		61 %	222
kontaktování médií		38 %	139
účast v internetových debatách		35 %	126
účast v kampani		79 %	288
sledování médií		24 %	89
účast na debatách/seminářích		60 %	219
sledování účtů veřejně aktivních osob na sociálních sítích		23 %	84
vyjádření postoje prostřednictvím oděvu/doplňku		35 %	129
účast na koncertech interpretů s politickou tvorbou		23 %	85

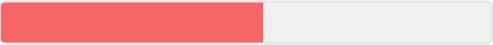
Celkový počet odpovědí: 365

Uveďte nejvyšší dosažené vzdělání mezi Vašimi rodiči

Hodnota		Procent	Odpovědí
základní		0 %	0
střední bez maturity		5 %	19
střední s maturitou		31 %	114
vyšší odborné		1 %	2
vysokoškolské a vyšší		63 %	230

Celkový počet odpovědí: 365

Pohlaví

Hodnota		Procent	Odpovědí
muž		47 %	170
žena		53 %	195

Celkový počet odpovědí: 365

5. Nová strana

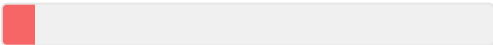
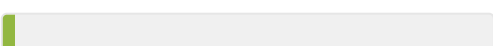
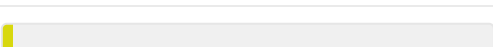
Kolik je Vám let?

Hodnota	Četnost
10000000000000000000	1
12	1
18	1
19	5
20	31
21	38
22	58
23	43
24	36
25	37
26	34
27	31
28	14
29	7
30	3
31	3
32	4
3333	1
34	1
35	2
36	1
38	1
39	1
40	3

41	1
43	1
45	1
47	1
51	1
57	1
59	1
63	1

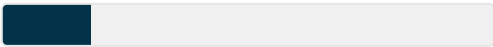
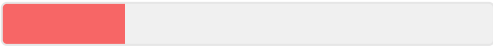
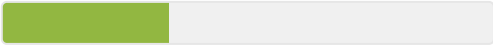
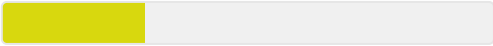
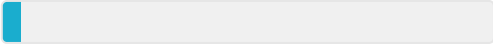
Celkový počet odpovědí: 365

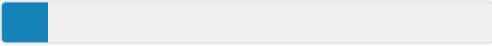
Jakou vysokou školu studujete?

Hodnota		Procent	Odpovědí
veřejná		90 %	330
soukromá		7 %	24
státní - jedná se výhradně o Policejní akademii ČR v Praze a Univerzitu obrany		2 %	9
studuji v zahraničí		2 %	8

Celkový počet odpovědí: 365

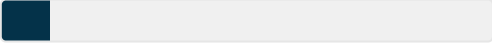
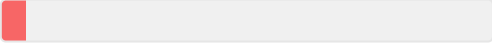
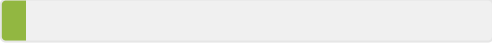
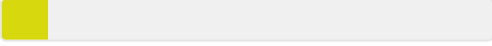
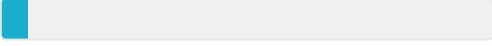
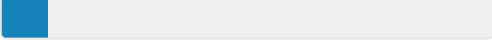

Jaký obor studujete?

Hodnota		Procent	Odpovědí
technický		18 %	65
přírodovědný		25 %	90
humanitní		34 %	123
společenskovědní		29 %	105
umělecký		4 %	14

jiné		9 %	34
------	--	-----	----

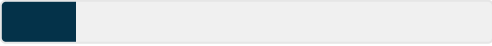
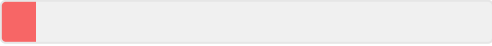
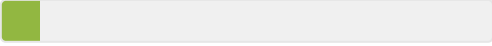
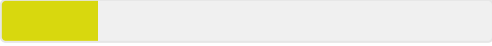
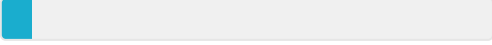
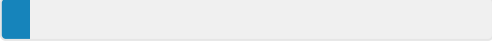
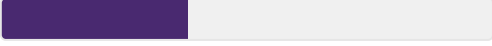
Celkový počet odpovědí: 365

Jaká je velikost obce, ve které aktuálně žijete?

Hodnota		Procent	Odpovědí
do 2 000 obyvatel		10 %	36
mezi 2 001 až 5 000 obyvatel		5 %	17
5 001 až 10 000 obyvatel		5 %	17
10 001 až 50 000 obyvatel		9 %	34
50 001 do 100 000 obyvatel		5 %	19
nad 100 000 obyvatel		9 %	34
Praha		57 %	208

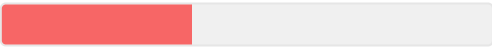

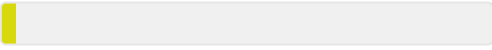
Celkový počet odpovědí: 365

Jaká byla velikost obce, ve které jste žil/a v době studia na střední škole?

Hodnota		Procent	Odpovědí
do 2 000 obyvatel		15 %	56
mezi 2 001 až 5 000 obyvatel		7 %	26
5 001 až 10 000 obyvatel		8 %	29
10 001 až 50 000 obyvatel		19 %	71
50 001 do 100 000 obyvatel		6 %	23
nad 100 000 obyvatel		6 %	21
Praha		38 %	139

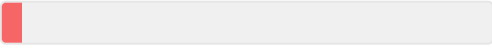
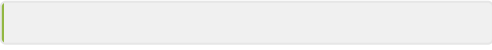
Celkový počet odpovědí: 365

Zařadte se, prosím, do jedné z následujících příjmových skupin

Hodnota		Procent	Odpovědí
nízkopříjmový/á		22 %	82
nižší střední třída		39 %	142
vyšší střední třída		36 %	131
wysokopříjmový/á		3 %	10

Celkový počet odpovědí: 365

Máte nějaké dítě v péči?

Hodnota		Procent	Odpovědí
žádné		96 %	349
1-2		4 %	15
3 a více		0 %	1

Celkový počet odpovědí: 365

Jaký je počet osob v domácnosti?

Hodnota		Procent	Odpovědí
1-2		46 %	169
3-5		52 %	189
více		2 %	7

Celkový počet odpovědí: 365

Jaký je charakter osob v domácnosti?

Hodnota		Procent	Odpovědí
rodina		54 %	198
partner/ka		28 %	102
spolubydlíci		16 %	57
bydlím sám / sama		8 %	31

Celkový počet odpovědí: 365

K jaké víře se hlásíte?

Hodnota		Procent	Odpovědí
římskokatolické		17 %	61
pravoslavné		0 %	1
protestantské		3 %	10
islám		0 %	0
judaismus		0 %	0
budhismus		1 %	2
jiné		8 %	28
žádné		72 %	263

Celkový počet odpovědí: 365